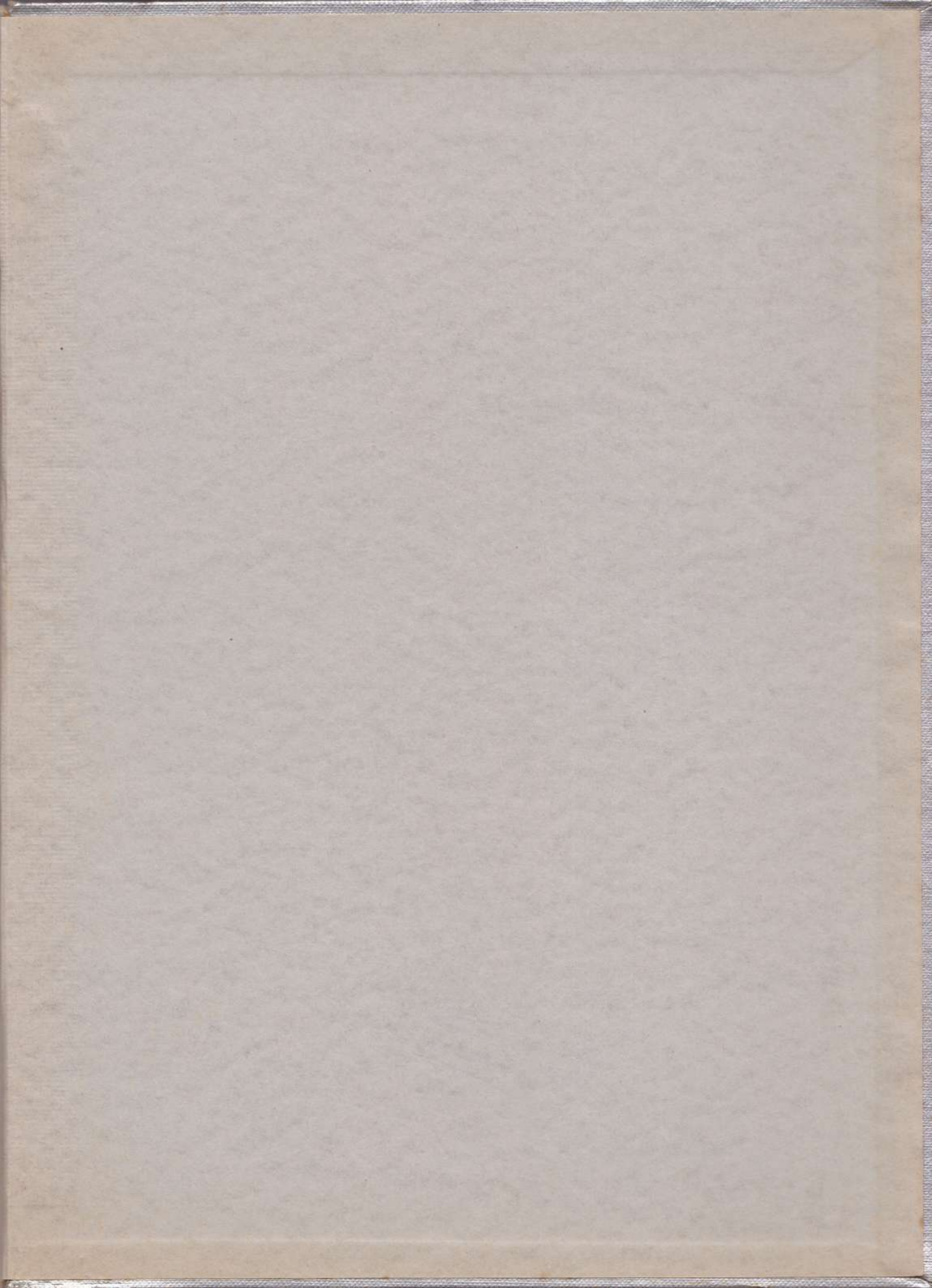

Kerstboek

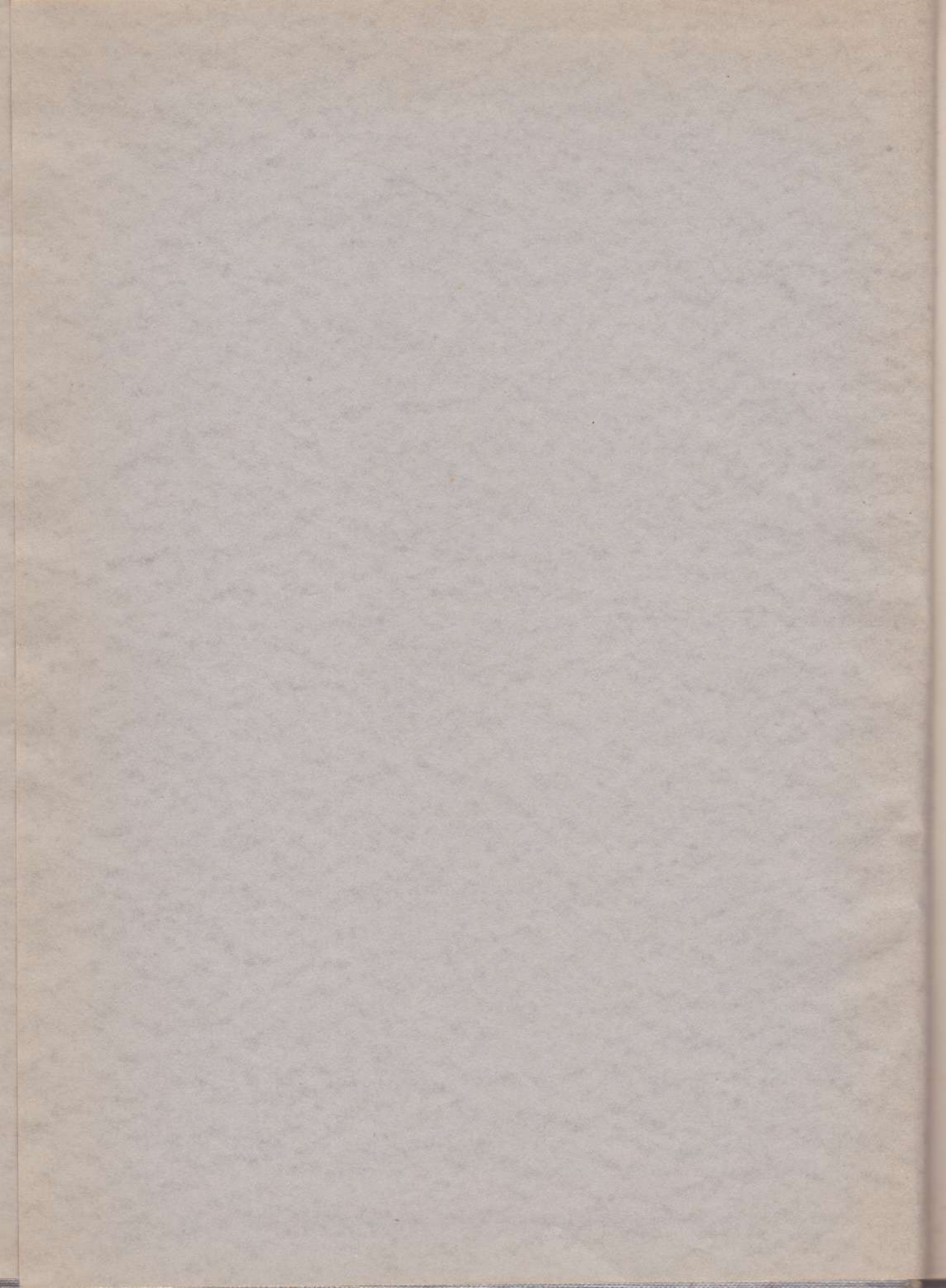
callenbach-nijkerk

Q. 363

15. =

Negende Kerstboek

Bandversiering van Cor Alons. Illustraties in hout
gesneden door Roeland Koning :

Negende Kerstboek

onder redactie van P. J. Risseeuw
Bijdragen van Jan H. Eekhout, :
J. K. van Eerbeek, :
Greeth Gilhuis-Smitskamp, :
H. J. Heijnes, :
Hendrika Kuyper-van Oordt, :
Ignatia Lubeley, :
Willem de Mérode, :
Ds. J. A. van Nie, P. J. Risseeuw,
Agni van der Torre, :
G. Waanders, Hélène Swarth :

G. F. Callenbach - Nijkerk - 1933

HERDERS BIJ DE KRIBBE.

Ds. J. A. VAN NIE

DE GROOTE BLIJDSCHAP

in de menschen een
welbehagen.

Kerstfeest is het feest der levensaanvaarding. Want in Zijn Zoon aanvaardt God het leven der menschen. In Jezus gaat God staan schouder aan schouder met de gelederen van het menschengeslacht. God aanvaardt ons leven en Hij aanvaardt het met al zijn mogelijkheden en moeilijkheden, met zijn doem en zijn grens. Dat maakt Kerstfeest voor ons tot een moeilijk feest. Trouwens welk feest is niet moeilijk? Maar zeer zwaar is voor ons de gang naar de Kribbe om daar het feest van Gods geboorte te vieren. Want wij menschen, wij willen het leven niet aanvaarden in al zijn mogelijkheden en moeilijkheden, in zijn doem en zijn grens. Juist dat laatste willen wij niet: het leven aanvaarden in zijn begrensdheid. Want deden wij dat, dan zouden wij onszelven moeten aanvaarden in onze beperking en is het ons niet in de ooren gefluisterd: gij zult als God zijn? Wij willen den laatsten ernst met het leven niet maken, omdat wij den laatsten ernst met den mensch niet willen maken. Dat is onze nood. Om uitkomst te vinden stellen wij ons critisch het leven tegenover. Wij vluchten voor den laatsten ernst in romantiek en idealisme. In onze critiek op het leven stellen wij ons op buiten het leven en vervormen het leven tot een schouwspel. Van omstandigheden en aanleg hangt het dan

af of wij ons de rol toedeelen van toeschouwer dan wel medespeler.

Velen zijn toeschouwer en zij bouwen het spel naar de regels, die zij zich hebben gesteld. Hun romantische deken spreiden zij uit over de scherpe kanten van de werkelijkheid en al wat het leven heeft aan doem en lot, zij bannen het uit. Want het spel moet bekoorlijk blijven en vooral niet den bodem aantasten waarop zij in vastheid meenen te staan. Er zijn er die den hemel uitbannen en brandkast en baantje zijn de vergulde decors voor het abele levensspel. Anderen sluiten den hemel er bij in en vol pathos spreken zij over hemelsche en eeuwige dingen, over God en Raad, over Christus en redding. Soms zijn zij tot tranen toe geroerd, maar het zijn de tranen van den toeschouwer, die in zijn binnenste diep buiten schot is gebleven. En allen groeien uit tot rustige burgers, steunpilaren van staat, maatschappij en kerk. Tot rustige burgers, die zeer zeker zijn van zichzelf.

Maar ook zijn er die mede willen spelen. In hun hoofd of hart is een deel van den levensdamp neergeslagen en die druppels zien zij aan voor het water des levens. Maar ook zij met al hun idealisme hebben critiek uitgeoefend over het leven, zij hebben hun critische keus over het leven laten gaan. Al hun aandacht staat gericht of op de kerk of op de maatschappij of op den staat of op een ander deel van het leven. En zij ijveren voor een betere kerk, een betere maatschappij, een beteren staat. Vurige strijders zijn zij, want zij „hebben“ hun ideaal. Het slagveld dreunt van den roep tot

DE GROOTE BLIJDSCHAP

trouwe volharding, die schalt van hun lippen. Maar ook dat strijden is niet meer dan een spiegelgevecht met het leven. Zij strijden voor en tegen het levensbeeld, dat zij zelve hebben gemaakt. Een ridderlijke kamp tegen windmolens. En nog nooit hebben zij de diepe waarheid verstaan van het woord, dat Gods kracht in zwakheid wordt volbracht.

Burgerlijke romantiek en dwepend idealisme, zij spruiten uit een bewustzijnsvernauwing, die als immer een poging is tot zelfbehoud. In dit geval een poging om aan den ernst des levens te ontkomen. Een poging, die op haar beurt weer ontspringt aan de onwilligheid, den mensch ernstig te nemen.

Maar er is een geslacht opgegroeid vol wantrouwen tegen alles wat naar pathos zweemt, vol afkeer tegen alle romantiek. Dat geslacht heeft zijn lichaam getraind, dat het staat slank en sterk in het leven, als de spant van een vliegtuigvleugel. Den geest heeft het getraind tot hij is blank en scherp als een mes. Zoo gaat het het leven in. Tand en op elkaar en gespannen van aandacht. Niet wijken, maar weten. Elk gebaar zuiver gericht. Het leven wordt een wedstrijd. Volhouden en zichzelf in de hand houden. Weten wanneer en hoelang er gespurt moet worden. Zorgen, niet ingehaald te worden, maar ook niet bezwijken voor de finish. Het is een geslacht, dat den weerstand kent en aanvaardt. Maar dat de stroomlijn construeert. Een geslacht, dat den romp van het vliegtuig „afslijpt” tot op een millimeter en de auto bouwt „op de maximum snelheid”. Een geslacht, dat er voor waakt, over-

rompeld te worden. Dat vooral niet overrompeld wil worden door het hart. Nieuwe zakelijkheid. Maar ook dat geslacht heeft uit zelfbehoud het bewustzijn vernauwd. Het wil immers niet overrompeld worden door het hart. En ook dat is kritiek op het leven, is romantische levenskritiek. Ook dat niet aarzelend geslacht huivert voor den ernst, voor den allerlaatsten ernst. Het wil, alweer uit zelfbehoud, geen ernst maken met den mensch.

Want wie ernst wil maken met den mensch, moet ernst maken met de grenzen van al wat van een vrouw geboren is. Wie ernst wil maken met den mensch, zal den mensch zien als een grensgeval. Wie ernst maakt met den mensch, gaat door het rijk van den mensch tot hij komt aan de grens. En over de grens ligt het andere. Over de grens ziet hij den Andere, ziet hij God. Hij ziet God. Niet zooals de burger en dweper Hem zien — want zij hebben Hem aangepast aan hun leven. Niet zooals het nieuwe geslacht Hem ziet — want zij aanvaarden Hem als een probleem, waar men maar aan voorbij moet gaan. Maar wie ernst maakt met den mensch, ziet God, als den Andere, als den Verborgene, Die niet is aan te passen aan en in te voegen in het menschelijke leven, Die niet is te vatten door het menscheijk denken, ook niet als probleem. Hij ziet God, Die woont tusschen de Cherubim en rondom Hem zijn wolken en donkerheid, gerechtigheid en gericht zijn de vastigheid Zijns troons. Wie ernst maakt met den mensch, zal eerst ernst moeten maken met God.

DE GROOTE BLIJDSCHAP

De aarde is des Heeren mitsgaders hare volheid. Als dat woord aangenomen wordt in zijn volle zwaarte, dan is de ernst gekomen over alles, ook over den mensch. Maar dat is onmogelijk. Wij kunnen geen ernst maken met God. Want dan halen wij Hem weer neer in onze wereld. Dan willen wij met onzen adem wegblazen de wolken waarin Hij woont. Dan willen wij met onze gerechtigheid ondergraven de vastheid zijns troons. Wij kunnen niet — niemand kan God zien en leven. Wij kunnen niet — want ernst maken met den mensch wordt nu uitgrijpen boven den mensch uit. Uitgrijpen boven onze macht. Wij kunnen niet, deze weg tot zelfbehoud is de zekerste weg tot zelfvernietiging. Ja, het leven te aanvaarden zooals het is zonder kritiek, doet vernietigende kritiek losbarsten over ons eigen hoofd. Dat is onze grootste nood. Zullen wij dan maar niet wijken? Teruggaan naar den rustigen burger en den rusteloozen dweper? Onzen weg kiezen als een strakke lijn in nieuwe zakelijkheid? Het zou kunnen, als de engelen niet hadden gezongen: in menschen een welbehagen. Maar nu wij dat lied hooren (hooren wij het?) nu is er geen weg terug. Nu is het onontkoombaar.

Dat lied werpt ons terug in onzen nood; dat lied houdt ons onder de vernietigende kritiek. Want dat lied wordt gezongen omdat God den mensch ernstig heeft genomen.

Daar zijn immer begenadigden geweest, die ernst
11 hebben gemaakt met den mensch. Kunstenaars zijn

zoo. Zij hebben het leven gezien in al zijn mogelijkheden en den mensch in al zijn beperkingen. En waar mogelijkheid en beperktheid elkander kruisten in hun ziel, daar werd hun nood zoo groot, dat zij in hun verbeeldingen een uitkomst moesten zoeken en mochten vinden. Smartelijk is Gods genade den kunstenaar. Maar voor anderen getuigen zij van de genade Gods. Rembrandt moest ernst maken met de bruidsliefde en wij mogen huiveren voor het Joodsche Bruidje. Ernst mocht hij maken met de liefde in het gezin en zijn familiegroep dreigt den klop van ons hart te verstillen, wanneer wij dat beeld ondergaan. Mannen zijn ook zoo, die men dichters noemt. Zij kennen den ernst, den allerlaatsten ernst omtrent den mensch. Cervantes was zoo en Don Quichotte zijn uitkomst. Vondel was zoo en het treurspel aller treurspelen zong in zijn ziel. En zoo waren de engelen bij Bethlehem, toen zij zongen in menschen een welbehagen. En alles komt uit die genade, dat God ernst heeft willen maken met den mensch. Want Gods Zoon wordt geboren uit een vrouw, gewikkeld in doeken, gelegd in de kribbe. Het kind in de kribbe is Gods ontzaglijke ernst over ons geslacht, is Gods kritiek over onze hoofden. Daarom wacht dat Kind een kruis. Wacht dat Kind de vernietiging, bovenal de vernietiging van de God-verlatenheid. Maar door den dood heen zal dat Kind het leven erlangen. Ja, de weg der zelfvernietiging, dat is juist de weg des behouds. Het kruis is de levensboom.

DE GROOTE BLIJDSCHAP

Het is noodig de wondere Geboorte telkens weer zoo te zien, om Gods geboorte telkens zoo uit te zeggen tegen onszelven in een innerlijke dialoog. Want twintig eeuwen van Evangelieprediking hebben den mensch wel geleerd, langs welke wegen hij ontkomen kan aan Gods simpele waarheid. De burger en de dweper, zij vluchten van de krib. O, dat is niet de vlucht van Jozef. Jozef vluchtte omdat het mysterie hem te groot was. Maar burger en dweper tasten het mysterie aan om zelf stand te kunnen houden. En in hun romantiek spreken zij van een Kindje in een kribbe, van een os en een ezel, van armoede en een volle herberg, van het kind van den werkman en den zoon der onterfden. En het nieuwe geslacht belijdt in hopelooze eerlijkheid, „hierop“ niet ingesteld te zijn. Maar die burger en die dweper en die mensch van dezen tijd zijn wij, gij en ik. En wij verstikken in de romantiek op het Kerstfeest en wij verkommeren in wat nuchterheid wil zijn. Wie in deze dagen daar niet tegen te strijden heeft, is al verstikt, is al verkommerd. Laten wij het dan uitroepen tegen elkander, tegen onszelven: in dat Kind in de Kribbe maakt God met ons ernst. Dat Kind in de kribbe is Gods oordeel over ons. Dan breekt ons hart, dan breekt in ons hart door de groote blijdschap van het geheele volk. Want Gods oordeel is een oordeel ten leven. Ik leef, zegt de Heere, en gij zult leven.

En de engel zeide tot hen: vreest niet: want zie, ik verkondig u groote blijdschap, die al den volke wezen zal: namelijk dat u heden geboren is de Zaligmaker,

welke is Christus de Heere, in de stad Davids. En dit zal u het teeken zijn: gij zult het kindeken vinden in doeken gewonden en liggende in de kribbe. De doeken en de kribbe, zij zijn niet bedoeld als aangrijpingspunten voor een vooze romantiek. Zij zijn het Teeken waarin de Heere zich verbergt, terwijl Hij zich openbaart. De doeken en de kribbe, het Kindeke zelve, zij stellen ons in de krisis, want zij doen een appèl op ons geloof. Zij zijn er, opdat wij in den stal aan ons einde zouden komen en opdat wij dan in het geloof boven onszelf uit zouden grijpen. Opdat wij het zouden weten: ons einde is Gods begin met ons. Gods laatste ernst over ons is Zijn oordeel ten leven.

Maar daarom gaat in de boodschap van den engel de blijdschap ook vooraan, de groote blijdschap, die al den volke wezen zal. En daarom ook staat er geschreven: en van stonde aan was daar met den engel een menigte des hemelschen heirlegers, prijzende God en zeggende: Eere zij God in de hoogste hemelen en vrede op aarde, in de menschen een welbehagen. Ja, in menschen een welbehagen. Dat woord Gods maakt het leven niet gemakkelijker aanvaardbaar. Integendeel. Het leven is nu niet alleen moeilijk geworden, het is onmogelijk geworden. Alle menschenlijke mogelijkheden zijn weggeslagen. Maar nu aanvaardt de Heere zelf het leven. In menschen een welbehagen, want Christus ligt in de kribbe. In Hem is het leven ook voor ons aanvaardbaar. Hij zoekt het verlorene. Daarom in Zijnen naam: Vrede op aarde, in de menschen een welbehagen.

IGNATIA LUBELEY

IN 'S WERELDS WOESTENIJ

„En daar hij 't eeuwig Al bezit,
wordt 's werelds woestenij voor hem des
hemels drempel“

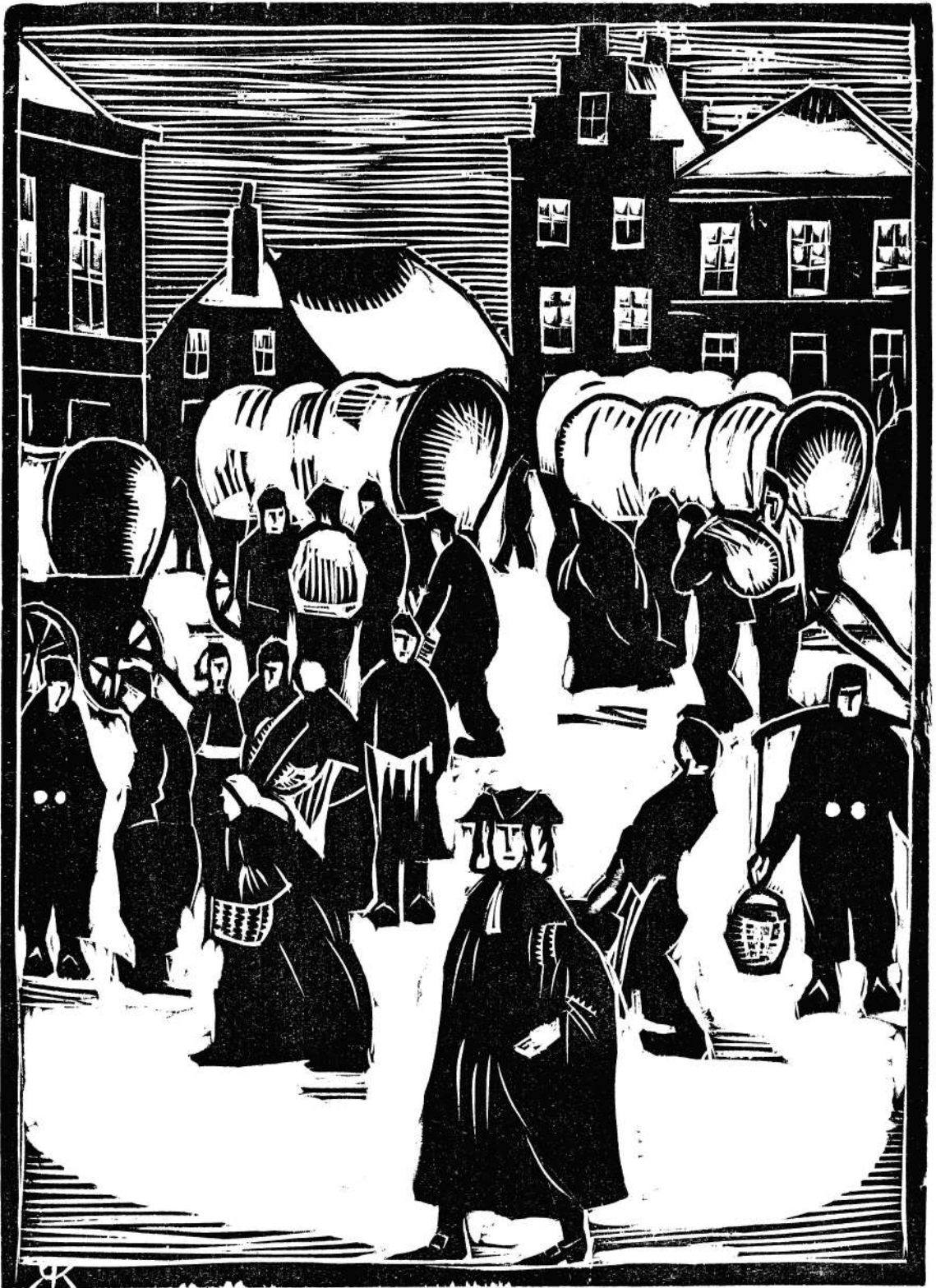
(Dichterlijke mengelpoëzie 1771)

Over het besneeuwde stadje hing laag de grijze lucht. Juffrouw Lenius, die breed en statig in haar leuningstoel bij het venster van de bovenkamer zat, maakte bij zichzelf uit, dat er nog wel meer sneeuw zou komen. Zij vond het eigenlijk wel wat koud bij het raam, niettegenstaande haar warme stoof, maar zij kon hier zoo goed door de kleine ruiten op de markt zien, en daar zij haar zoon verwachtte, wendde zij onder het breien telkens het hoofd naar het raam. Zij droeg een stijf geplooide batisten muts, die onberispelijk haar streng, regelmatig, breed gezicht omlijstte. Een fichu van fijn neteldoek met nopjes was even onberispelijk om haar breede schouders geplooid over haar grijze jak, van voren vastgehecht door een zwaar gouden speld met coraal. Deftigheid kenmerkte haar. Dit was al zoo geweest, toen zij in haar jeugd een domineesvrouw was in de dorpspastorie, maar eerst na haar tweede huwelijk met den apotheker Lenius had zij die deftigheid kunnen uitbreiden in den gang van haar huishouden, haar meubels, haar kleeding. Haar tweede man was een verre neef van haar eersten echtgenoot. Een weduwnaar met drie dochttertjes was hij geweest, toen hij haar, de domineesweduwe met één

zoon, trouwde. Deze zoon was de stamhouder van den naam Lenius, en terwille van dien naam had de stiefvader hem in staat gesteld in Franeker en in Utrecht in de theologie te studeeren. Hij had zich verheugd over zijn ijver en zijn geleerdheid, was tevreden over zijn spoedig beroep in een naburig dorp. De drie dochtertjes hadden dadelijk den grooten broeder bewonderd, en toen de oudste op haar negentiende jaar trouwde met den deelgenoot haars vaders, had deze de gevoelens der gansche familie gedeeld. Zoo was dus Pieter Lenius het voorwerp van veel toegenegenheid en waardeering.

't Was marktdag dien morgen, dat juffrouw Lenius uitkeek, en niettegenstaande de sneeuw waren reeds vele huifwagens de markt opgereden. Daar was vorst, zoodat de trekschuit niet voer. Meest kwam Pieter hiermee, maar nu zou hij met een van de kaasboeren meerijden. Dit was ook de reden dat hij vandaag al kwam, al was zij eerst den volgenden dag jarig, maar dan reed er wellicht niemand naar de stad. — Opeens tusschen de donkergekleede boerengestalten, die zich op het besneeuwde plein bewogen, ontdekte zij een slanke silhouette in wijden zwarten mantel, een driekante steekhoed op de gekrulde en gepoeierde pruik, Pieter . . . . Met deftigen tred — Pieter was zich zijner waardigheid bewust — trad hij op het huis toe. Zij knikte achter het raam, maar hij zag het niet. 't Paste niet, als een jongen naar boven te kijken.

Niet lang daarna hoorde zij zijn stap op de trap, en trad hij binnen, opvallend lang in zijn toegeknoopten

zwarten rok, zijn korte broek en zwarte kousen. Zijn witte bef zat onberispelijk. Stralend zag zij op naar zijn jong regelmatig gezicht, dat door de stijve krullen van zijn korte gepoeierde pruik sterk geflatteerd werd.

— „Moeder,” zeide hij, terwijl hij haar een kus op het voorhoofd gaf, „hier ben ik.”

„Had je een goeden rit? Ben je niet koud geworden?”

„Hier is het beter,” zeide hij tevreden. Hij zag om naar den haard, waar de turven opgestapeld lagen en stil gloeiden.

— „Ga je er maar warmen,” bood zij aan — „en schuif mijn stoel er ook bij. — Ik zat bij het raam om te zien, of je ook kwam.”

Bereidwillig droeg hij den lagen, breeden stoel naar den haard; schuiven ging toch niet over de mat, die onder de tafel lag. — Tevreden zette hij zich toen ook.

— „Zoo, Moeder,” zeide hij opgewekt, „wat moet ik u morgen geven op uw verjaardag? Bij ons op 't dorp is niets te krijgen dan kazen, maar ook die kan ik hier koopen.”

— „Breng me een schoondochter mee,” zeide zijn moeder effen, „en ik ben tevreden.”

Hij leunde achterover: „Maar die zijn zeer zeker niet bij ons op 't dorp te vinden,” zeide hij vroolijk. „Dat weet u wel.”

— „Maar hier in de stad wel — en dat weet jij zeer goed.”

Hij trok wat verveeld zijn wenkbrauwen samen. Natuurlijk wist hij dat. Maar waarom moest hij dat nu weer hooren? Hij had geen haast om te trouwen.

IN 'S WERELDS WOESTENIJ

't Behoefde ook heelemaal niet. Voor zijn huishouden zeker niet. Hij had een getrouwd paar, dat hem bediende. Alles liep best in zijn groote pastorie. Hij kon ongestoord zijn tijd aan studie geven. Hij was ook nog jong genoeg.

— „Ik weet heelemaal niet, of een meisje uit de stad graag in onze klei zou willen zitten, winter en zomer,” weerde hij af — „en dan, wat een meubels zou zij moeten meebrengen! 't Is leeg en kaal in mijn holle kamers.”

— „Dat zou ze zeker,” antwoordde juffrouw Lenius zakelijk — „en behalve de meubels ook nog een buidel met geld. Ik vind er geen doekjes om. Je kunt je de weelde niet veroorloven, een vrouw zonder geld te nemen, al was het alleen maar tegenover haar.”

Hij wilde zeggen: „En u dan, Moeder, toen u jong was,” maar hij zweeg. Hij wist immers, dat zij die moeilijke jaren zwaar had geteld. Trouwens, zij raadde zijn gedachten: „Ik weet er alles van, mijn jongen,” zeide zij droog, „en je vader en ik hadden het nog goed getroffen, dat er rijke heeren woonden in onze gemeente, die ons op dreef hielden met cadeautjes als wild, en kippen, en van de slacht, en turven en hout, ook wel douceurtjes in geld — maar sedert ik weet, wat het is, je eigen geld te verdienen zooals vader Cornelis, en vast op je eigen te kunnen steunen, heb ik begrepen, dat men verstandiger doet, het anders in te richten als men het kan.”

Zijn blik gleed van haar deftig voorkomen naar de zware stoelen, naar het mooi geboende kabinet met

de Delftsche kommen; beneden in de achterkamer waren de kostbaarder meubelen, het Deventersch tapijt, het vele blauwe porcelein in de porceleinkast. Hij begreep haar liefde voor dit alles: ook deze dingen waren niet zonder geld te krijgen.

— „Je hebt het daarbij altijd goed gehad, sedert ik hertrouwd ben,” vervolgde zij — „je hebt, dank zij vader Cornelis, goed kunnen studeeren, je kon er wezen. Ik weet zeker, dat hij ook graag heeft, dat je een goed huwelijk doet.”

Hij luisterde zwijgend, keek naar de zilveren gespen op zijn schoenen: een geschenk van zijn stiefvader.

— „Hij is tot nu toe heel tevreden over je en hij heeft onlangs van den heer van Vreugde en Rust gehoord, dat deze je preeken bewonderde.”

Verrast zag Pieter op, een heel fijne blos van gesteelde ijdelheid rees op in zijn gezicht.

— „Ja, hij komt geregeld in de kerk,” zeide hij achteloos — „maar hij woont dan ook in de gemeente.”

— „Maar daarom behoeft hij je preeken niet te bewonderen. Wij waren er zeer blij om en vader Cornelis zag je al dominee in Amsterdam.”

— „Nou, nou,” zeide Pieter, maar zijn gezicht glom.

— „Waarom nou, nou? Je weet heel goed, dat mijnheer van Vreugde en Rust veel familie in Amsterdam heeft. Hij is toch zelf een Amsterdammer van geboorte? En nu begrijpt je wel, dat als je zulk een toekomst voor je hebt — het ook dubbel noodig is, dat je je vrouw met zorg uitkiest.”

— „Dat zal ik zeker doen,” zeide Pieter overtuigd. 20

IN 'S WERELDS WOESTENIJ

Dit gaf hem een kans om een mogelijke keus uit te stellen.

— „Ik heb er al lang over nagedacht,” zeide zijn moeder duidelijk — „en ik heb al met zorg iemand uitgezocht. Je hebt haar lang geleden eens ontmoet. Haar vader leefde toen nog, maar nu is zij een wees, een erfdochter, mag je haar wel noemen, want haar vader had veel grond en ook nog een oliemolen — en zij was een eenig kind. Zij is nu bij haar voogd gelogeed, bij den rector van de Latijnsche School . . . ik bedoel Claesje Botermans uit Enkhuizen.”

— „Ja, ik herinner mij haar,” zeide Pieter langzaam. In zijn gedachten rees het beeld van een zwaar gebouwd meisje, met een rond roodwangig gezicht in een witte muts. Haar oogen waren blauw, maar te klein om mooi te zijn. Zij had een blauw damasten jakje aangehad met een fijne witte fichu en een wit schortje.

— „Haar fortuin is goed belegd,” legde juffrouw Lenius uit, „vader Cornelis zegt het ook. De handel geeft misschien meer, maar is onzeker, want iedereen weet, dat de Engelschman op de loer ligt. Ze kunnen nu eenmaal niet hebben, dat wij vriendschap met de Amerikanen onderhouden. De handel wordt niks op die manier. Het is ook hun schuld, dat dat handels-huis van Munt in Amsterdam verkeerd is gegaan.”

Pieter knikte. Hij wist er alles van. Zijn moeder had het er den vorigen keer ook over gehad. Haar belangstelling in dit geval was zoo groot, omdat een zuster van Ds. v. Tochten getrouwd was met den

rijken Munt en Ds. v. Tochten hier altijd veel van had opgegeven.

— „De tweede dochter Munt,” zeide juffrouw Lenius, „doet nu het huishouden hier bij haar oom. De arme man moest als weduwnaar toch iemand hebben om voor de kinderen te zorgen. 't Is maar een jong ding en 't is niet gemakkelijk om de plaats van moeder in te nemen in zulk een druk gezin, maar ze doet het handig.”

Plotseling schoot het door haar heen, dat het misschien niet verstandig was zijn aandacht bij een ander meisje als Claesje Botermans te bepalen, en ze liet er wat haastig op volgen: „Ja, handig, voor iemand van dien leeftijd. Ze moet nog maar zeventien jaar zijn, maar Ds. v. Tochten wilde zijn zuster helpen. Hij had anders beter gedaan een oudere juffrouw te nemen.” En na een poosje, terwijl ze de naadjes van haar breikous telde: „Claesje Botermans moet een uitstekende huishoudster zijn. Zij woont met de tante, die na den dood van haar moeder bij hen in huis is gekomen en haar heeft opgevoed. En van nicht De Groot uit Enkhuizen heb ik gehoord, dat zij een mooien inboedel bezit —”

Daar was geen enkele „maar” aan haar, dat begreep hij wel. Hij zuchtte even. De eenige „maar” bij hem was, dat hij geenszins behoefte eraan gevoelde nu reeds te trouwen, maar dit bezwaar legde geen gewicht in de weegschaal.

— „Zij komt vanavond met haar oom en tante op bezoek,” kondigde zijn moeder aan.

IN 'S WERELDS WOESTENIJ

— „En als zij mij nu heelemaal niet bevalt?” weerde hij met een lachje af.

— „Onzin, Pieter,” zeide zij streng. „Zoo kun je altijd wel bezwaren maken. — Jij zou gelukkiger zijn en zij zou gelukkiger zijn als er iets van kwam. Waarom zou je dan zoiets in den wind slaan. Wees niet roekeloos.”

Hij zweeg —. „Gelukkiger?” filosofeerde hij bij zichzelf. „Er beter aan toe, geldelijk. Maar gelukkiger?” —

Hij had een andere opvatting over het huwelijk, maar hij sprak het niet uit. Het leefde diep in hem, zooals zijn godsdienstige idealen, die hij in zijn studententijd te Utrecht had opgedaan, waar hij gedweept had met de Duitsche litteratuur, met Klopstock bovenal. Hij begreep de opvattingen van Mr. Hieronymus v. Alphen en diens vriend Van de Kastele, die, hoewel geen theologen, hun hart hadden uitgestort in godsdienstige verzen, en 't was hem, die 't geloof als een buigen voor een theologische, logische waarheid had beschouwd, een openbaring geweest, toen hij had gelezen:

In 't zoet daar God hem op vergast,
In 't eeuwigheid gemengeld.
Hij is van 't eeuwig hoofd een lid,
Zijn ziel des Geestes tempel.
En daar hij 't eeuwig Al bezit,

Wordt 's werelds woestenij voor hem des hemels

drempel.”

't Had hem als een wonder doen aanschouwen, dat het alles één is: het aardsche en het hemelsche. Hij was de natuur, als werk van den Schepper, met andere oogen gaan bezien. 't Was alles beziel. Soms ook liet hij zijn gedachten verder gaan. Als de wind huilde over het vlakke land en de molenwieken zoo spookachtig zich wentelden tegen een somber rooden Westerhemel, dan moest hij denken aan de klachten uit de Ossian, uit de Schotsche bardenliederen, die hij bij velen als een inspiratie had teruggevonden. Ook de jonge Deutsche dichter en schrijver Goethe had een zijner romanhelden doen zeggen: „De Ossian heeft Homerus voor mij verdrongen. In welk een wereld word ik gevoerd!” 't Was de wereld van de eindelooze heide, waarover de wind voer en de nevels als lange bleeke gewaden sleepten, of waar tusschen rotsen het gezucht van geesten werd vernomen, het weeklagen van een maagd over den dood van haar edelen geliefde. Nog onlangs had hij zulk een beschrijving gevonden in „Leiden des jungen Werthers”. In de eenzaamheid van zijn holle pastorie, in zijn half donkere studeerkamer, het boek beschenen door een kaars, terwijl de wind klaagde in den schoorsteen, had hij het rampzalige dagboek en de brieven gelezen waarin de ongelukkige Werther zijn leed en wanhoop had uitgeklaagd. Hij had het einde scherp veroordeeld, 't had hem zelfs doen twifelen aan den zegen van de liefde, maar toen had hij zichzelf uitgelegd, dat het rampspoedige niet was in de liefde, maar hierin, dat deze liefde geen wederliefde

IN 'S WERELDS WOESTENIJ

verwachten mocht. Hoe gelukkig zou alles geweest zijn als Werther en Lotte elkander hadden mogen toebehooren! Mooi had hij de uitlegging gevonden op de vraag: wat is de wereld zonder liefde voor ons hart? „Wat een tooverlantaren is zonder licht. Plaatst gij het lampje er in, dan schijnen voor u de kleurrijkste beelden op den witten muur.”

Hijzelf had nog nooit iemand zoo liefgehad. Hij wist het alleen uit wat hij gelezen had. Misschien zagen de dichters alles wel op zijn mooist. Dat hun opvatting verschilde van die zijner moeder, was zeker en terwijl hij daar, wat afgetrokken naar haar luisterde, moest hij even glimlachen om het onderscheid.

Het middagmaal werd op de bovenkamer gebruikt, daar het beneden in het kleine kamertje, dat uitzag op de binnenplaats, nu te koud was zonder vuur en het jammer was het vertrekje te verwarmen alleen voor de maaltijd-uren. Wel was dien morgen reeds het turvenvuur in den haard van de zaal aangelegd, opdat het er 's avonds warm genoeg zou zijn. Juffrouw Lenius ging er na het eten kijken of alles in orde was, en Pieter, die op punt was uit te gaan, volgde haar. De kilheid was al verdreven. De hoezen waren van de ovaal gerugde geel zijden stoelen, de kussenkast met de blauwe pullen verhief zich statig tegen het geel damasten behang. Niet ver van den gebeeldhouwden haard stond een clavecimbel.

kaal is. Ze zal wellicht iets kunnen spelen. Zij is goed opgevoed."

— „Ja," zei Pieter. De schoonheid van de kamer, waarin het stille licht hing van een grijzen sneeuwdag, deed hem aangenaam aan. Hij hield van mooie dingen — en met de onbewuste herinnering aan den goed verzorgden disch — was er in hem ontwaakt de voorliefde voor alles wat weelde is.

— „Ik ga nog wat uit," kondigde hij aan, „het weer klaart bepaald op."

Zijn moeder, die bezig was kaarsen te plaatsen in de zilveren kandelaars, keerde haar blozend gezicht in de muts naar hem om. Zij lachte: „Als je op een cadeautje uitgaat," zeide zij ondeugend, „dan weet je mijn wensch. Het is te krijgen niet ver van de Latijnsche school."

— „Ik zal er om denken," lachte hij terug. Zijn voetstappen, gedempt door het dikke Deventersche tapijt, voerden hem terug naar de smalle gang. Voor was de apotheek. Een geur van kruiden hing hier in huis. Hij stapte voorzichtig het besneeuwde steenen stoepje af, drentelde het marktplein op. Hij koos den weg naar een der poorten. Hij nam bijna altijd deze wandeling, om het wijde uitzicht op de Zuiderzee te bewonderen, waar dikwijls de schepen dobberden, die koers zetten naar de haven, de hooggekieldde schepen met de bolstaande zeilen, de wondermooie driemasters, die trotsch voorbijgleden. Zijn lange gestalte in den zwarten langen schoudermantel, de driekante steek op de gepoeierde pruik, ging niet onopgemerkt door de

IN 'S WERELDS WOESTENIJ

nauwe straten. Telkens werd hij gegroet, dikwijls ook was hij de eerste, die met eenige statigheid zijn steek afnam en al doorlopende lichtelijk boog. Hij zag zeer goed als er goedkeuring of bewondering was in den wedergroet, en ineens bedacht hij zich, hoe het zijn zou als hij beroemd zou worden als een talentvol redenaar. Hoe trotsch zou zijn stiefvader zijn. Hij, Pieter, was den braven man wel veel dank schuldig. Als hij nu om zijn dankbaarheid te betoonen de rijke erfdochter uit Enkhuizen trouwde? Hij fronste de wenkbrauwen. Als je trouwde, moest je je toch wel iets om de wenschen van je vrouw bekommeren, en dit scheen hem zoo lastig. Hij was zijn vrijheid zoo gewend.

Hij trad door de poort en zag over de grauwe wateren, die deinden tegen de wit besneeuwde dijken. Hier en daar was een schip te zien. De hooge gebeeldhouwde kielen waren met sneeuw belijnd, de ra's teekenden zich als witte kant af tegen de lucht. Even waren de wolken door een zonnestraal uiteengereten, nu trokken zij zich weer samen; loodgrijs, donker was het aan den horizont; een ijskoude wind woei hem tegen — 't scheen hem toe, dat het veel minder druk was naar de haven toe; daar was iets stils, alsof er ergens een dreiging hing. Men vreesde voor Engeland —, op de handelsvloot zette die vrees al een stempel. 't Was onzeker en gevaarlijk op de verre zeereizen. De koude wind deed hem huiveren en zich omkeeren om de poort weer door te gaan. Ineens besepte hij heel duidelijk de behaaglijkheid van een goed onderhouden

thuis, de veiligheid van een goed belegd fortuin. Al zijn Ossian-aspiraties waren verdwenen. Fijne sneeuwvlokken begonnen neer te dwarrelen; bij de hoeken van een der straten joeg de wind ze op en zij wentelden in een wilden ronddans. Hij wilde nog het geschenk voor zijn moeder koopen. Een van zijn stiefzusters had hem verteld, dat een boek wellicht in den smaak zou vallen, en hij stond al spoedig in den kleinen volgepropten boekverkooperswinkel. Zijn hart ging open bij het zien van de in leer gebonden deelen, de vele perkamenten, en bijna liefkoozend sloeg zijn welverzorgde hand de bladen om. Hij vroeg om een klein werkje, de gedichten van juffrouw A. Deken en juffrouw Bosch. Hij had er onlangs over gehoord. — 't Leek hem wel iets voor zijn moeder. „Beter dan de geschriften van juffrouw Wolf uit de Beemster,” zeide de boekverkooper goedkeurend.

— „Ja, die is me te rad,” zeide Pieter. — Zij moest een amusant persoontje zijn, de jonge vrouw van predikant Wolf, maar haar uitingen, fel en ironisch, hadden niet veel aantrekkelijks voor hem.

Terwijl hij nog wat rond keek en door de kleine ruiten zag, hoe daar buiten in de natte straat de sneeuwvlokken ronddwarrelden, bedacht hij zich, dat hij juffrouw de weduwe Doelens, die boven woonde en een verre nicht van hem was, weleens kon opzoeken. Hij had gehoord, dat zij half blind was en niet meer uitging. 't Zou haar zeker genoeg doen bezoek te ontvangen.

Hij stommelde de donkere trap op. Boven op het 28

IN 'S WERELDS WOESTENIJ

portaalte, klopte hij aan een der deuren.

— „Binnen,” riep een jonge stem.

— „Daar is al bezoek,” dacht hij.

Hij trad door de lage deur, die in een hoek van het vertrek uitkwam, in een lage vierkante kamer met gewitte muren en enkele zware meubels. 't Uitzicht was op den achterkant van de andere straat en nu was er niets te zien dan dansende sneeuwvlokken tegen roode daakjes. 't Was al half donker bij den haard. Twee gestalten zaten er: de oude vrouw in een leuningstoel, het bleeke gezicht stijf omlijst door de kornet, tegenover haar een jong meisje in het groen met een witte fichu en een heel groote sierlijk geploide witte muts met grooten groenen strik op, bruine krullen vielen om haar blozende wangen. Een paar donkere oogen keken hem verwonderd aan.

Hij boog, zijn steekhoed in zijn hand, gedrukt onder zijn arm.

— „Wie is daar?” vroeg juffrouw Doelens, de blinderige oogen naar de deur gericht.

— „Uw neef, Pieter Lenius, nicht,” antwoordde hij, naderbijkomend. „Ik ben voor een paar dagen in de stad en kom eens kijken, hoe het u gaat.”

Spontaan stak ze de beverige handen in de polsmoffen naar hem uit. — „Pieter?, dat is lief van je. Zien kan ik je haast niet meer. Maar je hebt de stem van je vader, die herken ik. Och, och, mijn jongen, 't is een kruis, als men de menschen niet herkent, maar ik zou er nog erger aan toe zijn, als ik niet zooveel vriendschap ondervond, zooals hier van mijn nieuwe

buurvrouw, juffrouw Munt, 't nichtje van Ds. v. Tochten. Saarmietje, dit is mijn neef Lenius, Ds. Pieter Lenius."

Saarmietje was opgerezen en neeg bevallig. Pieter boog nogmaals, wat dieper. Dus dit was juffrouw Munt. Hij had het wel kunnen denken. Zij was grootsteedsch in haar kleeding, in haar manieren. Zij deed volstrekt niet verlegen. Blijkbaar vond zij in deze kleine stad alles heel eenvoudig. Hem ook vond zij gewoon. Hij voelde het, en het ontnam hem zijn gewichtigheid. 't Verplaatste hem in zijn Utrechtschen tijd, toen hij één uit velen was en zichzelf geven kon zooals hij was. Tevreden schoof hij aan bij het vuur, warmde zijn handen. Hij vernam spoedig, dat juffrouw Munt, als de jongens naar school waren en de kleintjes aan de zorgen van de dienstbode konden overgelaten worden, bij juffrouw Doelens aankwam en haar uit den Bijbel voorlas, en liederen voor haar zong, meest geestelijke liederen. Zij begeleidde zichzelf op de luit.

— „Dat is mooi," zeide Pieter warm. Hij hield van muziek.

— „Zij had beloofd een kerstlied te zingen. Het Kerstfeest nadert immers," vervolgde de oude stem.

Pieter knikte. 't Was over twee weken. Dan werd het avondmaal gevierd. Kerstdag was een der vier datums in het jaar waarop het Avondmaal bediend werd. Buiten de kerk was er geen Kerstfeestviering. Hij kende eigenlijk geen kerstliederen. Hij herinnerde zich: O kerstnacht schooner dan de dagen, van Von-

IN 'S WERELDS WOESTENIJ

del uit Gijsbrecht van Amstel, en hij meende, dat Lodesteijn een paar liederen had gemaakt op de geboorte van Christus. Misschien waren er wel andere die hem onbekend waren. Hij had nooit behoefte gevoeld ze te zingen of ze te hooren zingen, maar toen juffrouw Doelens opperde, of Saarmietje het lied toch maar zou laten hooren, viel hij met warmte bij.

Bedaard nam het jonge meisje het instrument op, dat naast haar stond, en hield het tegen zich aan. Haar fijne vingers tokkelden aan de snaren, die even pingden onder die aanraking.

— „Het is een lied van Paul Gerhard,” zeide zij toen. „Het is Duitsch.”

Het was stil in de half donkere eenvoudige kamer, toen haar klare stem zich verhief:

„Nun bist du da,” zong zij zacht, „da liegst du
Und hielst im Kripplein deine Ruh —
bist klein, und machst doch alles gross
bekleidst die Welt, und kommst doch bloss
Halleluja.

Der Stall, das Heu, so dich umfing,
War alles schlecht und sehr gering,
Warst arm und dürstig, namst vor lieb
Da, wo der Mangel dich hintrieb.
Halleluja.

Zij zong nog menig ander couplet, de laatste woorden waren:

Und kamst du doch deswegen her,
Dass sich der Sünder zu dir kehr.

Halleluja.

't Bleef stil, toen zij eenige akkoorden had nagetokkeld.
— „Het is een mooi lied,” zeide juffrouw Doelens, om iets te zeggen. Ze had het eigenlijk niet kunnen volgen, daar zij geen Duitsch kende.

— „Ik heb het geleerd van een vriendin van mijn moeder,” zeide Saarmietje, — „zij is Luthersch en heeft veel op met Paul Gerhard. Zij zeide, dat hij veel tegenspoeden heeft gehad, maar altijd den moed heeft bewaard. Hij telde de armoede niet, want het andere was hem veel meer waard.” Zij leunde haar wang tegen het instrument en keek nadenkend in het vuur: „Ik denk, dat hij hieraan dacht, toen hij dichtte: „bist klein, und machst doch alles gross”.”

— „Ja,” zeide Pieter overtuigd. — „Door zijn nederigheid en armoede heen deed het Christuskind het hemelsche schijnen. Het hemelsche was het meeste,” dacht hij.

— „Je moet nog meer zingen, Saarmietje,” zeide juffrouw Doelens dringend. „Dat lied van Lodesteijn, dat je verleden voor me gezongen hebt.”

— „Ik ken er maar één couplet van,” zeide Saarmietje, terwijl zij aan de snaren tokkelde.

Verblijd, verblijd u allen tijd,
Dat is ons eeuwige erven,
Eeuwige erven.

IN 'S WERELDS WOESTENIJ

Getroost en zonder vrees te zijn,

In leven en in sterven.

Laat ons vroolijk zijn, vroolijk, vroolijk,

Laat ons vroolijk zijn, vroolijk zijn."

Maar de tijd brak aan, dat Saarmietje terug moest naar haar huis, „de jongens konden ieder oogenblik uit school komen". Pieter hielp haar in haar pelisse, geleidde haar beleefd tot onder aan de trap, den winkel door, naar buiten. Ze wipte spoedig op de naaste stoep en verdween daar door de breede deur. Pieter keerde naar de oude nicht terug, die dankbaar lang uitweidde over de deugden van juffrouw Munt. Zij was toch zoo rijk opgevoed, en nu had zij een moeilijke taak in een druk gezin, waar geen overvloed heerschte, maar zij klaagde nooit. Het was alsof zij zich om al de weelde niet bekommerde, die zij eenmaal gekend had, alsof die eenvoud haar even goed was.

— „Het is" — dacht hij, — „omdat ze het andere kent. Zij heeft den zin verstaan van den versregel over het Christuskind: „Bist klein und machst doch alles gross".” Het sneeuwde niet meer toen hij huiswaarts keerde in de schemering van den vallenden winteravond. Gedempt waren zijn voetstappen in de dikke sneeuw. Vreemd duidelijk klonken een paar stemmen op van geruischloos naderende menschen. Hier en daar achter de ruiten der witomrande vensters, scheen het gele schijnsel van een kaars. Geheimzinnig, teruggetrokken was alles. In welke zielen in dit stadje

scheen het licht van het naderende Kerstfeest? — en in zijn eenzaam dorp temidden van het wijde witte land, waar de molenwieken zich afteekenden tegen de grijze lucht? 't Was even een gedachte, dadelijk overstemd door het ontmoeten van zijn stiefvader, die druk pratend over een vergadering van de vroedschap, die hij had bijgewoond, met hem opliep naar huis.

Dien avond zaten zij in de zaal bij het licht der vele kaarsen; de dames allen met stoven onder haar voeten, verdwijnend onder de wijd uitvallende rokken. Claesje Botermans zat recht en netjes, de dikke handjes gevouwen in haar schoot. Zij was nog in den lichten rouw om haar vader en was in het grijs en had een wit kanten mutsje op haar blonde haar, dat in krullen neerviel op haar witte fichu. Haar kleine half dichtgeknepen oogjes boven de ronde roode wangen keken aandachtig van de een naar de ander. Er was een nauw-verborgen bewondering in geweest, toen zij naar Pieter zag. Toen had zij de meubels in oogenschouw genomen, en haar blik bleef met aandacht, keurend, rusten op een kast met glazen ruiten, waarachter blauw porcelein was uitgesteld.

— „Ja, mooi, nietwaar,” zeide haar tante — „juffrouw Lenius is met recht trotsch op haar kast.”

— „Claesje houdt zooveel van porcelein,” viel haar oom in. — „Ik wed, dat haar kast ook al bijna vol is.”

— „Ja, u moet weten,” legde zijn vrouw aan Cornelis Lenius uit, die naast haar zat — „mijn nichtje kan

IN 'S WERELDS WOESTENIJ

niet ergens logeeren, of zij ziet uit naar porcelein."

— „Wel, wel, dat getuigt van veel smaak," antwoordde de apotheker.

Juffrouw Lenius keek naar Pieter, maar Pieter deed alsof hij dit niet zag en of hij niets gehoord had.

— „En is je kast groot?" vroeg zij belangstellend.

Claesje monsterde de kast, die tegenover haar stond.

„Van deze grootte, denk ik," zeide zij kalm.

Weer keek juffrouw Lenius naar haar zoon, maar Pieter lette niet op. Hij praatte met een van zijn stiefzusjes.

Nadat veel fijn gebak met confituren was genuttigd, stelde iemand een gezelschapsspel voor, en met gelach werd het spel „de apotheker" gekozen. Natuurlijk moest mijnheer Cornelis Lenius deze rol vervullen. Iedere gast koos een geneesmiddel —; één was de zieke. Deze vroeg aan den apotheker om een drankje, waarop de apotheker een recept noemde: lindebloesem, kamillen, vlier. De gasten, die deze kruiden voorstelden, moesten opstaan en zich om draaien. Vergat men het: men gaf een pand.

Claesje was niet te overrompelen. Bij de hand, wist zij altijd het juiste oogenblik. Pieter, afgetrokken, moest al spoedig panden afstaan. Zelfs in het spel der koorden bleef Claesje overwinnaarster. De gastheer hield het uiteinde van verscheidene koorden in de hand, de andere einden waren aan de gasten aangegeven. Als hij zeide: „trek aan", dan moesten zij laten vieren en als hij zeide: „laat los", dan moesten zij aantrekken. Met het gevolg, dat op dat laatste bevel de

meesten loslieten en de koorden op den grond hingen. Maar Claesje hield vast.

— „Claesje heeft zoo'n geheugen,” zeide haar oom goedkeurend, toen zij allen, warm en vroolijk van het spel, neerzaten. — „U zult het niet gelooven, dominee,” tot Pieter, „maar zij kent den geheelen 119den psalm van buiten — op rijm.”

— „Wat een geheugen!” riep Pieter plichtmatig uit, terwijl de anderen hun verbazing uitjuichten. Er was geen bewondering in zijn stem. Hij was op dit oogenblik pedant critisch. Hij zag niets van den ijver, de volharding, die Claesje moesten bezielde hebben, om die 88 verzen in haar hoofd te prenten; hij dacht alleen bij zichzelf: „'t Is maar nazeggen van haar.”

— „Het is al eenige jaren geleden, dat ik ze geleerd heb,” zeide Claesje, alsof het heel gewoon was — „het was om mijn Vader te verrassen, die meende, dat niemand dit zou kunnen. Maar we dachten toen nog niet aan de nieuwe Psalmberijming. Nu heb ik in de kerk niets meer aan die oude rijm.”

— „Dan was jij zeker ook niet erg voor de verandering?” riep een dochter Lenius uit. De nieuwe berijming was niet zonder tegenstand ingevoerd geworden.

— „k Heb nooit begrepen, waartoe het noodig was,” zeide Claesje —: „ons voorgeslacht heeft 't er altijd mee gedaan, waarom moesten wij nu iets anders hebben?”

„Iets beters, bedoel je,” wees haar oom haar terecht, en Pieter voegde er vermanend aan toe: „Maar me-

IN 'S WERELDS WOESTENIJ

juffrouw, ze zijn nu toch veel vloeiender. Ze komen de taal van onzen tijd toch nader."

Claesje fronste haar blonde wenkbrauwen. „Dat is het juist," zeide zij langzaam — „die oude behoorden tot den dienst, en deze klinken zoo gewoon."

— „Ze geven dezelfde gedachten weer," zeide haar oom kalm, „in een anderen vorm. Ik ben er zeer mee ingenomen."

Claesje zweeg, maar stemde niet toe.

Pieter dacht onder het drukke gepraat om hem heen aan Saarmietje, die hij op de stille bovenkamer had hooren zingen, zoo eenvoudig en overtuigd:

Nun bist du da, da liegest du,
Und hieltst im Kripplein deine Ruh.
Bist klein, und machst doch alles gross."

Dit liedje was wel heel simpel, maar 't had geklonken als komende recht uit haar hart. Claesje was heel anders. Claesje zou dit wellicht als iets profaans aanvoelen.

Den volgenden morgen reikte hij vóór het ontbijt aan zijne moeder zijn geschenk over, en kuste haar plechtig als gelukwensch. Zij waren nog alleen. Zij bekeek het boekje en zag hem aan: „Je wacht toch niet tot het volgende jaar, om mij dat andere geschenk te brengen?"

Hij wendde wat verveeld den blik af. — „Als ik haar alleen voor u mocht bestemmen," zeide hij met ge-

dwongen vroolijkheid, „dan ging ik haar dadelijk halen. Maar u wil haar voor mij bestemmen.“

— „Hoe kan zij anders mijn schoondochter worden,“ zeide juffrouw Lenius wat geërgerd. — „Heusch, Pieter, je moet verstandiger zijn. Je hebt nu toch zelf kunnen opmerken, dat zij bij de hand is, en een porceleinkast bezit, en dat zij niet veranderlijk is. Ik weet wel, dat jij het met haar op het punt van de Psalmberijming niet eens bent, maar het getuigt toch meer voor, dan tegen haar dat zij vasthoudend is. Vrouwen, die gauw met alle veranderingen mee willen doen, zijn meestal wuft.“

— „Maar ik voel, dat wij niet bij elkander passen,“ antwoordde Pieter rustig. Daar was zulk een beslistheid in zijn stem, dat zij opeens achterdochtig werd. Hoe wist hij dit ineens zoo zeker? Was het Saarmietje Munt? Hij had haar verteld, dat hij oude nicht Doelens had opgezocht en dat juffrouw Munt daar was geweest.

— „Ik begrijp heelemaal niet waarom,“ antwoordde zij ontevreden. „Claesje is de degelijkheid zelve, ik ben overtuigd, veel degelijker dan Saarmietje Munt, die nu wel goed haar best doet, daar zeg ik niets van, maar die toch met zulk een groote muts en zulk een groote mof naar de kerk gaat, dat iedereen naar haar kijkt.“

„Amsterdamsche mode, zeker,“ antwoordde hij laconiek.

IN 'S WERELDS WOESTENIJ

naar zijn dorp terug, een eind meerijgend met den vrachtrijder, dan weer loopend om warm te worden. In den middag, toen het daglicht grauw en dampig werd, kwam hij de dorpsstraat in en zag temidden van den grooten kalen tuin de pastorie liggen. Een snijdende windvlaag woei hem tegen. Huiverend trad hij het huis in, waar in de lange gang de deuren uitkwamen van de ongebruikte leege kamers. Zijn studeerkamer was bestookt, maar de turven gaven nog meer rook dan warmte, en toen hij zich neerzette om uit te rusten, deed hij zijn gevoerde kamerjapon aan en stak zijn lange pijp aan, met het besef, dat mogelijk deze ook nog wat warmte zou geven. Hij was moe. Hij vond zijn huis leeg en leelijk. — Even ging de gedachte door hem heen, dat het hem slechts weinig moeite zou kosten, en Claesje Botermans zou haar ja-woord geven — en over een paar maanden stonden hier haar meubelen, en regeerde zij het huishouden, zoodat het overal blonk, en de best bereide gerechten op tafel kwamen. Maar daar was iets in hem, waartegen die pijlen van de verleiding des rijkdoms afgleden. Bewust had zijn ziel de armoede gekozen, en die armoede was niet somber of neerhalend, maar er scheen een hemelsch licht door, het hemelsche licht van het Godskind, liggende in de kribbe — en in de bijna tastbare stilte, die met den avond den besneewden tuin, het holle huis en zijn studeerkamer vervulde, beluisterde hij in gedachten de zuivere, zachte stem, die het kerstlied zong: „Bist klein, und machst doch alles gross“.

Ernstiger dan anders nam hij in de volgende dagen zijn taak van zieleherder op, zich voorbereidend voor de viering van het Heilige Avondmaal in zijn kleine gemeente van kaasboeren en arbeiders.

„Und kamst du doch deswegen her, Dass sich der Sünder zu dir kehrt,“ herdacht hij eerbiedig.

Zijn eerstvolgende preek getuigde er van. Bijna met verwondering zag de statige heer van Vreugde en Rust van uit zijn hooge bank op naar den preekstoel, naar het jonge geestdriftige gezicht, omlijst door de korte pruik. Waarlijk die jonge dominee was een poëtisch mensch — jammer dat hij in zulk een boersche omgeving moest preeken, hij behoorde spoedig ergens in een stad te komen — en den eerstvolgenden keer, dat hij in zijn groen en gouden arreslee, onder tinglelend arretuig over de hard bevroren sneeuw de stad binnenreed, hield hij op voor de apotheek van Lenius, waar hij zelf met den geleerden apotheker over een geneesmiddel wilde spreken — en hem nauwelijks begroet hebbende, deelde hij hem opnieuw zijn warme bewondering voor zijn stiefzoon mee. — Lenius straalde. Pieter was immers de stamhouder. „Ik zie hem nogeens in Amsterdam,“ eindigde de ander zijn lofrede.

Den dag na Kerstdag kreeg Pieter een brief van zijn moeder, waarin zij hem breedvoerig het gesprek van zijn stiefvader met zijn bezoeker mededeelde. — „Gij ziet dus, dat ik gelijk had, en dat die toekomst u wacht. Gij weet ook, wat ik u toen uitgelegd heb over de noodzakelijkheid een vrouw met fortuin te huwen. Ik

IN 'S WERELDS WOESTENIJ

weet door den rektor, dat Claesje Botermans u zeer graag mag. Waarom neemt gij toch niet een besluit en vraagt gij haar niet ten huwelijk? Het is het beste, wat gij doen kunt, want gij kunt toch niet een meisje zonder fortuin vragen? Moet zij zulk een bekrompen bestaan deelen als het uwe?"

Maar juffrouw Lenius had evengoed niet haar ganzenveerenpen over het papier kunnen bewegen. Pieter, staande bij het raam van zijn studeerkamer, las den brief met de onbewogen uitdrukking op zijn gezicht van iemand wien de zaak niet meer aangaat. Bedaard vouwde hij het papier weer netjes in de vouwen. Hij behoefde over dien inhoud heelemaal niet meer na te denken. — Hij wilde niet streven naar een andere gemeente zoolang deze hem nog toevertrouwd bleef door Hem, Die ook deze gemeente wilde roepen tot Zijn wonderbaar licht. En het vraagstuk over het ten huwelijk vragen van een meisje zonder fortuin, waardoor deze geen ruim bestaan zou hebben, had hij ook opgelost. Hij mocht haar vragen, en zij moest beslissen. — Daar bestond toch een liefde, die sterker was dan de zorgen, sterker dan de knaging der bekrompen omstandigheden, sterker dan de dood? — „Door het geloof werd immers „'s wereldds woestenijs des hemels drempel?"

Binnen eenige weken wist heel het stadje, dat de talentvolle deftige zoon van juffrouw Lenius en de dochter van den verarmden Amsterdamschen koopman Munt, met elkander wenschten te trouwen, hoe-

wel het armoede troef zou zijn, en hoewel zijn moeder een der rijkste meisjes uit Noord-Holland voor hem had uitgezocht. — Zij had zich wel verzoend met zijn keus, maar zij schudde over de omstandigheden dikwijls bedenkelijk het hoofd, en de rektor van de Latijnsche school leerde vermanend aan een paar zijner leerlingen, dat vader Cats verstandiger was geweest. Deze had in zijn jeugd in Middelburg een zeer lief meisje liefgehad, maar daar hoorde hij, dat haar vader „bancqueroet had gespeelt” en dat was de reden, dat hij haar opgaf, hoewel het hem leed deed. Hij had er over gedicht:

Maar ziet, het ongeluk haar vader overkomen,
 Heeft van mij t' eenemaal haar liefde weggenomen,
 Zoo dat ik naderhand, hoewel niet zonder strijd,
 Zocht van de minnebrandt en haar te zijn bevrijd.

Maar Pieter en Saarmietje zaten op een middag weer bij de oude nicht Doelens, en Saarmietje speelde op de luit en zong met heldere zachte stem het lied van Lodesteijn:

Verblijd, verblijd u allen tijd,
 Dat is ons eeuwige erven,
 Eeuwige erven.
 Getroost en zonder vrees te zijn,
 In leven en in sterven.
 Laat ons vroolijk zijn, vroolijk, vroolijk,
 Laat ons vroolijk zijn, vroolijk zijn.

WILLEM DE MÉRODE

MARIA

Toen de Geest U overschaûwde,
Met Zijn glorie en genâ,
Toen het Leven in u dauwde,
Droegt ge uw stille wezen dra
Als in liefelijk benauwde
Lente een zware winterwa.

Hebt gij deze lange dagen,
Onberoerd en onverlet,
's Heeren heerlijkheid gedragen,
Vuurge kool in asch gebed,
Zelf door huiverende vlagen
In een gulden gloed gezet?

Bloeiden de ingezonken oogen
Van uw moei niet wijd en jong,
Toen zij hoorde, u toegebogen,
Hoe het Leven in u zong,
En plots in haar zalighooge
Schoot 't ontwaakte knaapje sprong?

Al uw schoon werd saâmgetrokken,
Tot een bleeke teederheid.
't Zware glanzen uwer lokken,
Uwer oogen vredigheid,
Heeft uw bloed met zoete schokken,
In uw wordend Kind geleid.

WILLEM DE MÉRODE

Onbevreesd en diep bevredigd,
 Gaat gij ter verkoren stad.
Onverzorgd en onverdedigd,
 Droomverloren, draagt ge uw schat,
Maagd, van werelds goed ontledigd,
 Moeder straks die God bezat.

Als een rozelaar voor koude,
 Schuilt ge in 't schamel bed van stroo,
En uw Zoon ontbloeid in gouden
 Bindsel, blank en roze en bloô,
En zijn weenen overdauwde
 't Beven uwer handen zoo.

Achter de verdonkerde eeuwen
 Staat gij met uw stralend Kind.
Bloed en tranen oversneeuwen
 't Venster, dat zijn aanzicht blindt.
Maar 't gaat open op ons schreeuwen,
 En Zijn zaligheid begint.

WILLEM DE MÉRODE

ENGELENZANG

1 Petrus 1 : 12^b

Wachtengelen, die nederschouwden
Naar de bewaasde wereldkust,
Verkondigden: 't is of iets blauwde
Op 't gele zand: Maria rust.

En later: ze is ter stad gereden
Met Jozef, maar men weert hen bot.
En weder: zij zijn ingetreden
En rusten in de lammergrot.

En plotseling: heel klein te hooren
Klinkt er een kinderlijk geluid,
Dan, jubelend: Hij is geboren
Die God en mensch in Zich besluit.

En duizendstemmig, met trompetten
En met bazuinen, toegesneld,
Ontvlood den hemel en bezette
Het englenheir het duister veld.

Zij zongen: Eere in den hoogen
Zij God, en op de wereld vrêe
Den goeden; en de diepbewogen
Hemelen, donderden het mee.

WILLEM DE MÉRODE

En dan, als vlinders die verdorden,
Gevlogen in een barnend licht,
Vielen ze voor den kind geworden
God, met het weenend aangezicht.

En weder heeft hun zang gedonderd:
Heil! aarde en hemel zijn vereend,
God heeft ten dood zich afgezonderd
En om een menschenlach geweend.

En enkle herders, toegetreden,
En wij hebben 't bevel gehoord,
En 't Kind gezien en aangebeden
En zeggen 't u, geloovend, voort.

WILLEM DE MÉRODE

SIMEON

Heb Gij tòch mijn stramme leden
Met uw zonneliflijkheden
    Koesterend, uw knecht herkend,
Kind, dat in mijn arm geheven,
U gewillig aan het leven
    Van de grijze wereld went?

O mijn moedeloze hopen!
Jaren kwamen en verkropen,
    Wijl Gij niet verschenen waart,
Regen, die de dorre landen
Uit de steenen hemelwanden
    Met uw spaden vol verklaart.

Die zijn dorst met melk verheugde,
Ongevraagd, van moedervreugde
    Bloost uw kommerbleeke wang.
Voorgevoelt gij het vermoeden,
Hoe Hij boven u zal bloeden,
    Smeekend om den edikstang?

Langzaam dooven zich de zonnen,
Trager borrelen de bronnen,
    Onontkoombaar groeit Zijn nacht,
Aarde en hemel en uw leven
Zal de groote dood doorbeven,
    Tot Hij alles heeft volbracht.

WILLEM DE MERODE

Kind, dat met alwetende oogen
't Grondelooze en hemelhooge
    Wezen van de ziel doorspeurt,
Laat uw knecht nu gaan in vrede,
Geef uw kleinen glimlach mede,
    Waarom God ons zalig keurt.

WILLEM DE MÉRODE

ANNA

Lucas 2 : 36

Toen de dood den sterken stengel,
Waar mijn liefde op was geënt,
Doorsneed, heeft mijn hart den engel
Aan zijn wijze en werk herkend.

Streng, met opgeheven vinger,
Nauwlijks trad ik in de rei,
Wees hij me uit den blijden slinger,
Op des levens voorjaarswei.

Toen, een horzel op een vaarze,
Stak de godsdrift in mijn bloed,
En mijn overwonnen aarzlen
Heeft des Heeren gunst vermoed.

Hier, in deze gouden hallen,
Achter 't levende gordijn
Van den wijrook, bloed, en 't schallen
Der gebeden, wijlt Zijn schijn.

Aan den dorpel bleef ik leven,
Door Zijn heiligheid verschrikt,
Wachtend tot ik zonder beven
In zijn glimlach heb geblikt.

WILLEM DE MÉRODE

Want Hij heeft voor dag en jaren,
In den droom mij toegezegd,
Dat 'k mijn losgereten haren
Eenmaal als Zijn bruid hervlecht.

Oud en eenzaam, grijs en treurig,
Profetesse noemt mij 't volk,
Want mijn woord hangt over 't fleurig
Leven, als een donderwolk,

Zwanger van een groot verwachten,
Dat de bliksem, heet en ros,
Zal doorboren en ontzwachten,
Dan laat ik mijn zegen los.

Anders komt Hij dan wij hopen,
Hoor! o heilbegeerig volk!
Mijn verlangen look Hij open
En de zon verguldt de wolk. —

Ingehuld in teederheden,
Voor uw bonte kermis blind,
Glimlacht uit zijn eenzaamheden
Naar mijn ouderdom het Kind!

Moeder, die de tortelduiven
Offert voor uw reiniging,
Zie, de schaduwen verschuiven:
Die uit u in pijnen ging,

ANNA

Opent straks voor ons de sluizen
Van zijn albeminnend bloed,
Voor zijn bruid heeft aan den kruize
Hij Zijn leven ingeboet.

Kind, dat in uw kleine handen,
Al het hemelsch heil bevat,
God, voor Wien de luchters branden,
De bazuin dreunt door de stad,

Afgebeden Onbekende,
Van mijn nacht het Morgenrood,
Uw gena maakt mijn ellende
Zalig als uw moeders schoot!

WILLEM DE MÉRODE

KERSTMIS

Uw genade komt ons dekken.
Over donkerheid en vlekken
    Vlokt de stille witte sneeuw.
Uit het galmgat van den toren
Bomt de klok en blaast de horen
    De aanvang van een nieuwe eeuw.

Ergens reutelt het gedempte
Borlen van een dichtgeslechte
    Regengeul in stervensnood.
Maar als rustig ademen
Blijft uw levend sneeuwen dalen
    En verheimelijkt den dood.

Zijn de menschen weergeboren?
Stil staan ze in de kerk te hooren
    Naar een stem, die hoog en iel,
Door den orgeltoon gedragen,
Zich durft in den hemel wagen
    En de hemeldiepe ziel:

„In 't oranjeroode oosten
Breekt om onze ziel te troosten,
    Kinderblank de zon zich baan.
Wateren en tranen wassen,
En uit duizend klare plassen
    Licht die witte zon ons aan.

KERSTMIS

Voelt gij niet de kleine handen
Vingren langs de rotsen wanden
Van uw hart? waar schuilt de bron?
Door met 't knokkeltje te kloppen
Lokt Hij stuivelend de droppen
Als fonteinen tot de zon."

Dan, verklaard tot bijna zwijgen,
Zweeft de stem in zalig hijgen,
En het orgel ijlt hem na,
Tot zij om ons henen fluistren
Als het stille sneeuwen duistren,
En ons dekken met hun wâ.

Over alles daalt het sneeuwen,
Zwak klinkt het geboorteschreeuwen
Van een vogel? van den wind?
Uit der heemlen heimlijkheden
Is Gods heerlijkheid gegleden.
In het lachen van Zijn Kind.

Achter tranen en gebeden
Komt God tot ons toegetreden
Met zijn heiligend geduld.
En het vlekkelooze wonder
Van zijn komen gaat nooit onder,
Want de tijden zijn vervuld.

WILLEM DE MÉRODE

Zijn genade komt ons dekken.
Over donkerheid en vlekken.
    Vlokt de stille witte sneeuw.
Slechts de klokken zijn te hooren
Over deze uitverkoren
    Aanvang van een nieuwe eeuw.

GREETH GILHUIS-
SMITSKAMP

ZIELEN OP WEG

Tusschen het breede, kale raam van 't „café met twee billards“, en de hooge ruiten van 't ouderwetsche magazijn in scheepsvictualiën, zit het smalle, scheefgezakte geveltje van Opoe's winkeltje bekneld, alsof het door een geweldige slag op de nok een halve meter de grond is ingedreven.

„Depôt van Brood- en Beschuitfabriek de Haan“, verkondigen de krullige, halfuitgesleten letters op het eene smalle raam. Op het andere bovenlicht kraait het symbool, met kleurige veeren en een opengeperde snavel, victorie over de kadetjes en bleeke beschuitbollen.

Opoe's eigenlijke naam wordt in de buurt zelden gebruikt. „Vrouw de Haan,“ zeggen de schippers en bootwerkers, als ze, met de geruite broodzakken over de schouder, tegen de vervelooze toonbank leunen, en voor hun verhalen van zorg en kommer bij Opoe een altijd gewillig gehoor vinden. En Steefie is bij de jongens in de buurt bekend als Steefie de Haan.

Het winkeltje staat in een van de vele rommelige, schuin-aflopende zijstraten van de kade, in een omgeving van stoomkranen, meerpalen, en vloekende bootwerkers met blauwe truien. Opoe voelt er zich thuis, maar het begroot haar wel eens om Steefie. Hij leert op straat niets dankwaard, en Opoe houdt hem dan ook zooveel mogelijk binnen. Maar in het donkere

ZIELEN OP WEG

woninkje achter de winkel is voor een snelgroeiend kind niet veel vertier.

Steeffie weet nog vaag dat er eens een tijd is geweest waarin hij niet bij Opoe was. De tijd dat hij met vier broertjes op klompen speelde op 't achtererf van een Geldersch keuterboerderijtje. Maar toen er nòg een broertje bijkwam, is Opoe gekomen om Steeffie weg te halen. Opoe heeft altijd een zwak voor Steeffie gehad, omdat hij naar Opa heet. 't Is Vaders eenige na-hieter, zegt ze.

De Ruig, Opoe's schoonzoon, is er niet voor om Steeffie nog langer bij Opoe te laten. De jongens zijn nu grooter, en Antje kan het kind best weer thuis hebben. De Ruig ziet, bij Opoe's jaarlijksche zomerbezoeken, misprijzend het verschil tusschen zijn stevige buitenjongens, en het bleeke stadskind met zijn ouwe-lijk gezicht en bedaarde manieren. — 't Wordt een oud mannetje, gunter bij Moeder, heeft hij al meermalen tegen zijn vrouw gezegd. Maar Antje kan Opoe's smeecken niet weerstaan. — Je weet hoe gek 't ouwe mensch met 'm is, verdedigt ze, — en 't is àl wat de toberd nog heit. En zoo wordt Steeffie's verblijf jaar op jaar verlengd, en iedere keer opnieuw wordt hij als een buit meegevoerd door Opoe.

Antje stuurt, als een tegemoetkoming, op gezette tijden pakken met eieren en Geldersche worst. Opoe kan het wel gebruiken, want 't is iedere week weer tobben om de eindjes aan elkaar te knopen. Het winkeltje loopt goed, maar Opoe's hart is te groot en te ruim. Als de werkelooze Duitschers en Russen, die in

grootte getale de havenstad overstroomden, tegen Opoe hun nood uitklagen, kan ze geen geld aanpakken. Dan luistert ze medelijdend toe, met haar handen onder de geruite schort, en stopt nog wat krentebollen in de broodzak, voor de kinderen. Want al de vreemdelingen die in Opoe's winkeltje komen hebben kinderen, die thuis honger lijden. Ze noemen Opoe „gute Frau“, en stamelen in gebroken Hollandsch hun dank. — Ja, ja, 't is al goed, man, zegt Opoe, — as 't nou maar an z'n bestemming komt.

's Avonds zitten Opoe en Steefie in 't warme keukentje. Dan trekt Opoe de hanglamp laag op de tafel, en Steefie mag platen kijken in de oude boeken van Opa. Hij haalt ze uit de la van de secretaire, die in de tusschenkamer staat, en Opoe veegt eerst met een punt van haar schort de keukentafel schoon. Zelf leest Opoe nog wel eens 'n enkele keer in het boekje, dat Opa's grootvader zelf geschreven heeft. „Tien kinderpreekjens, voorafgegaan door mijn bekeeringsgeschiedenis“. Maar Steefie heeft 't liefst het grootte boek in de schimmelige leeren band: „Historie des Ouden en Nieuwen Testaments, verrijkt met meer dan vierhonderd printverbeeldingen, in koper gesneden.“ Hij kent alle platen uit zijn hoofd, met de onderschriften. 't Is een spelletje geworden, om zijn hand op 't onderschrift te houden en dan te raden wat er staat. De mooiste plaat vindt Steefie die van de arke Noachs. Het zijn er eigenlijk drie, van iedere verdieping is een aparte plaat. De hokken van de dieren staan netjes naast elkaar, ieder voorzien van een letter. De be-

ZIELEN OP WEG

schrijving staat er naast, „Fatsoen of de gestalte van Noach's arke“. En er is ook een lijst bij van de hokken en vertrekken. Steefie gaat alles nauwkeurig na, en zoekt de letters uit die op de vierkantjes staan. „A. uylen, nachtraavens, vleermuyzen. B. kemphaanen en tuynhopjes.“ — Boven in de ark zijn ook slaapkamers, „L. Sems slaapkamer, M. Noachs slaapkamer“. — Steefie wijst met zijn vinger bij, en slaat niets over, ook niet de „vermaaning aan den Beschouwer.“

Opoe vindt het een uitkomst dat Steefie zoo graag met de boeken bezig is. Ze luistert gewillig als hij voorleest, en weet een antwoord op alle vragen. Steefie tobt met de rare letters, en leest voortdurend de s als f. — En door deze fluyzen des hemels, die geopend wierden, maalt Mofes ons eenigfins af, hoe yder poogde zijn leeven te redden. —

Steefie ligt met zijn knieën op een stoel, en prevelt door. Opoe heeft gezegd dat hij de boeken hebben mag, als hij groot is. Ze zijn allemaal van Opa geweest, en Steefie heeft een onbegrensde bewondering voor de geleerdheid van Opa, die al die dikke boeken heeft uitgelezen. Hij kent precies al Opoe's verhalen uit de oude tijd, toen Opa nog leefde, en ze in Hellevoetsluis een eigen bakkerij hadden. — Veertig zakkies bakten we, zegt Opoe trotsch, — en Opa gong d'r iedere dag op uit met de hondekar, weer of geen weer. —

Het brood dat Opoe nu verkoopt wordt elke morgen gebracht door Arie. Arie is een ouwe man met een

grijs baardje, dat tot zijn ooren toe groeit. „Arie met de kinderwagen“, noemen de jongens uit de straat hem, want de Brood- en Beschuitfabriek de Haan stuurt Arie er op uit met een broodwagen, die uit een vroegere tijd stamt, en ver beneden de maat is.

— 'n Bakkie, Arie? vraagt Opoe, als Arie „uitgelaten“ heeft, en zijn briefje is afgeteekend. Arie laat zich niet lang nooden, hij mag graag een praatje met Opoe maken. Hij is een oude vrijgezel, en „an 't Leger“. De gesprekken van Opoe en Arie bewegen zich meestal op theologisch gebied. — Jullie met je kerken, zegt Arie hoofdschuddend, — jullie legge de levendigheid van 't geloof an bānde, mensch!

Arie kan goed zijn woord doen; 's Zaterdags-avonds spreekt hij vaak in bijeenkomsten op de Korenmarkt.

Opoe is er een keer heengeweest met Steefie, om Arie een plezier te doen. Steefie had met open mond toe staan kijken hoe Arie, op een houten tabouret, de menschen toesprak. Er waren ook juffrouwen van 't Leger bijgeweest, en toen Arie klaar was waren ze allemaal om een klein orgeltje op een handkar heen gaan staan, om te zingen. Arie zat voor 't orgeltje, en zong de tweede stem bij 't refrein, met zijn hoofd achterover en zijn oogen dicht.

Opoe was tot 't eind toe blijven luisteren, en had ook nog een blaadje aangepakt. Maar tegen Arie had ze later gezegd dat 't klaar gevoelswerk was.

Steefie loopt om twaalf uur altijd hard uit school, om Arie nog te zien. Als de „kinderwagen“ voor de deur

ZIELEN OP WEG

staat is 't in orde. Dan zit Arie nog in 't keukentje, en redeneert honderd uit. 't Gebeurt wel dat Opoe zeggen moet: — Me arepels koken an brij, man. En dat is dan voor Arie 't sein om op te stappen.

Arie is de grootste vriend van Steefie. Maar behalve Arie heeft hij in de buurt nog wel meer vrienden.

Daar is Jaantje uit de winkel-met-'t stoepie, die pintjes melk verkoopt en gaspenningen, en twee broedende kippen van wit porcelein voor 't raam heeft zitten. 't Binnenplaatsje van Jaantje ligt achter Opoe's keuken, op zachte zomeravonden hooren Opoe en Steefie Jaantje op de gitaar tokkelen. Allemaal bekende versjes speelt ze, versjes die Opoe als kind zijnde al op school geleerd heeft. „Vader, ik ga reizen“, en „Duijje met uw blanke veeren“. Soms zingt Opoe zachtjes mee, met haar dunne, bevende stem. Dan leeft er op haar mager, bleek gezicht een wereld van herinnering en ontroering. Als Opoe zingt moet ze al gauw haar brilleglazen afvegen.

En dan is daar voor Steefie ook nog de schuit, waar Oome Dirk en Neel op wonen. 't Gebeurt maar een enkele maal dat Opoe met Steefie naar Oome Dirk gaat, want Opoe kan de winkel niet best alleen laten.

Oome Dirk is een halfbroer van Opoe, hij woont met Neel en David op een woonschuit, die in geen dertig jaar gevaren heeft. David is een ouwe, oranje-en-wit geplekte schipperskees. Als oome Dirk tegen hem gromt: — 'k Zel je an een ouwe jood verkoope, — springt David als een dolle om hem heen, bijt in zijn

bombazijnen broek, en keft alle honden uit de buurt bij elkaar. Dat is een van de vele kunstjes, die Oome Dirk aan David geleerd heeft.

Opoe heeft wel eens vaag gevoeld, dat het voor Steefie niet goed is, altijd onder oude menschen te verkeeren. Ze ziet wel dat hij anders is dan de meeste kinderen van zijn leeftijd. Ieder jaar opnieuw strijdt ze haar strijd om Steefie te behouden. Maar na de laatste keer heeft Opoe zich, toen ze weer veilig en wel in het keukentje zaten, afgevraagd wat voor het kind zelf beter zou zijn. En zoo verschuift ze de beslissing telkens weer tot de volgende zomer.

* *
*

Juist als Opoe naar het tusschenkamertje loopt, om uit de bonheur du jour haar goeie kapotheid te halen, gaat de winkelbel.

— Lammetje is precies op tijd, zegt Opoe voldaan. Steefie blijft stokstijf zitten op de stoel, waarop Opoe hem terwille van het Norfolkpakje en de schoone liggende kraag, neergezet heeft. Steefie heeft onberedeneerde antipathieën, en hij houdt niet van Lammetje. Ze heeft een lacherige stem en een manke voet, en komt iedere maand een dag naaien bij Opoe.

— Zel ik maar verder komme, tante? roept Lammetje, met een hartelijke uithaal. Opoe schuift de tusschen deur al open. — Zoo meid, bei-je daar?

— Dàg, zegt Steefie stug, terwijl hij een stijve hand uitsteekt.

— Wat bê-je netjes, prijst Lammetje uitbundig, —

ZIELEN OP WEG

zeker je Zondagsche pakkie, jô, je lijkt wel een goud haantje!

Steeffie kijkt minachtend, en steekt zijn onderlip vijandig naar voren. Zijn onderzoekende blik glijdt onmiddellijk naar de eene dikgezoolde laars van Lammetje, die er uit ziet alsof ze hem nog nooit uit heeft gehad. Lammetje komt uit Tullentwaal en is een wees.

Opoe strikt voor de spiegel de paarse brides van haar kapotje, en haalt ze zorgvuldig uit.

— 'k Ben blij dat je kòn, meid, praat ze ondertusschen tegen Lammetje. — Jij ben an de winkel gewend, ik ken 'm an je òverlate —

— Gerùs', tante, zegt Lammetje.

Lammetje Osnabrugge zal die middag voor Opoe op de winkel passen, want er is een boodschap uit de schuit gekomen, van Neel, dat 't misloopt met Oome Dirk. Opoe is er van geschrokken. Oome Dirk is negen en zeventig, maar toch nog een krasse baas.

— 't Zel 't endje wel weze met Oome Dirk, zegt Lammetje meewarig. — As mensche op die leeftijd eenmaal gaan sùkkele . . . . En wat mot die Néél dan beginne, ze schiet moederziel alleenig over. 'k Zou de schuit maar wegdoen . . . .

Opoe haalt de schouders op. — Dat valt óók niet mee, vindt ze; — ze het d'r leve lang op dat ouwe karrekas gewoond. Nou, dan gaan me maar. Zel je op alles lette, meisie?

— Ga maar gerùs', tante, zegt Lammetje dienstvaardig, terwijl ze haar doorprikte zeildoek naai-étui te

voorschijn haalt. — 'k Ken nog wel een steekie doen onder de hand ook.

Buiten leeft Steefie op. Een doordeweeksche dag uit met Opoe, dat is iets buitengewoons.

Stijf gearmd gaan ze de drukke Maasbrug over, waar de stoombootjes driftig puffend onderdoor schieten, en voren trekken door de klotsende golfjes.

— 'n Lekker zonnetje, zegt Opoe voldaan, — 'k voel het an me botte. —

— Gaan we met de trem?, vraagt Steefie.

— Nee, beslist Opoe, — we gaan loope tot het Hoofd, en dan met het overvaarbootje.

Opoe zegt niet veel onderweg. Haar gedachten zijn bij Oome Dirk en Neel. Opoe is benieuwd hoe Oome Dirk er voor ligt, hij is altijd een man van de nachtschool geweest, en zoekt het dan hier, dan daar. Daarom hebben Opa en hij elkaar nooit kunnen verstaan. Maar Opoe, die zelf óók van de eilanden komt, kan er wel inkomen.

— As Oome Dirk dóódgaat, spint Steefie mee aan de gedachtengang, — wordt-ie dan ook over boord gegooid, net als iemand die op zee doodgaat?

— Belnéé, zegt Opoe afwezig, — ze kenne 'm toch gewoon begràve, an de wal —

Steefie laat zijn hand langs de steenen balustrade van de brug schuren.

— Zou die zieke kip er nog zijn?, vraagt hij ineens,

— die ouwe zieke kip, die Neel in een hokkie naast de bedsteê had? Hij lee iedere dag één eitje, Opoe, en dat mocht-ie zèllef opete, omdat-ie de

ZIELEN OP WEG

tering had. Kènne kippe de tering hebbe, Opoe?
— Bei-je bevrore, jochie, zegt Opoe, vervuld van haar eigen gedachten. — Kippe benne geen mènsche. —
— Neel zegt het, houdt Steefie vol.

Hij moet ineens aan Rijkema denken, die boven het winkeltje woont, en óók de tering heeft. Rijkema ligt de heele dag voor het raam van de achterkamer, tegen de uitgeslagen muur van de binnenplaats aan te kijken. Steefie kan hem net zien liggen, als Opoe 't matglazen bovenlicht van de keuken heeft openstaan. Vóór kan hij niet liggen, want daar houden ze kostgangers. — Mien man mot 't uutbroei'n en uutzwê't'n, zegt vrouw Rijkema, die uit Friesland komt, — als er 't het uut'broeid is er kleeer. Maar Opoe zegt dat Rijkema de tering heeft, en tering kan nooit beter worden. —

— We ben d'r, zegt Opoe, — 'k zie Neel d'r blommetjes al!

— Mag ik vanmiddag op de planken spelen, Opoe?, dringt Steefie, terwijl hij met beide handen Opoe's hand vastpakt. — Hè ja, Opoe, 'k zel heusch voorzichtig weze!

— Geen dènken-an, verwerpt Opoe beslist, — je blijft binne! Je goeie pakkie is zóó na' de maan in die teerboell!

Steefie laat Opoe's hand los, en trekt een verongelijkt gezicht. Maar als hij ouwe David op 't dek ziet liggen, is hij zijn boosheid al weer vergeten.

— Daar hei-je David óók!, zegt hij met verrukte oogen tegen Opoe. En vóór Opoe uit stapt hij

't loopplankje met de kippentreedjes over.

Voor de popperige raampjes van „de Vrouw Jansje“ kijken de twee steenen leeuwen met blauwe manen grimmig onder de balletjesranje uit. De geraniums van Neel hangen met weelderige trossen over de vervelooze planken van de woonschuit.

David slaat aan, en trekt aan de ketting. — Koest hond, zegt Steefie manhaftig, — goed vollek!

Het houten schuifdeurtje gaat open.

— Néé maar, zegt Neel verbaasd, — bê-jij het, tante Leun? Kindere-mensche, wat zel Vader blij weze, hij weet er niks van da'k je een boodschap heb gestuurd! Kom-t-er in, kom-t-er in, mensch!

Opoe houdt haar tegen. — Hoe gaat et met 'm?, vraagt ze bezorgd. Neel haalt de schouders op, en schudt haar hoofd. — Op 't oogenblik gaèt-et weer, zegt ze zacht, — maar de dokter zegt toch dat-et 't endje wordt. Hij had allang van die benauwdhedes, maar de laaste tijd wier 't erger . . . .

Ze duwt haar zwart satinetten schort tegen haar oogen en pakt Opoe bij de arm. — 'k Zel me vadertje gaan verlièze, tante Leun, zegt ze nokkend, — en dan ben 'k alléén op de wereld . . . .

— Nou, nou, zegt Opoe bemoedigend, — 't is zoo ver nog niet. Kom meid, nou mot je niet gaan hùile —

— Neeltje, roept een schorre stem van binnen, — wie is daar, Neeltje?

Neel vermant zich. Ze duwt Opoe en Steefie naar voren, 't woonkamertje in.

— Kijk nòu es, Vader, praat ze opgewekt, — je raait 66

ZIELEN OP WEG

nooit wie d'r zijn! Tante Leun en Steefie, is dàt effe 'n feessie!

De oude schipper probeert zich op te richten in de bedstee.

— Goèie, zegt hij schor, — hoe gà-d-et, meid?

Opoë schrikt van Oome Dirk. Zooals hij daar ligt, in zijn grijze borstrok tegen 't bonte beddegoed, is 't een schamel hoopje mensch. Maar in 't gele doorgroefde gezicht met 't warrige ringbaardje staan de kleine oogjes nog even fel als altijd.

— Wat ga je nou beginne, Dirk?, zegt Opoë, terwijl ze de stoel neemt die Neel bijschuift.

Als Opoë met Oome Dirk praat scharrelt Neel door het kleine kamertje rond om thee te zetten.

Steefie kijkt toe. — Waar is de kip?, vraagt hij fluisterend, terwijl hij wijst op 't leege hoekje.

Neel komt bij hem staan, en strijkt hem over 't hoofd.

— Hij is dood, zegt ze zacht, — ach-gurrekie ja, de toberd! 'k Had 'em bij de andere kippe gelate, en die plokte-n-'m de veere uit z'n lijf....

Uit de zakketel op 't turfkacheltje sliert een stoompluim. Kletterend giet Neel het water in het witte uitgeschulpte theepotje met gouden biesjes.

— Zie-zoo, praat ze fluisterend, — 'n lekker bakkie voor je Opoetje, hè jochie? — Ze haalt haar neus op. En dan gaat ze aan de andere kant van de bedstee zitten, met haar handen onder haar schort.

— En dan zeit-die dokter maar, klaagt Oome Dirk, — da 'k niet zoo melankeliek mot weze, want da 'k me

eige in de weg sta. Je mot zèllef maar es voor de Eeuwigheid legge . . . .

— Daar legge me anders allemaal voor, zegt Opoe kalm.

Oome Dirk weert af met zijn hand.

— Ach meissie, jij heb makkelijk prate, jij ben altijd een verzeerde ziel geweest. —

Neel zucht, en schudt zenuwachtig met haar hoofd.

Opoe legt haar hand op de sitsen deken. — Je mot es ophouwe met zoo in je eige te legge wroete, Dirk, zegt ze beslist. — Je mot niet na' de arme zondaar zien, maar na' de rijke Christus . . . .

Oome Dirk hoest benauwd en langdurig. Hij valt terug in het kussen en veegt met de rug van zijn hand langs zijn mond.

— Jà, zegt hij eindelijk hijgend, — met me eige kòm ik er niet. Die tijd is voorbij, Leune, da 'k docht er te komme met elke dag een kapitteltje te leze —

Opoe kijkt zwijgend naar buiten. Haar lang, bleek gezicht staat zorgelijk. Op het drassige water drijft afval, 'n halve roode kool en een opengetornde matras, waar het stroo bultig uit puilt.

Steeffie leunt slaperig tegen de tafel.

* * *

Vier dagen later komt er een oude schipper met een zijden petje bij Opoe in de winkel. — Compelemente van Neel, en vannacht is de ouwe man overleje —

Opoe steunt met haar beide handen op de toonbank. — Mènsche, zegt ze ontdaan, — is 't al afgeloop?

ZIELEN OP WEG

De oude schipper knikt, en gooit zijn pruim naar de andere kant.

— Ja, vannacht heit Durrek 't tijge met 't eeuwige vermenigvuldigd.

Opoe noodigt den schipper binnen, maar hij heeft geen tijd.

— Nee mensch, 'k zou voor Neeltje de heele avegasie verder besukkele, 'k mot nou na' de bidder. Neel vraagt of-ie gauw komt.

's Middags wordt Steefie uitbesteed bij Jaamtje uit de melkwinkel, en Opoe sluit haar zaakje.

Oome Dirk is in zijn slaap heengegaan, en heeft verder niets losgelaten. — We magge aanneme dat je Vader in de hemel is, meid, zegt Opoe hartelijk tegen Neel. — Vroeger was 't niet zoo'n beste, hij hieuw wel van 'n slokkie ook. Maar hij het de Heere laat gevonde, en hij was bekommerd over z'n zonde —

Neel zegt niet veel. Ze praat zelden over geestelijke dingen. Ze hoeft niet in de rouw te gaan over Oome Dirk, want ze is altijd in 't zwart.

Drie dagen later wordt Oome Dirk begraven. De dominee van 't kerkje, waarbij Oome Dirk zijn laatste levensjaren was, leidt de dienst. Hij noemt Oome Dirk een rookende vlaswiek en een vat ter oneere, maar hoopt er het beste van.

Opoe, Neel, en de oude schipper zijn de eenige aanwezigen op de begrafenis.

* * *

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

ven van Oome Dirk, haar laatst overgebleven broer, heeft haar meer aangegrepen dan ze zelf weet.

's Morgens staat ze op met een wonderlijk, zwaar gevoel in haar hoofd. Het werk in huis en in de winkel gaat haar moeite kosten. En tegen Arie klaagt ze: — 't Is of me beene van lood zijn!

— Je wordt een daggie ouwer, mensch, zegt Arie. — As 'k jou was dee 'k het zakie an kant, en gong lekker bij me kindere in. Je ken 't tenminste doen! As ik het bijtje er bij neer leg mo'k naar 't bestejelingen-huis. —

Opoe schudt haar hoofd, en schenkt Arie nog een versch bakkie in. 's Avonds zit ze vaak tijdenlang werkeloos voor zich uit te staren, als Steefie naar bed is. Ze kan dit alles nog niet opgeven. De pijn knijpt haar in 't hart, als ze bedenkt dat ze 't winkeltje kwijt zal raken, en haar eigen baas niet meer zijn.

— 'k Zien d'r zoo tege op, klaagt ze tegen Lammetje, die een Zondagsche blouse voor Steefie komt naaien. — Bij Ant ken 'k niet in, die het onmogelijk plaas voor ons beien, en Barend mot nou al krom legge om er te komme . . . .

— Ja, zegt Lammetje wijs, — en bij je schoondochters in, da's ook nie alles!

— 't Wordt tòch nooit eige, vindt Opoe mistroostig. — Stien van Hendrik is een best mensch, daar niet van, en 'k wil d'r nog liever in dan bij Toon en Aal. Maar 't blijft altijd angetrouwd —

— Bij Stien en Hendrik ken je anders best weze, animeert Lammetje, met een rij spelden tusschen haar

ZIELEN OP WEG

lippen. — 't Is een lief plaassie waar ze wone, en ze hebbe 'n rustig huishouwetje.

— Ja, zegt Opoe met een zucht. Ze spreidt haar handen uit op tafel. — Ze hebbe-n-et dikkels genoeg angeboje. 't Zel er misschien tòch van motte komme, vroeg of laat . . . .

Lammetje knikt. Ze trekt een lange draad van de klos, en bijt hem met haar hoektand af. — Hoe valt dat kragie, tante? 't Wordt een knap bloesie, hè!

De winkelbel gaat. — 'n Hallefie wit, zegt een kinderstem. Als Opoe terugkomt is 't tijd om de aardappels op te zetten.

Opoe gooit de andijvie in het vergiet, en 't keukentje staat ineens vol damp.

— Wat 'n frunnekie hou je toch maar over, zegt Opoe afkeurend. — 't is met recht: andijvie-waar blijvie?

Ze gaat weer bij Lammetje aan de tafel zitten, en kijkt werkeloos toe. Dan uit ze ineens de gedachte, die haar dag en nacht bezighoudt.

— As ik bij Hendrik en Stien inga, dan mot Steefie naar huis . . . .

— Netuurlijk, zegt Lammetje practisch, terwijl ze het gestreepte flanel vlug onder de machine door schuift.

— Wie neemt nou een andermans kind in huis, dat zellef ouwers heit?

* * *

— Allà, bedisselt Opoe, — nou een nachtzoen, en dan as de wind na je bed; Opoe mot brieve schrijve.

71 Steefie hangt in zijn hansop tegen de tafel, en leest in

de krant die Opoe al over het wollen tafelkleed heeft uitgespreid.

— Hè, nou all, zeurt hij. Maar Opoe heeft vanavond geen geduld. Steefie knielt voor de stoel, waarop zijn broek en trui liggen, en mompelt zijn avondgebedje.

— As de deure dan ope magge blijve, sommeert hij, terwijl hij in de bedsteê stapt.

— Eén, beslist Opoe.

Steefie drukt zijn hoofd diep in het kussen, als Opoe hem ingestopt heeft. Opoe loopt naar de tusschenkamer, om de inktpot te halen. Ze zucht diep, en schuift haar stoel bij de tafel. Ze trekt de lamp nog wat lager, en likt aan haar pen. Dan wordt 't stil in 't keukentje.

Steefie kan Opoe niet zien zitten. Vanuit de bedsteê heeft hij 't gezicht op een stuk aanrecht, en de deur met 't roode tochtgordijn er voor.

Steefie kijkt door zijn half-toegeknepen oogen naar de Hervormers, die boven het aanrecht hangen. 't Is een oud schilderij, Opoe heeft 't heel vroeger van een mevrouw gehad waar ze diende.

Steefie kent 't nauwkeurig, 't is iedere avond het laatste, dat hij voor 't inslapen ziet.

De zes Hervormers staan tegen een wazige achtergrond van bergen en ridderburchten. De dikke middenin is Luther. Hij heeft zijn hand op zijn hart, en kijkt vastberaden. Steefie weet ook wel wie de magere man met 't baardje is, want die hangt in de gang van school. 't Is Calvijn, hij heeft een platte zwarte pet op,

ZIELEN OP WEG

met oorkleppen. Hoe de andere vier heeten weet Opoe ook niet. Steefie heeft het wel eens aan den meester gevraagd, en die denkt dat Zwingli en Melanchton er wel bij zullen staan. Maar Steefie heeft zelf namen voor ze verzonnen. De twee naast Luther noemt hij de bedroefde mannen, en den achtersten, die een gekleurd pak met een kanten kraag draagt, Prins Hendrik. Ze kijken allemaal erg bedrukt, dat komt zeker van de brandstapels en al die dingen.

Steefie ligt stil, en knijpt zijn oogen zóó stijf dicht, dat er allemaal sterren en punten voor komen. Zou een blind mensch die altijd zien? Gekke Willempie, die op de hoek van de Parkstraat zit te bedelen met zijn pet vooruitgestoken, is ook blind. Maar hij liegt het vast, want toen een jongen in zijn pet spuugde holde hij hem hard achterna.

Steefie draait zich naar de muur, en telt de planken van 't houten beschot. In vier en negen zit 'n rond oogje, een kwast heet dat —

Dan hoort Steefie ineens in de stille keuken een geluid dat hem verschrikt. Voorzichtig gaat hij overeind zitten, en buigt om de bedsteê-deur heen.

Opoe heeft de handen voor haar gezicht, en zit stilletjes te huilen.

— Opoe!, roept Steefie angstig.

In een oogenblik staat hij op de vloer. Hij probeert Opoe's handen weg te trekken. — Opoe, waarom huil-ie?

— Ach tobberd, zegt Opoe, — slaap-ie nog niet? Ze snuift, en zoekt in haar schortzak naar een zakdoek.

Dan trekt ze Steefie op haar schoot. De tranen loopen over haar wangen.

— Niet huilen, Opoe! dringt Steefie angstig. Hij knip-pert tegen 't lamplicht, en schuurt met zijn hoofd langs Opoe's borst.

Opoe slaat een punt van haar schort om hem heen, en streelt zachtjes zijn bloote, warme beenen. Er is een hulpelooze blik in haar oogen.

— Ach jonkie — tobberd — herhaalt ze werktuiglijk,
— waarom mot dat nou? Me hebbe-n-et zoo goed same
— me hebbe-n-et zoo goed . . . .

* *
*

— En wat moet er met de kast?, zegt Hendrik vragend, met opgetrokken wenkbrauwen.

Hij steekt het potlood achter zijn oor, en veegt zijn lorgnet schoon. Voor hem op tafel ligt een lijst.

Barend en Toon zijn in druk gesprek in de tusschen-kamer. — 't Is bij ons ook al niks gedaan, zegt Barend mistroostig. Hij steekt zijn duimen tusschen zijn vest, en loopt de halfdonkere kamer op en neer. — Voor de arepels maak-ie niks, voor de biete maak-ie niks, 't is een lije', man. 'k Wil oversteke met je, vier en twintig blanke guldetjes iedere week in je hande, en pensioen met je ouwe dag . . . .

Hendrik staat op. — Hoor eens, zegt hij ongeduldig, — zóó gaat het niet! Jullie moeten er bij blijven. Ik vraag net hoe 't met de kast moet.

— Ant hoef 'em niet, zegt Barend direct. — Ze heit 74

ZIELEN OP WEG

voor niks plaas meer, enkeld voor een paar schilde-
rijen, en dat spul.

— Aal heit pas een befet gekocht, zegt Toon, — maar
daarom zou 't wel kenne . . . .

— Je vrouw had méé moeten komen, zegt Hendrik
driftig, — zóó komen we nooit klaar!

— Betaal jij 't reispeld?, vraagt Toon laconiek. Hij
voelt niet bijster veel voor zijn broer, die een boordje
draagt, en boekhouder is aan een Zuivelfabriek.

— Maak nou geen herrie, sust Barend, — Moeder
mot 't maar zegge, niet Moeder?

Opoe zit aan de tafel, en strijkt zenuwachtig langs
haar schort. — 'k Weet nie, jonges, zegt ze aarzelend,

— dan mot ie maar weg, wat doch-ie, Hendrik?

— Kijk nou es, betoogt Hendrik, — het lijkt me het
wijste om die groote stukken maar weg te doen,
Moeder. Stien zegt ook al, veel is het niet, en uw
kamer bij ons staat gemeubileerd. U kan wat kleine
dingen meenemen, natuurlijk.

— 'k Vin alles best, jonge, zegt Opoe.

Ze hoort Steefie aan de deur, en staat op. In het
winkeltje is alles al ontredderd. Vreemd kaal gapen
de leege rekken van de koektrommels. De lancasters
zijn neergelaten. Scheef en groot teekent zich de
schaduw van den kraaienden haan af.

— 'k Heb een pennedoossie van den meester gehad,
zegt Steefie trotsch, — omdat 't de laaste keer was. En
'k ben den bovemeester ook een hand weze geve —
Hij loopt het keukentje in. Van zijn vader neemt hij
niet meer notitie dan van de beide ooms.

— 't Is een pipsch ventje, zegt Toon critisch, — mot je mijn Jacob zien!

Hendrik zet zijn hoed op. — Dan zoek ik in de buurt even naar een opkooper, Moeder, zegt hij, — er zijn er hier genoeg. Hij kan vanmiddag 't heele zaakje weghalen.

Opoe knikt stom.

— Zelle wij ook een luchie gaan scheppe, Toon? vraagt Barend, — 't is hier benauwd in dat kleine hokkie!

— Mag ik mee, Vader? dringt Steefie.

Opoe blijft alleen achter. De kamer en de keuken zijn al kaal, de schilderijen en gordijnen zijn afgenomen. Opoe legt een paar kranten over de keukentafel, en gaat brood snijden. Haar mond beeft. De laatste dagen leeft ze als in een droom.

Van de doode dingen is ze al los. Gisteren heeft ze wat kleinigheden bij Jaantje gebracht, die om een aandenken heeft gevraagd. Arie heeft, in de kindervagen, de hervormers mee naar huis genomen.

Opoe gaat zitten, en legt haar handen in haar schoot. Haar oogen staan berustend. Ze voelt zich alleen maar doodmoe van alles. Aan 't afscheid van Steefie kan ze nog niet denken. Op 't binnenplaatsje tijlpen een paar musschen. Ze hoort Jaantje wat omscharren met de melkbussen.

Opoe staat op. Ze rommelt wat om in de la van de keukentafel, en haalt een schrift tevoorschijn met een glimmend zwart koft en omgekrulde hoeken. Dat is haar memorandum. De verjaardagen van de kin-

ZIELEN OP WEG

deren en kleinkinderen staan er in, 't telefoonnummer van Hendrik, en een recept voor abdijsiroop. Ze bladert achterin. Steefie's steile kinderhand heeft een paar gezangen voor Opoe in het schrift overgeschreven.

Opoe belikt haar wijsvinger, en zoekt. Dan vindt ze het.

— Die hoop moet al ons leed verzachten:
Komt reisgenooten! 't hoofd omhoog!
Voor hen die 't heil des Heeren wachten,
Zijn bergen vlak en zeën droog.
O zaligheid niet af te meten!
O vreugd die alle smart verbant!
Daar is de vreemdlingschap vergeten,
En wij, wij zijn in 't Vaderland! —

Met een bevende stem mompelt Opoe de woorden van 't gezang na. Ze legt haar bril op tafel, en kijkt wezenloos voor zich uit. Langs haar ingevallen mond trekken diepe voren.

Zoo vindt Barend haar, als hij alleen terugkomt.

— Kom Moeder, zegt Barend goedig, — je mot 't je niet zoo antrekke, 't valt genoeg mee . . . .

Hij loopt naar 't winkeltje, en gaat op de ruit staan trommelen. Barend is teerhartig, meer dan haar eigen zoons heeft hij met 't ouwe mensch te doen.

— Heere . . . ., zegt Opoe, in de stilte van 't keukentje. Een paar minuten zit ze zoo, met 't hoofd wat scheefgezakt, en de kin op de borst. Dan hoort ze stemmen in 't winkeltje, de jongens zijn teruggekomen.

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

Opoe staat op, en begint koffie in te schenken. En ineens moet ze denken aan het woord, dat de Engel tegen Elia zei: — Sta op en eet, want de weg zou voor u te veel zijn . . . .

* *
*

— Ziezoo, Moeder, zegt Stien hartelijk, als Opoe met haar duim de laatste kruimels van 't bordje heeft opgedept, — nou wilt u misschien het liefst stil een poosje op uw kamer gaan zitten. Dan breng ik ondertusschen de jongens naar bed.

— Goed kind, zegt Opoe. Achter Stien aan gaat ze de trap op. — Wat hebbe jullie toch een lief woninkie, roemt ze, in een behoefte om Stien haar hartelijkheid te vergelden. — Hendrik heb 't hier toch maar geschote! 't Is haast zonde om mijn die mooie voorkamer te geven.

— Welnee, zegt Stien, — 't is u gegund, hoor! Ze trekt een pluchen leuningstoel voor 't raam, en schuift de gordijnen wat verder open. — Zóó, u kunt net de zon nog zien ondergaan, mooi gezicht hè? Stien blijft nog even staan. Ze is een rijzige vrouw, met een recht figuur en een frissche kleur. Vanmiddag heeft ze aan de onderwijzersvrouw, die bij haar kwam theedrinken, Opoe's kamer laten zien. — Ja, 't werd hoog tijd dat mijn mans moeder de zaak aan kant deed, die ouwe menschen zijn op 't laatst alleen niet meer vertrouwd.

Beneden klept 't tuinhekje, Opoe schrikt van 't geluid in de avondstille.

ZIELEN OP WEG

— 't Is stil hier . . . . zegt ze.

— Heel wat anders dan bij u, stemt Stien toe. — Hier kan u nog eens uitrusten!

Ze gaat naar beneden.

Door de glas-in-lood bovenlichten van de lage ramen, valt wat gekleurd zonlicht op het gestreepte karpel.

— 'n Frisch streepie, zegt Opoe goedkeurend. Ze bukt zich, en bevoelt een punt tusschen vinger en duim. — Echt tappies Bels, prijst ze, — 'k doch het al! Ze denkt aan haar eigen versleten vloerkleed, waarvan 't goeie middenstuk nu bij Neel in de kajuit ligt.

In de verte, achter de uitgestrekte weilanden, gaat de zon vlammend-rood onder.

Beneden knerpen voetstappen op het grint. Opoe buigt zich wat voorover. Hendrik, in een zwart luster jasje, spuit de kleine voortuin. Hij kijkt lachend naar boven.

Opoe leunt achterover in haar stoel, en sluit de oogen. Ze voelt een knaging aan haar ziel, en weet dat ze zich bezondigt door niet dankbaarder te zijn. Maar voortdurend ziet ze Steefie voor zich, zooals ze hem het laatst gezien heeft, met een lachend gezicht naast zijn vader voor 't coupé-raampje. Meer dan van het afscheid was hij vervuld geweest van al het nieuwe, dat komen ging.

— Jonkie, zegt Opoe kreunend, — jonkie . . . .

Als een lichamelijke pijn voelt ze haar gemis. Ze heeft nooit kunnen denken dat het laatste stuk van de weg, die ze al haast afgelegd dacht, zóó moeilijk worden zou.

GREETH GILHUIS—SMITSKAMP

Beneden praat Hendrik, over de Oostindische kers heen, met zijn buurman, een gepensionneerd post-beambte, die ook zijn tuin aan 't spuiten is. Luid klinken hun stemmen door de stille avond.

In de verte zijn de laatste roode zonnevegen weggevaagd. De schemering daalt snel.

Opoe zit nog steeds onbeweeglijk, met de handen om de stoelleuning geklemd. Ze denkt aan andere eenzamen, die haar nu plotseling veel nader schijnen te staan.

Ze ziet Neel, in haar kajuit die nu leeg geworden is. Ze ziet Arie, alleen op zijn kamertje, en Lammetje, die niemand op de wereld heeft. Het zijn allemaal reisgenooten — zielen, die dezelfde weg gaan.

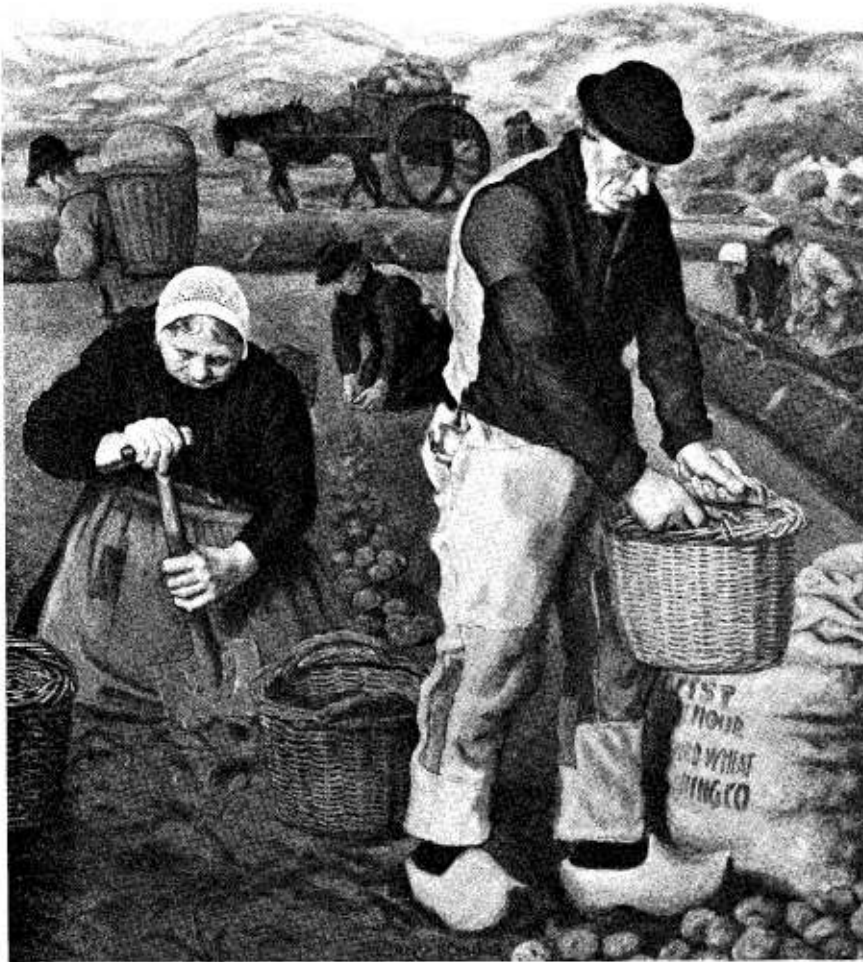
Opoe reikt achterom, en haalt het zwarte schrift uit haar fluweelen reticule. Ze legt het in de vensterbank, en staart op de regels in kinderschrift, tot ze ze niet meer onderscheiden kan. En ze weet dat die ééne groote Troost overblijft — dat de vreemdelingschap eens vergeten zal zijn, in het Vaderland.

Ze veegt haar bril schoon. En met langzame schreden daalt ze de trap af.

DE
TOCHT
NAAR DE
DUINEN
IN AMERIKAANSCH BEZIT

HET
AARDAPPELROOIJEN
IN AMERIKAANSCH BEZIT

EGMONDSCH
VROUWEN
IN AMERIKAANSCH BEZIT

UCCIANO BONINO
ROMA 18 1953

IN DE KERK
IN BEZIT VAN H. M. DE KONINGIN-MOEDER

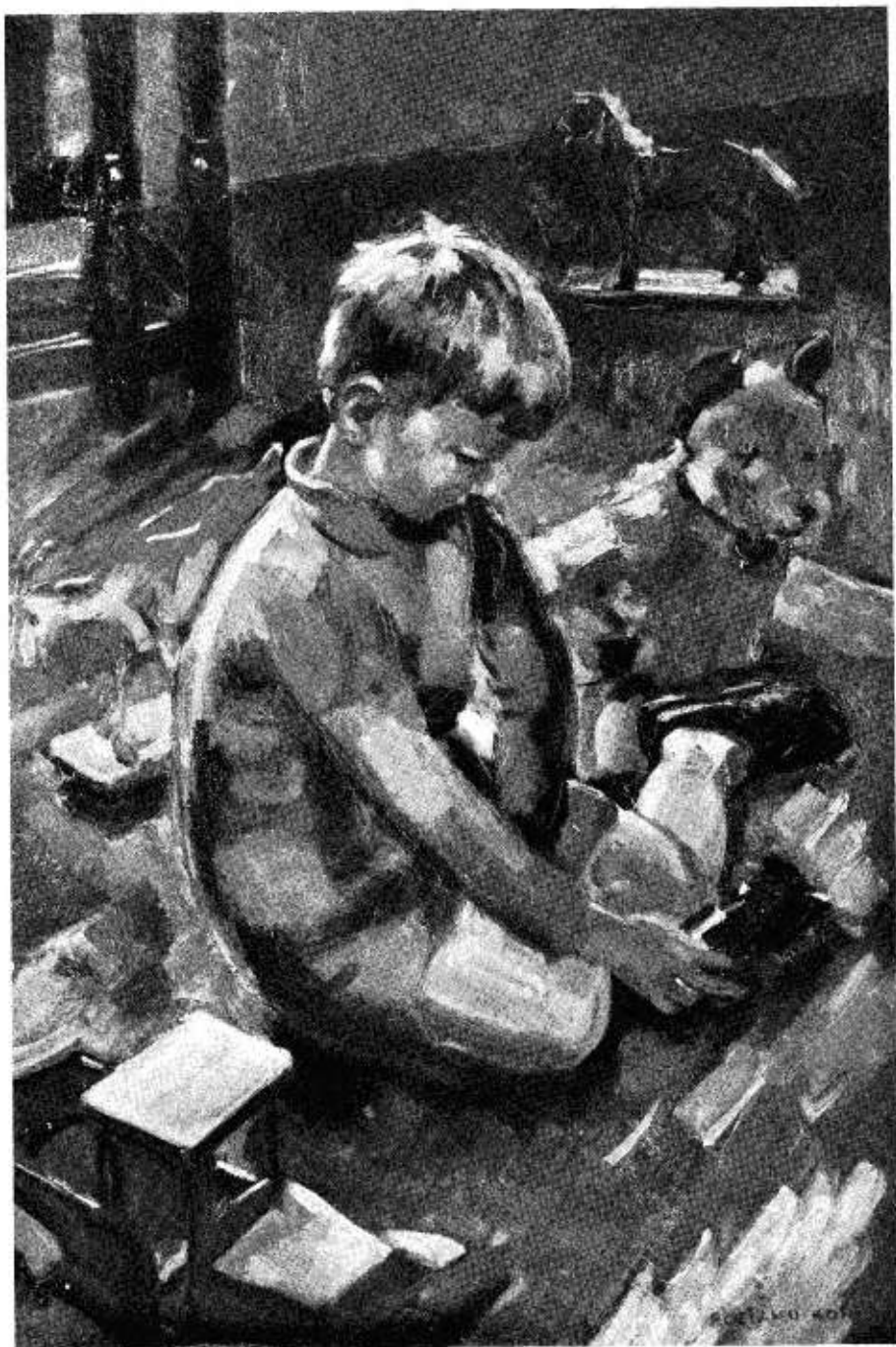
DEVOTIE
IN BEZIT VAN H. M. DE KONINGIN

NA DEN VAL (ADAM EN EVA)

JOHANNES OP PATMOS

VERDIEPT IN HET SPEL

P. J. RISSEEUW

BIJ DE REPRODUCTIES VAN ROELAND KONING

Wanneer ge de reproducties van Roeland Koning's schilderijen beziet, lezer, treft u onmiddellijk de portret-schilder in hem. „Net een foto,“ hoor ik iemand zeggen. Ja — met dit verschil, dat een foto, in zijn preciesheid, dood is, en Roeland Koning, ondanks zijn preciesheid, zijn menschen voor ons laat léven.

Het is een weldaad in deze tijd van experimenten, weer eens een schilder aan te treffen — die niets meer, maar ook niets minder wil zijn dan . . . . schilder. Een, die zijn vak door en door verstaat en zijn kracht niet verspilt aan werk, dat slechts voor een enkeling toegankelijk is.

Een bijzonder vruchtbare periode waren voor deze schilder de vijf jaren, die hij doorbracht in Egmond aan Zee, waar hij met de bevolking op goede voet leefde en waar hij menige sprekende kop heeft ver-eeuwigd.

I. „De tocht naar de duinen“.

Hier ziet men oude visschers, die niet meer varen, naar hun stukje land gaan. Zwijgend sluiten zij zich bij elkaar aan en gaan moeizaam door de mulle duin-paden. Ze gaan vroeg van huis en keeren eerst tegen het donker terug. Hun verweerde gezichten verraden de harde strijd om het bestaan. Op hun oude dag be-arbeiden zij de grond om zich in 't leven te houden.

89 Het eene geslacht gaat het andere voor — zij weten

niet anders. Ze zijn van taai onverzettelijkheid en vaste wil doortrokken. Toch is er in hun leven plaats voor wonderlijke humor, soms onbegrijpelijk voor de buitenstaander, doch even logisch voor hen, die regen en droogte hebben leeren aanvaarden.

(We letten ook op de handen van deze menschen).

In „Aardappelrooien“ (II), zien we de Egmonders in hun bedrijf, rusteloos bezig de schrale aardappelooft binnen te halen. Het landschap op dit schilderij staat in dat teeken van soberheid: de actie van mensch en dier, de plantengroei van duinen en bouwgrondjes, de kleur van het geheel, het is alles sober, maar echt. De horizon is hoog genomen om als 't ware de aarde haar volle recht te geven. Een naar de aarde gekeerd volk, vergroeid aan de grond.

Er is iets in de houding en gezichten van deze menschen dat ons ontroert. Het oude vrouwtje met het keurige mutsje heeft trekken in haar gezicht die ons tegelijk een beeld geven van haar geheele leven.

Ook de bedachtzaamheid van de oude man met het ringbaardje is prachtig.

Afbeelding III toont ons Egmondsche visschersvrouwen, met hun dorpje als achtergrond. Ge voelt het — dit is een apart wereldje, ze zijn volkomen één met hun dorp, waar niet licht een vreemdeling geheel thuis raakt.

Even tijd voor een praatje — overigens verraden hun handen, de breede polsen en de knokelige vingers de stage arbeid. De zekerheid, dat heel weinig voor hun bestaan voldoende is, hun brood zeker en hun water

BIJ DE REPRODUCTIES VAN ROELAND KONING

gewis, geeft hun berusting en een tevredenheid voor de zegen van het bestaan, verzacht hun trekken — ja, geeft plaats aan een zekere blijmoedigheid als bij het middelste vrouwtje.

In dit goede, lieve gezicht, vindt ge een levens-aanvaarding, die u stil maakt.

Het geloof van deze Egmondsche vrouwen is wel vaak kinderlijk naïef — doch zij weten, dat God de haren van hun hoofd telt en dat er niet één valt zonder zijn wil.

Dat ongeveer moet de schilder hebben bewogen, toen hij dit stuk maakte. Het is wars van alle bravour, doch sterk in zijn beheersching. Zoowel het stuk als de manier van schilderen, wijzen op Calvinistische ingetogenheid.

„In de kerk” (IV) sluit zich hierbij aan. Is het niet heerlijk, eens rustig naar deze menschen te kijken, lezer? Aan de man is merkbaar, dat hij het van het gesproken woord moet hebben — hij kan lezen noch schrijven. — Hij leunt voorover en drinkt de woorden in.

De vrouw is verder. Zij kan lezen en schrijven. Zij doet het woord als er gesproken moet worden. Zij kan controleeren, wat de dominee zegt. Het accent van deze teekening is geheel gelegd op de figuren; de entourage komt in de tweede plaats. Daarom ook geen kerkinterieur.

V. „Devotie”. Tusschen het ontstaan van deze teekening en de voorgaande gereproduceerde schilderijen, liggen enkele jaren. De teekening is meer constructief

— de compositie strenger. De plooien van het buis grijpen in elkaar. Het geheel is meer gestyleerd. — Met dit werk toonde Roeland Koning, dat hij meer dan één kant uit kon. Het is een biddende visscher-boer, in het landschap, waarin hij leeft. Hier is méér dan een schilders-pose. Roeland Koning, die deze menschen kènt, weet, dat ze zoo zijn.

„Na de val“ (VI) en „Johannes op Patmos“ (VII) sluiten bij elkaar aan. De ellende en de verlossing.

Adam en Eva na de zondeval, als de omvang van hun daad tot hen begint door te dringen. Een enkele straal van het Goddelijk licht dringt tot hen door, wat de duisternis nog grooter maakt.

De zonde, door ieder afzonderlijk bedreven, doet het hen nu ook afzonderlijk gevoelen. Ze leunen niet te samen, maar zijn van elkaar afgekeerd.

In deze grootste ellende staan ze alleen, zooals het voortaan altijd zijn zal. Zij trekken zich terug in het duister, waar wel een uitstraling van het Goddelijk licht waarneembaar wordt, maar waarin toch een grondeloos verzinken zou geweest zijn, zoo God hen zelf niet had opgezocht en het licht had doen opgaan dat Herodes niet kon verdragen, maar waardoor eenmaal werkelijkheid zal worden, wat Johannes op Patmos aanschouwde: „Ik was in den geest op een hooge berg en zag het nieuwe Jeruzalem, nederdalende van God uit de hemel“. Geen portret met kleine bijzonderheden, maar de synthese. God laat een menschen-kind zien, wat eenmaal gebeuren zal: Het nieuwe Jeruzalem, dat uit de hemel neerdaalt.

BIJ DE REPRODUCTIES VAN ROELAND KONING

Met deze twee stukken en zijn in dit boek niet gereproduceerde „Golgotha“ is Roeland Koning op bijbelsch terrein gekomen. Dat hij, hoewel van Calvinistische huize, zich hieraan in zijn eerste periode niet heeft gewaagd, valt te loven. Nu zijn kunst meer gerijpt is, ligt hier een prachtig arbeidsveld.

„Adam en Eva“ vind ik diep van psychologie; voornamelijk in het van elkaar afgekeerd zijn. Zie naar de handen van deze man. Die doen denken aan Laudy's Paradijsvloek: „En Adam gaat voorop“.

De eerste mensch, die uit de stralende wereld der goedheid is gevallen in z o n d e.

En Adam gaat voorop. De geboorte van het leed.

Hindert ons bij andere schilders in dit onderwerp een te groote aandacht voor het naakt — hier is alleen tragiek en besef van werkelijkheid.

De laatste afbeelding: „Verdiept in het spel“ (VIII), wijkt af van alle vorige stukken. En het is met opzet, dat met dit speelsche, ras-echte schilderstuk besloten wordt, waarmee het veelzijdig kunnen van Roeland Koning te meer opvalt.

Het kind, verdiept in zijn spel. Tegen het licht in gezien, zoodat de zon om de jongen heen speelt. Om dit licht te grijpen, moet er vlot gewerkt kunnen worden. Alleen maar schilderen, niet redeneeren, alleen maar ondergaan in de jubel en het geluk van dit licht-feest. Al is het hoofd voorover gebogen, zoodat maar weinig van het gezicht gezien wordt — het is toch een portret, want de „gelijkenis“ zit evengoed in de buiging van de hals en in een kruin van het haar als in de oogen

of de mond. Het is een kind in zijn natuurlijkheid, zooals een moeder het dagelijks ziet.

Wanneer wij de reproducties nog eens rustig bekijken, of, wat béter is, als ge, evenals ik in de gelegenheid waart enkele origineelen te zien in het atelier van de schilder aan de Nieboerweg te Den Haag, dan voelen we, niet alleen met een schilder te doen te hebben, doch speuren we door dit werk heen de mensch, die er achter staat. Een mensch, die in beginsel met het individualisme heeft gebroken; een, wiens hart uitgaat naar de gemeenschap. Een christen-kunstenaar zal immer een dienende taak hebben.

„Dienend“ in de ruimste zin van het woord.

Bezie in dit verband met aandacht de in dit boek voorkomende houtsneden van deze schilder.

Hoewel speciaal gesneden bij de desbetreffende novellen en overdenking, rijzen zij ver boven het tegenwoordig begrip van „illustratie“ uit. Of liever, zij zijn m. i. modellen van de eenig juiste wijze van „illustreeren“: de schilder heeft zich zóó in de materie „ingewerkt“, dat zijn werk en dat van de auteur is vergroeid tot een onlosmakelijk geheel.

Let eens op de karakteristieke koppen van de herders. Compositorisch sterk is vooral ook de kantoor-scène bij „Kort Oponthoud“.

Met deze houtsneden geeft Roeland Koning ons nog een andere proef van zijn veelzijdig talent.

Onze protestantsch christelijke kunst is niet rijk, doch wanneer er, èn in de literatuur en in de schilderkunst

BIJ DE REPRODUCTIES VAN ROELAND KONING

zoo eerlijk en zoo consciëntieus gewerkt wordt als door de jongeren van heden, dan voelen wij ons toch dankbaar en is een hoopvol verwachten gerechtvaardigd. Wij staan, zoowel in de literatuur, de muziek en de schilderkunst, aan het begin van een nieuwe, zoo God wil, vruchtbare periode. En dan willen wij dit bijschrift besluiten met een citaat uit Rijnsdorp's artikelen over „Christelijke literatuur en volksopvoeding”¹⁾: „Deze reformatorische kunstbeschouwing is een ijle berglucht, men moet er aan wennen, niet alles groeit er, maar dat klimaat heeft zijn eigen flora, kleine bloemen, die bloeien op ontoegankelijke plaatsen: scherpe toppen, driftige beken. Een geheel volk moet hier nog leeren vertoeven, een geheele constellatie moet nog worden geschapen . . . . En God moet ons genadig zijn. Hij zij het. Want als Vincent van Gogh, in de verwijfeling van zijn in de engte gedreven schoonheidsverlangen, naar de hemel schreeuwt: „Mijn God, mag het? . . . .” durven we zeggen: „O, God, het mag.”

Onze toekomst als Nederlandsch volk is hierbij nauwer betrokken, dan menigeen wel vermoedt. Alleen van de doorwerking der beginselen van de reformatie verwacht ik hier heil. Ook dit is een kwaad van de 19e eeuw geweest, dat het cultuur en volk heeft gescheiden. Zie ik dan geen bezwarende factoren?

Natuurlijk, zouden we die niet zien, als we er dagelijks onder lijden?

Zekere onmiskenbare, principieele verschillen binnen het kader zelfs van het orthodoxe Protestantisme, de

kerkelijke gedeeldheid, het bijzondere, aanleg vereischende karakter der kunst, de eigenaardigheid der fantasie, de economische druk en politieke onzekerheid, de vulgariseerende tendens van onze tijd.... wolken en wind genoeg om iemand van zaaien af te houden. Maar het geloof grijpt altijd „te hoog“, dat ligt in zijn aard en wie verteerd wordt door de idee van een schoonheid, die hij ziet, die in de ijle, dunne lucht der Reformatie kàn gedijen, moèt gedijen, naar haar aard — wie dat ziet, die kan er niet van zwijgen. Zeker, reformatorische kunst, dat is niet een peuteren in het verleden, „of en waar nu metterdaad invloed ten goede b.v. van het Calvinisme op de kunst is uitgegaan“, waarover men dan moeizaam moet gaan polemiseeren met nooit-te-overtuigen tegenstanders, maar een b o u w e n, driftig en geduldig, steentje voor steentje, met de inzet van het allerbeste dat we hebben, immuun voor de verlamrende injecties van een modern agnosticisme, dat soms bedriegelijk op reformatie gelijkt en met het verbeteren idealisme van hen, die rakelings langs het cynisme zijn heengegaan.

O God, het mag, want „Dieu le veut“.

Maar dan, en zóó, kan het v o l k s h a r t worden aangegrepen en het volk kan zichzelf, niet burgerlijk alleen, maar m e n s c h e l i j k, christelijk herkennen in zijn literatuur en kunst.

En de dichter, de kunstenaar, die vroeger het hoogste zocht in een eenzame vlucht, leert zeggen: „Wat heb ik aan een vlucht, als ik niet een volk meedraag?“

HENDRIKA KUYPER-
VAN OORDT

HET GOUDENREGENBOOMPJE

Feya heeft bij haar kamer een groot balcon. De kamer is op 't Noorden, maar de zon komt zomermiddags over den hoogen Westermuur van de huizen op 't balcon schijnen. Feya is een bloemenkweekster. „Jij moest tuinvrouw kunnen worden,” zegt haar moeder.

Zij heeft de kistjes waarin haar moeder suiker opdoet een voor een ingepalmd. Die zijn gevuld met de beste aarde en nu bezaaid, bepoot en beplant. Met dezen daktuin moet men 't doen, want een gewone grind- of grondtuin is er niet. Willen de moeder en dochter meer groen zien, dan moeten zij, of naar den Singel aan den voorkant, of in de tuinen van de bureu kijken. Desnoods in den tuin van 't benedenhuis, maar dat is geen vroolijk gezicht. En om duizelig te worden, als men zoo van de hoogte in dien groenen kelder staart; hij lijkt vreemd diep, dieper dan gelijkvloersch, een put, die droog kwam te staan, en begroeid raakte. Om den langsten dag wil de zon wel wat ook in dezen tuin schijnen, zij haalt rood uit het bedje geraniums, welke met in den strijd gerekte halzen 't òpnemen tegen de hoogte van hun celmuur. Dit ziet men, ook van boven, als 't licht scherp is. Maar als in den namiddag de zon met haar weldaad is voorbijgegaan, dan zakt de bol-

heid van 't bloembed in den platten vloer van 't gazon, en de schaarsche schaduwen vervalen.

Intusschen, zooals op 't balcon de kistjes geschaard staan, waar de goudbloem door de spijlen van de balustrade kijkt, en de Oostindische kers decorum spreidt over de zwarte letters van den firmanaam op een plankje, — zooals deze daktuin pronkt is 't een lust. Want een plant die 't begeeft verwijdert men gemakkelijk, en 't kraampje fourneert een andere, tegen niet buitensporig veel geld. Het aquarium staat hier, met een ruit gedekt tegen acrobatische buurkatten, en buiten de zon gesteld voor 't branden op 't glas. Duin-en-Bosch heet de glazen villa van de goudvisschen: bōsch, dat zijn de donkere planten, en duin is 't witte bodemzand. Het woonhuis is 't rotsje; de slaapkamers, dat zijn in 't roode rif de gangen en spelonken.

— Feya is enkel op de meisjesschool gegaan, hard leeren verdroeg zij niet. Nu is Arnolda, haar vriendin, op 't gymnasium gekomen, en 't was te verwachten geweest dat ze van elkaar zouden raken. Maar Nol zit met enkel jongens en heeft geen nieuwe vriendin. En omdat ze groote behoefte aan praten heeft, loopt ze 's avonds naar Fey. Hoe dat later moet, als er meer huiswerk is? Nu, komt tijd, komt zorg, Nol denkt nooit ver vooruit.

Nol woont dichtbij, in een huis met een tuin. Daar heeft ze vroeger met Feyke veel en genoeglijk in gemodderd. Maar al wat dicht bij den grond blijft, tiert er niet recht. In 't voorjaar, als de boomen van de

HET GOUDENREGENBOOMPJE

buren loofloos zijn, geeft ook het stadstuintje de beloften vrijelijk uit, maar het faalt in de vervulling. Het kind stapt hoopvol den winkel in en laat de pakjes zaad zich op de toonbank voorleggen: hoe lieflijk bloeien de bloemen met haar meer dan levensgroot gezicht op den bovenkant van 't zakje. Wat op de achterzijde te lezen staat lijkt gemakkelijk te volvoeren: „men kieze lichten, drogen grond, liefst zonnig gelegen; na uitgestrooid te hebben harke men het zaad even onder, het is noodig geregeld te gieten. Als de jonge planten voldoende zijn doorgegroeid, verspeent men ze, hierbij zorg dragend behoorlijke afstanden te bewaren”. — 't Mocht wat . . . . als 't zoo maar ging! Het zaad zal spruiten, en een groen topje toonen. Maar eer de plantjes aan verspenen toe zijn, wijl anders elks sterke groei den buurman dringen zou, — eer ze verplaatst kunnen worden, hebben de slakken ze verplaatst naar hun maag. En de vogels, die tusschen de huizen zooveel vertier en lentelust te weeg brengen, honoreeren hun ochtendlied eigener beweging met wat malsch ontloken lof. Groote planten, vaste planten, die ieder jaar winnen in weerstand, die zijn beter geschikt. Het spaart veel verdriet. Wat heesters. En een bloeiend voorjaarsboompje.

. . . . .

Van Feya's boven-tuin heeft haar moeder vóór jaren 't bestek gemaakt, later droeg zij den tuin aan haar dochter over. Hier zijn de maatregelen tegen den vijand vele en doeltreffend. Als men de aarde wat diep legt kan men de kistjes dekken met glas totdat 't Oost-

HENDRIKA KUYPER—VAN OORDT

indisch kersje zijn eerste tweelingspruit heeft grootgekregen. Spendeert men een zwart garen klosje aan 't spannen van een duister net, dan komen er geen musschen meer maraudeeren, ze stooten de pooten zeer. En ziet men, zoo hoog zelfs nog, het glinsterend slakken-lint verschijnen, een terrein zoo beperkt als dit is immer verdedigbaar. Tenslotte, als men er de moeite voor over heeft, kan men den geheelen tuin des avonds in de kamer slapen, en weer buiten zetten, als men tijd heeft voor de wacht. —

— Hoe is hier op zekeren dag tusschen 't kleine grut zoo'n krachtige korrel gevallen? Heeft dat een vogel gedaan? Als de Mei komt ziet men, ginds, in de tuinen van de heerenhuizen, door 't teere groen heen, teere kleuren. Wit en rood en paars en geel. Wit en rood, dat kunnen de meidoorns wezen, zuiver wit, de sneeuwbal en de jasmijn. Paars draagt het seringenboschje. En geel, de gouden regen.

Een goudenregenboompje, daar is wel aan te komen. Men kan, als de bloei gedaan is, naar buurman gaan en een mandvol peultjes halen. Die legt men ergens neer, op den grond, of in een kast of lade. Zijn ze droog, dan vallen de zwarte boontjes vanzelf uit de bliezen. Men duwt ze maar in den grond, een tuinman kan men missen, er komt geen gestek of geënt bij te pas. Zoo kan men wel een vollen boomgaard van goudenregens kweeken. —

— Het plantje van 't balcon kreeg vlinderblaadjes. Het werd gelicht, en in een pot gezet, een boom kan niet tusschen zaaigoed blijven. Het schoot op, een

HET GOUDENREGENBOOMPJE

mooi slank ding, zijn blaadjes wuifden en fladderden in den wind als kapelletjes. 't Kreeg een grooteren, en weer een grooteren pot. Tot de moeder, die 't verzorgd had, zeide: „nu gaan we 't aan Arnolda geven, dan kan het in den vollen grond.“

. . . . .

Feya schiet ook hoog op, ze groeit uit haar kracht. Hoe wil men dat bijhouden, met slappe kostjes. Ze moest ferme boterhammen met vleesch of ham kunnen eten. Maar dat kan ze niet, ze kieskruwt.

„Feyke,“ zegt haar moeder, „nu eet je over die twee sneedjes met koek van een tot twee. Dat is geen doen. Je ei nog. En je room. En dan je melk weer voor drieën. En je bouillon om halfvijf. En dan lust je om halfzes weer geen groente, vleesch en aardappelen.“

„Hap,“ antwoordt Feya, en ze steekt een heel partje tegelijk in haar mond. Maar dan zit ze — tot haar moeder zegt: „nou zou 'k ook es slikken.“

Wat moet men doen als een meisje zoo slap is en maar niet eet. Staal, zegt de dokter, of haematogen. Wandelen, rusten, vroeg naar bed, 's morgens wat liggen blijven. Logeeren bij familie buiten?, een tijdje in een boschrijke streek zou wel heel goed wezen. De moeder van Arnolda heeft gezegd: „Feya kan van den zomer met ons mee. Dan gaan we maar eens niet aan zee. Dat is te straf voor haar. En van den wind gaat ze maar hoesten.“ —

Nu is 't voorjaar. Het goudenregenboompje in Nols tuin bloeit voor den tweeden keer. Eerst was 't een trosje. Nu een tak. En 't volgend jaar een kop, een

HENDRIKA KUYPER—VAN OORDT

kroon. „Je boom bloeit,” zegt Nol. „Ik kom kijken,” antwoordt Feya. Maar dat doet ze niet, want ze heeft koude gevat en moet de kamer houden. Het boompje bloeit wel schoon, maar 'tweer is guur en schraal, een Noord-oostenwind, stijve golfjes op 't water van den Singel, en wolken stof op straat. De boom bloeit uit, de trosjes worden doodsch wit, de bloemblaadjes vallen af en er komen peultjes. En nog is Feya niet buiten geweest. De wind blijft lang in den kouden hoek, eerst moet die draaien, dan moet het malsch regenen, de warmte zal komen en de borstlijders knappen op met 't mooie weer. Zoo gaat het ieder jaar, zoo gaat het ook nu. Feya wordt in de warmte weer beter, ze wandelt een eindje, en mag in Arnolda's tuin zitten. Daar staat een windvrij hutje. Op het balcon kan men ook den ligstoel wel plaatsen, maar 't trekt er een weinig, voor wie zoo gevoelig is. De kamer van Feya's moeder, aan de straat gelegen, heeft zon; later zal men van kamer ruilen. Maar voorloopig kan Fey noch de voorkamer, noch de achterkamer meer aanzien . . . . wat waarlijk geen wonder is voor een meisje, dat in 't mooist van 't jaar weken lang opgesloten binnen vier muren heeft gezeten.

Zoo geeft dan Arnolda's tuin bevrijding en een dagelijksch genot. Voor de hut, in 't malsch nieuw gazon, heeft de tuinman een perkje gelegd; rose geraniums geven een zachten toon in 't wit van margrietten. Over 't pad, tegen de schutting, waar 't nog niet bovenuit kijkt, staat het goudenregenboompje; het is nu dof en grijs, want 't blad is zwak van tint; het is een spich-

HET GOUDENREGENBOOMPJE

tig ding, dat haar partijjurkje uittrok en daarna veel kleiner leek. Want kleur vergroot, en zeker vergroot dat lichtende geel. Voor zoo'n jong boompje was de bloei reeds kostelijk. Arnolda's moeder heeft de tros- sen geteld, en 't waren er vele. Zij is zorgzaam, en spaarzaam, wat de planten en heesters betreft. Men mag niet in onbedachttheid een grooten tak afruk- ken, om dien in een kan of vaas te plaatsen. Want dan sterft de tak. Bloesem moet men liever zien op bloeiend hout. Tot den boom moet men gaan, indien men kan. Niet moet de boom tot ons in het huis komen. Maar aan Feya had zij een trosje of drie in haar kamer gebracht.

. . . . .

Bij Arnolda's ouders buiten heeft Fey wel eens zacht in haar kussen geschreid. Ze was zoo rijk ge- weest aan plannen. Ze had haar fiets nog bij zich wil- len hebben, maar schóón is die teruggegaan, — niet één keer heeft ze er op gezeten. Het was daar anders mooi en gezond genoeg. De tuin bij 't huurhuisje was eigenlijk een stuk bosch, met dennetjes en zandkuilen. En de heide werd paars. Op de buitenplaats, over den weg, mocht de familie vrij wandelen; de laantjes waren er beschut, en vlak voor den voet. Men behoefde niet eerst een eind door de zon te loopen. En gelegen- heid om te ver te gaan, en zich moe te maken bestond er niet, want voor dien was men de plaats al rond geweest.

De eerste dagen was Arnolda ook trouw bij Feya ge- bleven. Maar eer ze kriebelig werd, zei de moeder:

„ga jij maar met de jongens, dan hou ik Feyke gezelschap.“ Zoo merkte Nol niet hoe 't haar verveeld zou hebben als 't langer geduurd had. Ze had medelijden genoeg met haar vriendin. Maar 't is wat anders om te zeggen: „wat zielig voor Fey dat ze niks es mee kan doen“ — of stil bij een zwakke in een priëel te zitten, hoogstens voetje voor voetje te kuieren in een park — als er zülke fietswegen zijn.

— Doch toen Feya thuiskwam was haar moeder ver-rast en blij. Haar oogen stonden helder en ze had ronde wangen gekregen. Ze had tòch veel plezier gehad, en was nu in 't minst niet ontmoedigd meer. Want als men geweest is in een land van bosch en heide, valt er altijd te vertellen. Op de buitenplaats was een hertenkamp en een doolhof; 't jonkertje reed in een ezelwagen, en men zei dat in den vijver otters leefden; dat moest stellig waar zijn, Nol haar broers hadden de afgekloven vischgraten en een snoekenkop in 't weiland gevonden. — Achter 't huis was een veranda, als mevrouw daar 's avonds thee schonk, en ieder zat 'n beetje stil, dan kwamen de wilde konijntjes vlak bij, ze kwamen van de plaats, of 't bosch erachter; ze waren heel niet bang en hadden een wit staartje. In dat achterbosch was Feya ook eens geweest, en ze had boschbessen van den struik gegeten; er waren dien middag wel tien eekhoortjes. Ze had kransen gemaakt van eikenblad; dat hecht men aan-een met dennenaalden. In een veld had ze klapprozen geplukt, en vele fijne bloempjes, kruidjes en sprietjes, die tusschen 't gewas op een akker groeien, gedroogd

HET GOUDENREGENBOOMPJE

in een boek. Zij bracht een boeket korenbloemen mee en zware bossen hei, er zat mos tusschen de kleeren in 't koffertje. En souvenirs uit den dorpswinkel, dingetjes van steengoed, en een el van het paars en het wijnrood katoen, waar de dorpskinderen schorten van dragen . . . .

En als men haar verhalen hoorde en haar bagage zag, dan was Feya een Jurriaan.

. . . . .

't Is zeker weldadig om een maand te vertoeven in een goede lucht, waar de bosschen den wind keeren; waar de zon 't zand stooft en des avonds niet zoo vroeg de witte nevels rijzen. 't Nadeel is: men blijft er niet, men keert naar 't Zuidhollandsch polderland terug. Als men zoo vatbaar is ligt daarin een gevaar. De hoest komt, omdat men den eersten avond nog buiten wilde zitten, en brengt een weinig koorts mee, daar gaan de ronde wangen, de opgewekte stem en de verwachtingen.

„Kom Feyke,“ zegt de moeder, „je moet niet verdrietig wezen. Ben jij 'n flinke meid? Dat is immers niets, de zomer is nog niet half om. Wacht, we gaan 't balcon es opknappen.“

't Is pas Augustus. De moeder koopt nieuw bij. Roode geraniums; die bloeien, altijd en overal, voor ieder mensch en in elke stad, want ze vragen niets, voor een pot met aarde en een beetje water in hun bakje pronken ze. En afrikaantjes; men moet die maar eens in de blaadjes knijpen. Dahlia's zijn er al, maar de forsche tuinplanten willen veel ruimte. Niet alles is

HENDRIKA KUYPER—VAN OORDT

voor een balcon geschikt. Fuchsia's zijn dankbaar, ze tieren ook binnenshuis. En zet men den pot op 't lage tafeltje naast 't rustbed, dan heeft de zieke een boeket voor langer dan één dag, de plant is zelf een boeket die nog uitloopt en groeit. Als de knoppen zich openen is dat een ooggenlust. Men mag echter in geen geval aan 't tafeltje stooten, de volle bloem zit zwak aan 't steeltje. Doch niemand stoot hier, niemand bezoekt Feya, in deze Augustusmaand. Nols huis is gesloten, de familie is op reis gegaan.

Dikwijls stuurt Nol briefkaarten: witte bergen, blauwe meren, bidkapelletjes om op de étagère te zetten; den Leeuw van Luzern, bange kloven, naakte rotsen, watervallen; koeien-met-bellen, geiten, en Engelberger boeren. Nol is voor 't eerst mee naar Zwitserland. En al wat ze op de kaarten schrijft begint en eindigt met „dolletjes!“.

De eerste was een bloemenkaart, alpenrozen, edelwitjes, en een vlinder-door-een-vergrootglasbekeken. De kaart heeft Feya opgeprikt. Doch nu er zoo veel komen, al maar meer sneeuwtoppen, gletschers, schuimende beken, — nu zegt Feya: „doe ze maar in 't album“. — „Wil je er niet eerst wat naar kijken?“ — „Och nee, ze zijn zoo schel.“

Het is Zondag geweest. Arnolda heeft aan Feya een langen brief geschreven, op vreemd en interessant postpapier, en met een dikke pen. Boven aan 't vel staat het hotel afgebeeld, dat lijkt wel een keurvorstelijk paleis. Met vermelding van al de weelde en wel lusten die het Kuur-oord in 't algemeen en het hotel in

HET GOUDENREGENBOOMPJE

't bijzonder biedt, noodigt de eigenaar uit tot een komst aldaar, om te genieten, of om herstel van gezondheid te vinden. Nol moet geschreven hebben met veel gegons van menschen om zich heen, dat bemerkt men. De brief is gehaast, de letters zijn groot, maar niet duidelijk; in hoofdzaak zegt Nol dat zij 't genot niet op kan. Er is een relaas van een bootvaart, en van een dag-toer met een auto. Voorts een tocht, waarbij Nol en haar oudste broer negen uur gewandeld hebben. Ze had gletscherbrand in 't gezicht, maar dat werd al beter, en de heeren die meegingen hadden gezegd: „u loopt als een gems“. Al de menschen zeiden dat zij zoo'n vasten voet had. Als ze genoeg was ingeloopten zou ze met een gezelschap een hoogtoer maken, want er bestond eenvoudig niets heerlijkers dan bergsport. — En onder aan den brief: „Ik verlang niets naar Holland. Hoe gaat het eigenlijk met jou? Ben je weer beter?“ —

Feya heeft een kleur gekregen, over haar kaak trilt de huid. Ze steekt den brief tusschen de bladen van een boek dat ze uit heeft, en dus niet meer behoeft te openen. „Wat schrijft Nol aan je?“ vraagt de moeder. „Dat ze veel plezier heeft,“ antwoordt Feya.

Als Arnolda terugkomt van de reis is Feya veel opgeknaapt, en zelfs aan 't station. Ze zegt: „Ik bedank je wel voor al die mooie kaarten.“ Nol bezoekt haar spoedig, ze heeft geschenken voor haar medegebracht, geborduurde zakdoekjes, en snuisterij van Zwitsersch houtsnijwerk, wat is dat fijn en wonderlijk uitheemsch . . . . Nol ziet zoo bruin of ze aangebrand

HENDRIKA KUYPER—VAN OORDT

is, daar lachen ze beiden om. Ze zijn nu toch wel blijde dat ze elkander wederzien. Dan ratelt Nol, met een stem die haar anders niet eigen is, zoo rap, en gedurende zoo langen tijd, dat Feya hoofdpijn krijgt en zegt: „morgen maar verder“. Doch morgen komt zij niet. En een week later gaat de roes over. Want Nol heeft haar reisverhalen nu ook aan anderen kunnen mededeelen. Zij is er nog wel vol van. Maar zij vindt geen weerwerk bij Feya, die niet kan meepraten, en ook geen vragen stelt.

— Het is koel op de balconkamer in den zwoelen nazomer. Zoo rustig is het uitzicht, de natuur is vol-daan. Wat tjlpte en kwetterde in liefdesavontuur, is tot zwijgen gekomen, alle nestjes zijn uitgevlogen. Doch de merel fluit, 's morgens vroeg, en als de zon gaat zinken, en de loome woudduiven, die elken dag om brood komen, zijn als tilduiven zoo mak en vertrouwd geraakt. Ze kuieren met schrijlingsche pasjes over de balustrade van 't balcon; ze leerden misschien wel uit de hand eten, als de zomer nog wat duren kon. De boomen staan dicht in 't loof, en er waait zoo weinig wind, het ruischt nauwelijks in de diepe blaârenzee.

Wanneer in den namiddag de drukte van 't verkeer is verminderd, klinkt de roep langs de straten: „dahlia! 't is een mooie doublée!“ of: „mooie gladde-jóóle!“ Tot laat klinkt dit door, tot alle venters hun korven hebben leegverkocht in de zijstraten. De kar met komkommers komt langs en de kar met kroosjes. Die zijn stug in hun purperen huidje, dat ze, straks, in de smel-

HET GOUDENREGENBOOMPJE

tende suiker, afstroopen van hun goudgeel vleesch. De moeder gaat een schaal vol koopen; zij bewaart ze in de kamer, de pruimpjes rieken zoet en frisch. Zoo valt de avond, vochtig, en zwaar van geuren uit de rijpe tuinen omlaag. Later brandt de lamp, de hor blijft in de balcondeur staan, de uiltjes storten daar-tegen met een geluid alsof men propjes schiet. — 's Morgens is Feya mat en prikkelbaar, maar als de dag vordert betert dat. Zij wandelt een kwartiertje, ook kuiert zij wat heen en weer op 't ruime balcon. Het kamergietertje is klein en licht, zij kan zelf de bloemen gieten, haar moeder beurt den zwaren emmer, Feya hoeft maar in te dompelen. —

— „Kom Feyke,“ zegt de dokter, „als je maar eten wou.“ Maar dat wil ze toch wel, ze probeert het immers genoeg, want van versterkend voedsel moeten de krachten terugkomen. Doch haar keel zit zoo dicht. De moeder is steeds bezig op 't gaskomfoor in 't zij-kamertje, nu maakt zij een puddinkje met gestoofde vruchten klaar, dan een soepje, of een stukje visch, of kip. Misschien moest dat gaskomfoor niet zoo dicht bij wezen, wellicht ook moest Feya niet alles zoo hooren: het schenken; de lepel die klikt aan een bord; het breken van een eierschaal, het klutsen. Melk, met room, drinkt zij uit een bepaald kommetje, 't is een frisch boerenkommetje, wit, met een fleurigen gebloemden rand. Daar gaat een bepaalde maat in, 't is elken dag 't zelfde, zoo veel melk, zoo veel room. Het zweet breekt haar uit als zij 't kommetje ziet. „Wil ik dan een ander voor je nemen?“ — „Och nee, laat

u maar, met een ander kommetje is 't weer net zoo." — „Een glas liever?" — Maar een glas slaat melkig aan, in 't witte steengoed is tenminste geen aanslag. „O nee, nee, alsjeblijft geen glas, ik zal wel flink wezen, kijk, ik doe mijn oogen al dicht."

Welk menschelijk mensch heeft toch die honderd recepten voor eierbereiding uitgedacht? Men wordt immers draaiërig van 't lezen alleen, ja van het dun en glimmend receptenboekje zelf reeds, met die monterere kip erop geschilderd; het is een kapitaal en blinkend beest, zij zal een record-legster zijn . . . . Doch waarom zegt de recepten-dame zoo bedrieglijk dat men op die en die manier den eiersmaak niet proeft? Dat is een leugen, men proeft het door alles heen. De bouillon is geen bouillon meer maar een troebele gele brei, die hangt aan de tanden. Men moet ze gaan poetsen, om 't taai beslag weg te krijgen. Door de melk, door de pap, als roer-ei, als ommeletje, en dan weer van voren af aan . . . . In vrede, een gewoon, eerlijk ei, zacht gekookt, bij 't brood: zoo eten het gezonde menschen.

. . . . .
 De planten op 't balcon hebben hun groeikracht opgeleefd. Zij zijn verbruikt; de slordige stengels knakken over den rand der bakken. De allerlaatste bloemen, die sloffer van vormen zijn, en flauwer geteekend van kleuren, zwemmen in de drijfkom, en een los geraniumblad doet vriendendienst als plomp, om het teveel aan water met zijn schild te dekken. — Een kennis uit het zomerverblijf komt in de stad Feya be-

HET GOUDENREGENBOOMPJE

zoeken, zij beklagt haar, en geeft haar een herfstboeket uit de bosschen. Het is prachtig rood eikenloof, de takken staan somber te gloeien. Zij hooren hier niet, hun heroïsche verven doen dwaas, op een gestoffeerd en gemeubileerd bovenhuis. Waarom kan men zoo tragischen bloei niet aan den boom laten? Waarom kan 't zomerloof niet vredig sterven en ter aarde dalen als de nachtvorst den bladsteel broos heeft gemaakt en de oostenwind blaast over 't bosch, in den morgen? . . . .

— Het wordt om te wandelen te koud voor Feya, de balkondeuren blijven dicht, en de daktuin is opgeruimd. De kistjes zijn geleeqd en opeengestapeld, het aquarium komt in huis. Feya en haar moeder moeten zich inrichten voor den winter, het plan der verruiling wordt uitgevoerd. Feya betreft de voorkamer.

Hier kan men immers aardig uit het raam kijken, de Singel blijft nog lang groen. Aan den overkant gaat de tram, men ziet de menschen wachten bij de halte. Dat geeft afleiding: zie, de tram rijdt aan, een mijnheer steekt dwaas gebiedend zijn arm op, een dame talmt, voor den bestuurder om tureluursch te worden, ze kan niet instappen omdat haar parapluie niet dicht wil, een jongmensch gaat haar helpen. Het lage zwarte hondje van Koring moet er nog eens onder komen, men houdt zijn hart vast, maar neen, als men denkt: „nù gebeurt het . . . .”, dan staat hij te kwispelen in de portiek van de slijterij.

Zoo verlopen de weken, 't stormt niet, 't is niet snerpend koud, 't blijft maar stil grijs herfstweer. Geen

HENDRIKA KUYPER—VAN OORDT

dagelijksch gebeuren op den Singel of Feya weet er van, geen melkboer, bakker, of slagersknecht, of ze kent 't dichtslaan van de kar, en het slijpen van de fiets langs de rollaag voor 't huis. Onder de rustieke brug, verderop, ligt een bootje van de Stad gemeerd; op een morgen is dat los: Plantsoendienst laat den Singel slatten. Twee mannen staan in 't breede schuitje; lentus gaat hun lied van den arbeid, de stilte van den ochtend scheuren zij niet; boom en haak hanteeren zij met gepasten eerbied voor het lichaam van den arbeider. Het zijn keurige gemeente-luierlieden, en dagen aaneen draagt 't vlak een statisch beeld van hun spelevaren. Het spijt Feya als zij eindelijk opschieten.

Hoewel 't zoo weinig waait is onder 't venster de tochtdeken uitgespannen. Achter de ruige vouwen staat een potje in 't kozijn, het is een grof en simpel hangplantje, dat zomers 't ophaalt, en 's-winters 't uithoudt, al brandde er een kachel dag en nacht. Hoe vreemd doet dat klein levend plantje hier tusschen zoo'n zware stoffeering; het rulle roode potje, de aardkluitjes, en de blaadjes, die waarlijk nog groeien. Men geeft het water, en 't drinkt dat op, want 't is tusschen de meubels niet zelf een meubeltje geworden. De moeder neemt fruit aan den wagen en brengt het binnen. Uit een herfstlijken boomgaard is dat naar de stad gereden. Ergens op een hofstede hingen de peren aan den boom, een man klom op een ladder en plukte ze, in den mist van den najarsmorgen. Hij nam ze van de twijg en vlijde ze in den grauwen zak, die

HET GOUDENREGENBOOMPJE

aan den knop van de ladder hing; hij bracht ze in een boerenkeuken en de vrouw zei dat het mooie peren waren. Hun rinsche sap is uit een vruchtbaren, diepen grond geweld . . . . nu ligt daar de peer, naast een doos poeders en het medicamentnapje.

Als 't December wordt vraagt Feya om een Kerstfeestviering. Haar oogen branden dag in, dag uit op de dorre kamer. Stoffen, papier, glas, porcelein, metaal, kussens, kleedje, haar reisdeken over haar beenen . . . . ach, haar reisdeken . . . . Doch nu, met Kerstmis, zal er iets nieuws wezen, een frisch ding. Hulst aan de lamp, hulst met bessen, een roode klok en een boompje.

„Welzeker kind,” zegt de moeder. Een klein boompje kan op zijn kruisvoet naast het rustbed staan. Een verrassing is daarmede niet bedoeld, eer 't vertier van de versiering. De bollen en sterren, de suikeren sneeuw, de hulstbes van vermiljoen, alsof een knap kweeker een nieuwe soort heeft gelanceerd, in de modekleur en met lentegroen blad, — het breekbaar goed komt uit de houtwol als opgegraven schatten. Kerstkaarsjes zijn op 't appetijtelijkst in hun vol doosje, gelijk kraaltjes aan 't ongerepte snoer, gelijk een weefsel aan de banen. Op het kartonnen doosje licht en flikkert een pyramidale Kerstboom in volle glorie. Men buigt de papieren klepjes open, daar staan de gave lijfjes der kaarsjes, als asperges in 't bed. Men steekt daarvan een, behoedzaam die vattend aan 't hoofd onder de wiek, de andere rollen toe met kort geluid. De kaarsjes zijn wit en groen en blauw en geel en kerstrood,

HENDRIKA KUYPER—VAN OORDT

als beeldjes van was, met de cannelures in hun proper zuiltje, en de sloome lip van hun willig wiekje. —

Arnolda wordt uitgenoodigd. Nog meer meisjes? van vroeger, van school? Neen, Arnolda alleen, dat is genoeg, Feya mag zich niet moe maken en opwinden. Zelf heeft zij het briefje geschreven, zij voelt zich gelukkig en blij. De boom zal stralen, haar moeder zal de Kerstgeschiedenis nogmaals vertellen, en een nieuw mooi Kerstverhaal daarna, misschien zullen er Kerstliederen gezongen worden.

Nol ontvangt het briefje, haar gezicht betreft een weinig, en ze zegt er niet veel op. Dat zal van de week de derde Kerstfeestviering zijn.

„Nol, doe 't nu maar,“ zegt haar moeder, „later zou je er spijt van hebben.“

.... Later .... later ....? Wat beduidt dat? Is dat na de Kerstweek? Of na Nieuwjaar? Wat bedoelt de moeder daarmee?

„Och, ik wil ook best,“ zegt Nol, al beschaamd, „'t is van den winter ook zoo vreeselijk saai en verdrietig voor Fey.“ En ze koopt een allerliefst mandje met pepers.

Maar op den kortsten dag valt op eenmaal de vorst in. Als Feya wakker wordt schijnt een roode zon door witbevoren ruiten, en in den Singel ligt wat meer is dan een vlies. Zoo is het ook den dag daarna, en den dag daarop. Daags voor Kerstmis gaan de groote banen open. En daarvoor al dreunde de Singel van ijsvreugd; het vage juichen, dat opstijgt uit den tevreden pierenbak, en sterker wordt in den avond.

HET GOUDENREGENBOOMPJE

Tusschen Kerstmis en Oudjaar is Arnolda naar Gouda geweest. Dien avond is het de viering bij Feya. Maar zoo moest Arnolda daar toch eigenlijk niet komen. Zij heeft van de ijskoorts. Haar huid is geschrijnd van den Oostenwind, en zij is alle stuur kwijt over haar discours. Zij heeft den afstand in zeer korten tijd gereden, en kan daar niet over ophouden. Zij heeft zoo volop genoten, van den stralenden winterdag, ginds, in de witte velden; van het feestelijk Hollandsch stadje, en de sprits, en de pijpjes, en de pret met haar clubje . . . . Zij vertelt maar, in dien wonderlijken, manischen toon, oververmoeiden schaatsenrijders eigen.

— En ineens begint Feya te schreien. Zij zegt: „ik kan het niet hebben.“

Dan schrikt Nol hevig, en 't scheelt maar weinig of ook haar komen de tranen in de oogen. Ze had volstrekt niet willen pochen; ze had 't goed bedoeld, meenend dat Feya, die vroeger goed reed, alles graag zou hooren. Ze had zelfs een paar van de mooiste, geslingerde en beschilderde pijpjes voor haar meegebracht . . . . alsof zoo'n pijpje aardigheid heeft voor een thuisgeblevene! En een duur pak Goudsche sprits. En nu maakt ze Fey aan 't huilen. „Stil maar, Feyke,“ zegt ze beduusd, „ik dacht er niet aan dat jij altijd ziek bent.“

. . . . Daar staat het meteen onder woorden. Feya kan er zich aan houden. Zij is altijd ziek . . . .

Later op den avond wordt het weer goed. Nol is hartelijk genoeg; zij zou best een aardige vriendin voor Feya wezen als zij maar niet zoo sterk en gezond was.

HENDRIKA KUYPER—VAN OORDT

Nu mijdt zij angstvallig de woorden ijs, pijp, schaats en vriezen, en luistert zoo oplettend als zij kan naar 't vertellen van Feya's moeder. Een heerlijke Kerstmis wordt het nog voor Feya, want al minder denkt zij aan de verdrietigheid met Nol, en al meer aan het Kindeke in de Kribbe.

. . . . .

Wat hebben de meeste boeken toch een zwaar gewicht. Feya ligt nu meest altijd op haar rustbed, het boek moet zij houden, en 't wordt als lood. De bladzijde moet telkens gekeerd, hoe moe maakt dat. Een tijdschrift dat men om kan vouwen is beter. En de stukjes welke daarin staan zijn klein.

Feya heeft alle gangbare meisjesboeken al uit. Alle Wims, Keezen, Dolven, Henken, hebben gefietst en getennist met alle Nels, Lous, Bettys en Miepen. Drie meisjes in een boot! Vier meisjes in een zomerkamp! Vijf meisjes op een fietstocht van acht dagen! Zwemmen, kampeeren, luchtige jurken, pret. Ook wel 'n beetje ernst, maar vreugd toch veel meer. Al die meisjes hebben weerbarstige krulletjes, die niet missen om uit haar hoedje te ontsnappen — als ze er tenminste een op hebben, in haar sportief bedrijf. Ook zijn alle jongens steevast gebruind. Er zijn vroolijk blaffend vooruit rennende honden, alles begrijpende Moe's, gulle ooms, grappige tantes. Ook stille, wat misdeelde kinderen, maar die komen later nog goed terecht. Feya keert de schepseltjes van den omslag, met haar chic en elegantie van fladderend rokje en trippelend been, smadelijk op hun kòp, met een duw

HET GOUDENREGENBOOMPJE

ze vernederend in 't donker van een stapel. En toch zegt nog telkens een bezoeker: „Kijk, ik dacht, je zou wel graag wat te lezen hebben; ik heb een gezellig boek voor je meegebracht.“

. . . . .
Er hangt een plaatje aan den wand. Gelukkig Paascheest staat er onder en het stelt een Herder voor. Hij is gehuld in een ruim gewaad; een staf is in Zijn rechterhand, Zijn voeten treden op een effen weg. In de plooiën van Zijn kleed gewikkeld draagt Hij op den arm een lammetje. Het lammetje is niet goed, dat ziet men dadelijk, het moet gewond of ziek zijn, of dood . . . . doodmoe . . . . wie weet hoe lang het nog heeft loopen dwalen op de uitgeputte pootjes. Machteloos hangen die pootjes nu neer, en 't kopje zakt voorover; het lam kan niet meer. Maar de Goede Herder heeft het nu gevonden, en Hij zal het veilig naar Huis dragen.

. . . . .
Nu de zon al sterk schijnt kan Feya aan den voorkant niet blijven. Het is zoel in April, zij betreft de balkonkamer.

Haar moeder is vroeg in de weer geweest. Het balkon moest in orde komen. Er is geschrobd en geboend, een tuinman brengt versche aarde voor de kistjes; de moeder doet inkoopen. Bloeiende planten: primula, violen, dubbele roode madelieven, fletten, vergeetmijnietjes, hangende hartjes, lievevrouwebedstroo, alles wat maar de lente brengt. Zij wilde geen zaai-goed, van 't jaar. Dat geeft te laat zijn bloemen.

HENDRIKA KUYPER—VAN OORDT

Het aquarium komt buiten; de goudvisschen zijn dood-gegaan, maar men kan nieuwe koopen, en wat denkt Feya van een sluiervissh?

Dat was Feya's hartewensch geweest, en even nog licht het in haar oogen. „Een sluiervissh, krijg ik een sluiervissh, moeder?“

De lucht is mild en stroomt vol van vogelengeluid. Ginds, ver weg in de tuinen, zingt een kleine bruidegom; de nachtwind blaast in zijn vederen kleed en draagt zijn zang aan Feya's raam. Zij luistert, in haar heete bed. Zij licht het oor om 't lied te vangen. Maar te fel is de pijn, zij buigt weer in 't kussen. Als 't grauwt komt de merel, die fluit zoo klaar, nu staat zij even op, hij zit op 't lage muurtje van 't balcon. Zij kijkt hem in zijn ronde oog, de merel moet haar zien, maar hij vliegt niet weg. Wat moest dat zijn . . . . als men gezond was . . . . of beter werd . . . . bij lentedageraad, hoog boven de tuinen, oog aan oog met een fluitenden merel te staan.

. . . . .

In Arnolda's tuin bloeit de gouden regen. „Mag ik een mooie tak voor Feya?“

„Natuurlijk kind, al wou je de heele boom.“

„En u zegt altijd dat je nooit geen heele boom in de kamer moet brengen? Van gouden regen, of van seringgen, of van meidoorn of zoo?“

„Nee, maar nu dan wel.“

Bloemen plukken in dezen tuin mag niemand dan de moeder alleen. Zij is zuinig op 't bloeiend hout. Hoe

HET GOUDENREGENBOOMPJE

komt de moeder nu op eenmaal zoo ruim van hand te wezen?

Het boompje is teer, men mag dat niet buigen tot het als een krommen hoepel staat. Bloeiend hout moet men ontzien met eerbied, er is nauwelijks iets schoo-ners. Men mag ook niet scheuren en breken. Men moet een trapje halen, erbij klimmen, een trosje kiezen, dat ver is in bloei, en 't glad afsnijden.

De gele vlindertjes wuiven zoo zacht en ruiken zoo zoet. Als men op 't trapje staat voelt men de bloemen langs de wangen streelen. Kijkt men nu op, dan ziet men enkel 't lichte groen en 't lichte geel, tegen 't blauw van een zonnige lucht.

De moeder stapt van de trede af. Zij heeft den kop uit het goudenregenboompje gesneden. Zij houdt, zoo 't schijnt, heel den jongen, bloeienden boom in haar sidderende hand. Zij heeft een vonnis geteekend, en reikt het haar dochter.

„'t Is de kop. Breng die aan Feya. 't Is haar gouden-
regenboompje geweest. Zij is er de naaste toe.“

HÉLÈNE SWARTH

KERSTDAG

De kaarsen vlammen, de chrysanthen blanken
Rondom het Engle' aanbeden Heilig Kind —
Mijn ziel wil zoeken, tot zij wedervindt
Haar troost in Hem, die heelen kwam de kranken
En met zijn liefde Heeml en aard verbindt.
Hoe zoude ik U, Gezegend Kind, niet danken?
Gij maakt dat beden tot den Hemel ranken,
U loof ik trouw, hoewel van tranen blind.

Voorspeld door d'Engel, voor het Kruis verkoren.
Emmanuël, laat door mijn duister gloren
Het liefdelicht van Gods genadezon.

Aanzie mijn deemoed voor U nederknielen,
O leliebloem, ontbloeid voor aller zielen,
O kelk vol dauw van Gods genadebron!

JAN H. EEKHOUT

IVO DE GEUS STERFT

Dicht daalde de sneeuw door den zwarten avond. Bij kindervuistdikke vlokken kwam ze geniepig-zoetelikes afgedwereld uit het wintersch geluchte om eenlijk wit te maken het goede land van Vlaanderen . . . . Nu rijdt de maan op den rand van de wolken. Het sneeuwt niet meer. Ivo de Geus tert gelijk hij immer getert heeft wijl zijn leven nooit iet anders is geweest dan terten, aldoor, over wegels en banen, dweers door alle seizoenen.

De rugge gekromd onder de lastige zwaarte van zijn koopkas, alzoo tert Ivo de Geus. Vaste, telkens den knoestigen mispelaar borend in de witte lage, plant Ivo zijne nagelbeslagen zolen te gronde en bij elken schred schreemt de sneeuw onder hem 'lijk of daar, met menigten, muizen onder verdoken zaten. Hij houdt den mageren, baardigen kop gebogen en peinst, al gaande met zijnen eeuwigen stap, op zijn leven. Dat doet Ivo de Geus geren: peinzen op zijn leven. En dan vindt hij daar veel triestigs, maar ook onzegbaar veel schoons in, voorzeker, — veel schoons . . . . Maar 't alderschoonste, 'tgene bijkans elkendeen op de wereld bezit zonder de kostelijke wezenlijkheid ervan te beseffen, dat mist Ivo de Geus. Want Ivo is door het vreemdig verhaal van zijn leven gedoleerd zonder een doel te hebben. En dat doel is: een thuis. Eenen thuis

te kennen, 't is al zijn tijd Ivo's hoogsten droom geweest. Doch welk serieus vrouwmensch wil nu 'nen man gelijk Ivo heuren vent heeten? En kasjeskinders grootkweeken! 't Ware al te zot. En daarom is Ivo 'ne vereenzaamde mensch gebleven, 'ne slaper, diefs-gewijs, in de hooioppers des zomers te velde, 'ne slaper, 's winters, bij gratie van 'nen welgezinden boer in de dan geschuurde schelven. En waar 't Ivo belangt moet g' er dan nog bij bedenken, dat hij er eene is van 't geuzegeloof.

De wolken slokken almeteens de maan op en blinden de bane naar Gent, welke Ivo belooft. De sneeuwing herbegint. 'Ne wandelende sneeuwvent wordt Ivo de Geus. Hij ráádt de bane vóór hem. Hij gaat op een aarzelloos gevoel. 't Berouwt hem geen moment, dat hij niet gebleven is op Vreeken's hof, alwaar de bazinne, na gulzig inkoop gedaan te hebben bij Ivo, zegde, dat hij wel kost overnachten indien hij wou, dat er in de deelschuur zat plekke was voor hem . . . . Hij wil eenmaal met alle geweld dees avond de stad bereiken. Zijn kas is bijkans ijdel. Hij moet waren opslaan in de bazar op de Korenleij. En dan, morgend is het de dag van Ons-Heer bijzonderlijk: Zondag, en voor geen geld zou Ivo de geuzekerk nalaten, zoo zotgeren als hij luistert naar den deffigen prediker met zijnen profetenbaard, en die, gelijk men zegt, van Holland afkomstig is en 'nen broer heeft, die d' anarchisten aanhangt! Ge kunt het niet vatten hoe of zoo entwat mooglijk is!

Een nijdige wind is opgesteken, waaiend pal uit den

IVO DE GEUS STERFT

noorden. Schuins en striemlings slaat de sneeuw thans omneer. Ivo verschokt binst het gaan de kas entwat en wrocht zijn duim hooger onder den knellenden riem . . . . Spijtig van de sneeuw. Nog spijtiger van dien wind. De wind is een kwaje gast. Maar alla, meneerke, Ivo de Geus is van u niemendal niet verveerd, al is hij zoetebes aan op jaren gerocht. Gij, meneerke-de-wind, gij kent Ivo nog niet, gij! Ivo schrijdt voorwaarts, den kop scheef 'lijk 'ne bokseur. Ivo voelt zijn eigen danig sterk nu. — Al sneeuwde 't duivels, grommelt hij binnen zijnen baard.

Lange tert Ivo alzo. De wind wordt feller. In wind en sneeuw jaagt soms de dood. Ivo heeft terug gepoogd op zijn leven te peizen. 't Verlicht den lastigsten gang. Hij heeft het jaren ervaard. Ge tert alsdan 'lijk buiten wete. Ge kout met u-zelven gelijk met 'nen maat nevens u. Doch deesmaal gaat 't gepeis hem kwalijk af. De wind jaagt te straf, wellicht. En Ivo leeft niet langer in de jaren van jongte. De dulle wind daagt zijne krachten te fel uit. En er rest thans slechts voor Ivo zijn eigen voort te worstelen . . . .

Er raast iet vijandigs in dezen winterstorm. Ivo voelt het 'lijk uitsluitend op hem gericht.

Scherper stelt hij zich al gaande tegen dien vijand, die aanhoudend huilt in rauwe, lange roepen, langs hem, over hem heen, efkes aflaat, opnieuw rukt en roept. Een duivel . . . ., duizend duivels . . . .

Ivo de Geus weert. Wankelt. Gent ligt nog uren verre, dagen, weken, maanden!, schicht het in een radeloosheid door zijne hersens. Hij staat stil. Stelt zich schrap.

Tracht ringsom te zien. Nacht. Sneeuw. Gegier. Waar is hij? — Verdoold op de bane van Brugge naar Gent . . . , schampert Ivo de Geus.

Weerom dwingt hij zijn beenen in gang. Oppermachtig heerscht het wanweêr. Ivo weet dat hij tenden is. Het verwondert hem, dat deze wete hem geen zeernis berokkent in 't hert. Z' is eerder zoet, deze wete . . . (toch waakt ievers diep de angst). Met heel zijn wezen bereidt hij zich tot opene overgave. Overgave, niet aan den duivel, die met zijn bende zijne zwarte tuimen botviert dees oogenblik, maar aan Ons-Heer. — Heer-God, zegt Ivo de Geus, en dit zeggen houdt de vrees in boeien, — Heer-God, hier hebt Ge mij . . . ik kan niet meer . . . biedt Gij mij hulpe oftewel doe Gij met mij 'tgene Ge verkiest . . .

Ivo de Geus staat, zwikkelt, zwaar hijgend, overentweer. Dan zijgt hij te gronde. Zijne handen tasten aan een boom van den wegkant. Op de knieën, geen acht gevend op de hinderlijke kas, welke, zijlings hem, halveling hangt en halveling steunt op de sneeuw, sleept hij zich bachten den stam, zoo goed mogelijk buitenwinds. Thans pas lost hij den schouderriem, schuift moeizaam de draagkas zoo, dat zij mede ter beveiliging dienen kan tegen de tierende winterjacht en leunt achterover aan den boom . . . 'k Handel dwaas en toch wèl, denkt hij. En monkelt hierover. Zoo zit hij, de armen berustend gekruist over de borst. Hij huivert, hij heeft de bijtende koude niet gevoeld binst het gaan. Hij rilt en duikt in malkaar. Hij sluit de oogen. Eentonig rumoert de stormronk aan zijn ooren.

't Maakt slaperig, het eentonige ronken van den storm. De sneeuw komt al hooger, kruipt van den grond op naar boven, ringsom Ivo, heel traag . . . . Naderhand wentelt de storm een slag en gaat dat zeerder. Ivo bemerkt het niet. Het is zoo goed te zitten alzoo, d' oogen geloken, den kop leeg . . . . 't Geeft entwat zaligs, zwijmelend zaligs . . . . En thans gebeurt het wonderbaarlijke. Ivo ziét, bééldelijk schouwt hij 't geschieden van zijn leven, vanaf zijn jeugd. Het is haast 'lijk of hij er geen deel aan heeft of gehad heeft. Hij ziet het al verre buiten hem, verre en toch klaar tot in de nuances.

Een weg. Een kramakkele wagen. Een magere lange man en een lange magere jongen nevens het mager paard. Het beeld is ver en klein in het wijde, vlakke landschap van koorns, klavers, vlas en koolzaad, waarover wit de zon laait. Maar het nadert, nadert.

Daar waar de wegen scherp een kruis schrijven over d'eerde, stokt het schamel getrek. De man en de jongen spannen het paard uit. Een donkere, bleeke vrouw opent een vensterke van den verweerden wagen en roept entwat naar den langen, mageren man, die niet antwoordt. Het vensterke klakt toe. (Ivo de Geus is binnen den wagen gestegen. Hij weet niet hoe of hij er gekomen is. Is hij er wel?) De vrouw zit aan een verveeloos tafelke en houdt een kind, een jonkske, aan 't hert. (Zij blikt in de richting van Ivo de Geus. Vreemdig, zij ziet hem niet.) Donkerglanzend branden hare oogen. Zij buigt het wezen omlaag, wiegt weg en

IVO DE GEUS STERFT

weder met het smal bovenlijf en neurt bangelijk een vooiske. (Ivo de Geus hoort de woorden niet van 't pijnlijk zingend wijzeke, maar het is 'lijk of hij ze schouwt en afleest uit de ruimte — Ivo de Geus, die nooit niet het lezen geleerd heeft). Door 't deurke (Ivo is niet door 't deurke binnengekomen, hij was almeteens zoomaar in dien wagen, als gold de weerstand der vaste stof voor hem niet, en er is een zonderbare afstand tusschen hem en de dingen, welke toch tevens geen afstand is: „Ik droom“, constateert Ivo de Geus.), door 't deurke komt de lange magere man in den wagen. De vrouw kijkt. Angst koortst in haar blikken. Zij kermt: — Hij zal doodgaan! . . . . De man trekt de schouders op. — Laat hem kreveeren, zegt hij. De lange jongen steekt zijn kop in 't deurgat en grinnikt. De vrouw zwijgt. Prest het kind dichter aan 't hert. (Ivo de Geus, die door niemand ontwaard wordt, zegt tegen den man „vader“; tegen den jongen „Dré“; tegen de vrouw „moeder“; tegen het jongske „Ivo“. Geen hunner hoort het. Dan verspringt het beeld. Al-door verspringen de beelden, zonder gerucht.)

Alleen de vrouw en een kleine jongen in den wagen. Buiten roffelt regen tegen den dunnen wand. Bij den flauwen petrolschijn draait de vrouw dunne ijzerdraden in malkander: lampekuischers. De jongen speurt toe binst hij luistert naar wat de vrouw verhaalt. Zij verhaalt, dat Ons-Heer het meest van de armen houdt en dat hij de rijken misacht. — Armoë is een geluk dat heel zeer doet, zegt ze, — de Heer Jezus was

'ne arme mensch en z' hebben hem aan 't kruis geslegen, Ivooke.

De lange magere jongen en het jongetje houden zich verdoken tusschen de wielen van den wagen. De dag deemstert licht. De groote jongen zet zijn nagels in d' arm van zijn broer, die 't wee krampachtig verbijt, terwijl een paar tranen in zijn oogen zwellen. — Koest, kerel, of 'k nijp u kapot!, sist Dré, — hij komt daar...! De wagen schommelt boven hun schedels en 't botsen voetstappen. De lange magere man daalt het trapje af, loert mijde om zich heen en gaat naar den boschrand, waar zijn gedaante schielijk verdwijnt bachten de boomen en de bosselkes. — Nu!, beveelt Dré fluisterend. — 'k Durve niet...., vader gaat ons slaan met de zwepe.... — Alla, geen trunten, zeg ik u! Dré port zijn broer van onder den wagen en komt zelf achter. — Loopen!, klinkt 't bevel, — aan dezen kant, moeder mocht ons eens zien...! Dré en Ivo rennen in een breeden boog naar den boschzoom. Hijgend ijlen zij tusschen d'hooge stammen. Ivo vindt het leutig thans alzoo te loopen. De zucht naar avontuur doorzindert hem. In zijne verbeelding is hij even oud en groot geworden als Dré en even dapper. Dré laat zich plots ten bodem stuiken. Ivo robbelt over hem heen. — Ssst, hij is daar! Volg mij kruiplings!.... Op hun buik wrochten beiden zich vooruit bachten 't struikgewas. Hel helder lokte 'ne koekoek, ievers. 't Bosch ruischt gelijk de zee. Het is er koel en vol goede reuken. Dichter dan in 't opene heerscht er reeds de

IVO DE GEUS STERFT

deemstring, doch de dingen zijn nog scherp zichtbaar. — Ziet, dáár! Dré grinnikt van geneuchte. En ook Ivo grinnikt wanneer hij uitspiedt tusschen een braamstruik. De lange, magere man staat gebogen over een beest, dat rukt aan entwat en niet weg kan. — De strop heeft hem rond d'achterpoot!, licht Dré in, heesch. — 't Is 'ne danig schoonen . . . ssst!! De man bukt dieper door, heft het spartelend konijn op aan d'ooren en slaat hem heftig stil met den kant van zijn rechterhand. Ivo siddert. — Ssst!, doet Dré. De man wriemelt nu aan den fijn-fellen koperstrop. — In wets name!! 'Gelijk 'ne moker valt die stem. Een schok van verschot doorrijdt Dré en Ivo. Daar verrijzen twee mans, beî met een roer, dat zij gericht houden op vader. Vader is rechtgeveerd. 'Lijk verstijfd staat hij daar. — Handen op!! Tegelijk uitent zij het, de twee venten met hun verveerlijk roer. 't Steekt in hun woord doodsb bedreig. Ivo klauwt de vingers vast in het mos. Hij beweegt niet, asem niet. Zijn oogen sperren wijd en star open. Dan keert met een snok vader zich om en vlucht heen met reuzige sprongen. Twee schoten blaffen; hard; kort; pal op malkaar. Vader houdt in. Efkes. Dan danst hij zot 'lijk 'ne dronkaard, maait met de armen in de lucht. En valt voorover, roerloos. Ivo hoort Dré wegsnellen. — Ze gaan mij doodschieten!, brandt de angst. Hij vliedt Dré achterna. Hij begrijpt eigenlijk niet juist wat er gebeurd is. Er is enkel eene radeloze vervaardheid: roeren hebben gebast. Vader is hij vergeten en 't gestrikte konijndier. Bijkans gelijktijdig met Dré is hij bij moeder, die op de wagen-

trap lampekuischers draait. — Moedere, moederel, krijscht Dré. Moeder kijkt hen verbijsterd en vragend aan. Haar wit wezen wordt witter, 'lijk als vermoedt ze 't onheil, dat haar overvallen heeft. — Moedere, moederel, herkrijscht Dré wild misbarend, — vader ligt kapot . . . , van de boschgendarms kapot!! . . . . En moeder lacht. Het is een zonderbare lach, die benauwd maakt. Ze wankelt overeind en stormt gillend 't bosch toe, van Dré gevolgd. Ivo verbergt zijn eigen in den duistersten hoek van hun woonst. Heimlijk-stil zit hij neergehurkt in de veilige donkerheid . . . . Dood, dood, dóód!, danst het in zijn hersens, danst het 'lijk vader deed zoo efkens tusschen de boomen van 't bosch.

Banen. Hofsteden. Dorpen. — Asteblijft, madam, wil 'nen naakt-armen mensch iet jonnen . . . . treffelijke lampekuischers, straffe muizevallen . . . . dertig centiemen, madam . . . . — Allee, hier, zeere, en maak da' ge vort komt van m'n deure! . . . . Ivo heeft madam ellendiglijk zeurend gesmeekt, juist als moeder 't hem leerde. In de holte van zijn hand doft 'ne simpele cens . . . . Hij loenscht naar de deur, die boosaardig bachten hem toegeslegen wierd en prevelt: — Stikkelingen da' gulder zijt . . . !

Moeder handelde zoo aardig. 'Ne lange bloedgulp en ze wordt stil. — Moeder is t'r an, verklaart Dré, de handen in de broekzakken. — 'k heb 't al lange gepeisd . . . , 'k zet uit naar de garde . . . .

Hij draaft naar 't dorp. Ivo knielt bij moeder. Ze ligt

IVO DE GEUS STERFT

slak bij 't achterste wagenrad. Ze stortte zoo deerlijk zijlings, almeteens. Ivo schudt haar bij de schouders. — Moedere! Moederke! . . . . Moeder verroert niet, zegt niets. Als iemand niet meer verroert, niet asem, niemendal zegt meer, dan is hij dood. Deze wijsheid heeft Dré hem verteld. Moeder is in den hemel, bij Ons-Heer en d'engelen . . . . maar al dat bloed op moeder heur kleers . . . . Ivo zou willen schreemen, lijzokes schreemen. Doch hij kan niet. Dré keert weêr met vier mans. Twee mans dragen een berrie. Een van de venten, hij bezit 'nen col 'lijk een stadsmensch, verluidt tot de garde nevens hem, dat 't gedaan is met moeder. De garde, hij heeft een leelijke rosse snor met oppe tippen, wenkt de twee andere gasten naderbij, die moeder op de berrie tillen en 'nen doodenlap over haar uitspreiden. Ze trekken weg met moeder. De garde vraagt aan Dré: — Hebt ge papiers? — In den wagen, zegt Dré. De vent met den col doet een wandelingske rond moeder heur zwerfhuis en trekt thans ook weg. Ivo klimt naarbinnen. 't Is àl zoo onwezenlijk en de wereld is zoo eendelijk wijd . . . . 'k Wilde dat ik ook dood ware, wenscht hij. Dré zoekt naar de papieren. De garde maakt kwade oogen. Hij gromt tegen Dré en Ivo: — Waarom zijt ge tot hier gereden?, honderd meters terug waart ge bin' een ander gemeent. . . . nu drijft g' ons op lasten! . . . . gij luizevolk zijt al eender . . . . Grinnikend biedt Dré hem de eindeling gevonden papieren en stoot Ivo in de zij . . . . De garde haalt ernstig een schrijfboekske uit zijn zak en krabbelt entwat neder.

Dré ontvangt twee dier documenten in handen, Ivo één. — Zorg da' ge dees niet kwijtrocht, anders vliegt ge 't gevang in!, waarschuwt de garde barsch. — En 'k merk da' gulder van 't geuzegeloof zijt . . . , voegt hij er misprijzend bij, — morgen in de vroege kunt g' op 't kerkhof komen en zie dan, da' ge met rapte naar elders rijdt, verstaan? — Ja, garde, grijnst Dré. — Luizevolk, scheldt de garde nog eens, al buiten, — da' lacht in 't malheur! . . . . Dré commandeert Ivo: — Alla, span 't peerd voor . . . . 'k zijn ik nu de baas. — Ons moeder . . . , waagt Ivo. — Ons moeder . . . , smaalt Dré, gaat seffens den put in . . . , wulder zijn voort . . . , alla nonde . . . ! Ivo gehoorzaamt. 't Weegt 'lijk 'ne steen in zijn borst. Hij wil niet weg daar, die steen.

Er toeft een schele kerel in den wagen. Hij telt geld neer voor Dré. Als hij gedaan heeft met tellen zegt hij: — 't Is al 't mijne geworden, mijn wagen uit nul — Val dood!, meent Dré. Ivo en Dré terten over de baan door den avondval. — Wij zijn rijke, voerspelt Dré, — ginder is de stad, kom.

De gendarmerie. Ivo staat bevend nevens Dré voor een houtene hek. Een stadsvent met 'nen gouden bril spreekt: — André Vandries gij gaat 't kot in wegens diefte. Een gendarm sleurt Dré mee, die tiert en tegenweert. Ivo hoort Dré nog lang tekeer gaan. Dan is het grimmig stil . . . . Mijn beurt, denkt Ivo en spiedt naar de deur. Daar waakt 'ne forsche gendarm. — Ivo Vandries, hervat de vent met de oogglazen plotseling

IVO DE GEUS STERFT

en zijn stem maakt een snijdend geluid, — Ivo Vandries gij zijt vrij . . . , tracht entwaar naar werk anders grijpen w' u vanher.

(Ivo de Geus schouwt 'lijk de zwartheid van een nacht in, die telkenmaal gespleten wordt door een grel weerlicht en binst deze seconden ziet, voelt hij:) Een jongen liggend onder een brug op den rivieroever. Hij slaapt. Met anderen. Baalzakken dekken hem. Monotoon klotst het water. Gestalten verschijnen, jagen den jongen òp uit den stommelingschen slaap. Hij vliedt. Vóór hem jakkeren zijn maats. Gevloek.

. . . . Een grauwe zaal. De jongen kauwt op een broodkorst. Belet tevens 'nen ouden, verwilderden bedelaar, die tusschen zijn flarden grabbelt naar ongediert.

. . . . Drij woonwagens. Zweepen kletsen. Gesakker van mans en vrouwmenschen. Een der voertuigen hapert in de moêr van de bane. Op den wagen staat in schelle gele letterteekens: CIRCUS WILLAERT, GENT. De mans schoren zich ruggelings tegen d'achterzijde van de verongelukte zwerfwoonst. Bij hen de jongen. Hij gletst uit. Een vuist stompt hem op de been. (Ivo de Geus heeft het al ontwaard in den duur van den weerlichtschicht, die de beelden ontbloot; in den tijd van een tel).

. . . . Steden. Dorpen. Muziek. Foorgedruisch.

.... De jongen, bijkans man, tert, tert, tert. Hij torst een koopkas.

.... Een knechtenkeet. Meiden en boevers zitten te-gaar, luisteren naar een prillen man, die verhalen zegt. Een der meisens, een blondelinge, monkelt naar Ivo. Diens hert wordt daar vreemdig week van. Anna heet ze.

.... Anna brengt Ivo (Ivo de Geus weet op dees stond zeer beslist: Ik ben het, ik) in 't stille leeftocht in de schuur. — Voor morgend onderwege, monkelt zij. Ivo opent zijn koopkas en haalt er uit 'nen Zondagschen haarkam gesierd met verguld en 'lijk diamant geslepen korrelkes glas. — Voor u, Anna.

.... Gaan. Gaan. Blijde gaat Ivo. Er is een blinkend geheim binnen in hem. Daarom fluit hij al gaande.

.... Anna. — Haha, peist ge dat ik met 'ne leurder, 'ne geus ....

(Allengs heeft Ivo de Geus zich heftig met zijn eigen beeld daarbuiten, vereenzelvigd. Ik, ik, ik!, klopt het bloed). Hij is in de geweldige ruimte van een kerk. Een orgel dreunt. Men zingt. Ivo zingt mede. Stille. Een prediker met een profetenbaard vermond't het gebed. Machtig zijn stem, machtig en teeder. Ivo bidt mede, den hoed voor 't wezen. Dan verkond't de stem het evangelie van Ons-Heer. Ivo horkt devoot. Hij

IVO DE GEUS STERFT

staart daarbij naar een rild boograam, waar de zon alderlei kleuren op bloeien doet. Ivo onderscheidt 'nen danig prachtigen engel, heel blank en heel blond. De engel zingt. Zingt een lied 'twelk alleen Ivo vermoedt.

Gaan. Gaan. Gaan. Ivo de Geus gaat. Jaren. Hij heeft een baard, waar grijze draden in blinken al. Jaren maken iemands baard grijs.

Gaan. Gaan. Het is een avond, het is een nacht. Spookstemmen joelen aan op Ivo de Geus. Spoken dansen hunnen schrikkelijken dans alom, groezelig ommantelde gedaanten. Al huilend strekken zij lange witte klauwvingers naar hem uit. Naar zijn keel. Ze spuwen hem hun wit kil speeksel in 't aangezicht . . . . Hoeil, hoeil! . . . . In zwarte holten gloeien hunne oogen. Ivo de Geus wil om hulpe schruwelen. Geen klank brengt hij voort . . . . Hoeil, hoeil! . . . . Een lange witte beenderhand glijdt traagzaam uit vele handen naar voren, wil grijpen . . . . De dood, de dood!, raast het in Ivo. Duizenden echo's beantwoorden triomfantelijk: Dood, dood!! . . Ivo houwt naar dien eenen vijand . . . . dan wordt het almeteens stralend klaar ringsom. Nacht en nood tuimelen in 't Nergens. Het is gouden dag. Op de plek van den dood staat een engel, heel blank en heel blond. Ivo zijn hand rust in de hand van den engel. Duizend orgels dreunen hun muziek in de goudtrillende verte. Alle eerdsche zwaarte valt af van Ivo de Geus. — Kom, naar Huis!, zingt de stem

van den engel. — Kom, Ivo de Geus! Zij schrijden
voorwaarts, Ivo de Geus en de engel. Licht, aarzelloos
voorwaarts. Recht naar het paradijs.

WOORDVERKLARING: eenlijk: één; tert: gaat; gedoleerd:
gezworven; gerocht: geraakt; dulle: booze; bachten: achter;
tenden: te einde; ievers: ergens; kramakkele: bouwvallige;
deemstert: schemert; mijde: schichtig; trunten: kuren; slak: slap;
col: halsboord; eindelijk: akelig; oppe: opwaartsche; seffens:
dadelijk; belet: kijkt naar; gesakker: gevloek; monkelt: glimlacht;
vermond: spreekt uit.

H. J. HEIJNES

HERVORMERS

Weet ge, hoe zij aan elkaar zijn gekomen?

Door het op hol slaan van het paard, dat voor haar brik liep. Toen redde hij haar.

De avondbladen hebben alle het geval bericht, en de onvervaardheid van den redder geprezen. En hoewel een ooggetuige, die in de verte het land bewerkte, zegt, dat het op hol slaan van het ros slechts verbeelding was van de brik-bestuurster, en dus het optreden van den redder op haar angstgegil ietwat overbodig, geloof ik dezen veldarbeider niet. Maar ik geloof de avondbladen.

En hoe uit een levensredding een hartenverbinding ontstaan kan, is ons uit de romantiek genoeg bekend. De rechtschapen jongeling wandelde een eindweegs buiten de groote stad, blootshoofds, terwijl hij het overvloedige witte haar strak naar achteren gekamd had, en een Schiller-kraag droeg, en geëmployeerde van een boekhandelaar was, en Nico Meijer heette, en een boodschap voor zijn heer deed. Het was onder die omstandigheden, dat hij opeens het hulpgeroep der meisjesstem achter zich hoorde. Omzien en vaststellen, dat daar een paard met een luxe-wagentje er vandoor was, en dat de bestuurster, de eenige inzittende van de brik, in doodsnood verkeerde, was alles hetzelfde voor Nico Meijer. En ook den plicht zien, dien de toestand van hem vergde, namelijk: het wilde dier onverschrokken met de rechterhand bij het bit te grijpen, en

het tegelijk met de linkerhand overredend langs den nek te streelen.

In een oogwenk kwam het beest tot staan. Zoo mocht de heer Meijer de jongemaagd behouden. Toen zij hem daarvoor bedankte, verwonderde hij er zich over, hoe zij haar stem alweer gekalmeerd had, en hoe uiterst luchtig zij gekleed was. Aan beide had zij gelijk, in aanmerking genomen, dat het dien dag benauwend warm viel te heeten. Voordat zij wegreed, beloofde zij hem, daar hij zulks verzocht, dat hij 's avonds naar haar welstand mocht komen vragen.

Dat heeft hij gedaan. Want zij zei hem, waar zij woonde.

Daar leefde zij met haar vader samen. Want dien had zij nog. Doch haar moeder had zij nooit gekend; die had zij daartoe te vroeg verloren. Dat was een kwaad ding voor haar. Het is dat voor ieder, wien het ten deel valt.

Zij verwachtte haar redder in het tuintje, dat haar kleine woning buiten de stadsgrens omringde. Zij lag, met de eene hand het hoofd steunend, in het grasperk uitgestrekt, en zwaaide hem, zonder zich op te richten, met de andere hand een welkomstgroet toe, die uitliep in een gebaar van uitnoodiging, om plaats te nemen in een laag rieten stoeltje, dat nevens haar op het gras-tapijt stond.

Deze losse ontvangst maakte hem niet bedeesd. Want hij was vrijmoedig.

Hij las op de gesloten voordeur: „K. Semmel“. Van 138

HERVORMERS

haar ligplaats de richting van zijn blik volgende, zeide zij: „Dat is mijn vader; ik ben Suus.“

Zijn vraag, waar haar vader was, verwonderde haar zichtbaar, en, het kuifje van haar bruine jongenskapsel aaiende, antwoordde zij: „Dat weet ik vanzelf niet.“

Dien sprak en zag zij weinig, zei ze onverschillig. Alleen aan tafel, als hij tenminste thuis tafelde. Overdag was hij in de stad op zijn groote drukkerij, en 's avonds veel weer in de stad bij zijn vrienden of zoo. Hij bemoeide zich niet met haar; zij zeide, dat dit haar hetzelfde was.

„Waarom heb je mij vanochtend gered?“ vroeg zij opeens.

„Omdat je lief bent,“ gaf hij brutaal ten antwoord.

„Mij een zorg, of je dat vindt!“ verzekerde zij, en tegelijk met haar voetje hem een stoot tegen de scheen gevende, gaf zij te kennen: „Je heet zeker wel Jan.“

„Neen, Nico,“ lichtte hij haar in.

„O, omdat de meeste jongens Jan heeten,“ zeide zij. „Jij niet, gelukkig! Je mag Zondag met me uit.“

„Goed,“ antwoordde hij. Daarop scheristen zij samen, en stonden elkander aan. Het donkerde al op den langen zomerdag, toen zij overeind kroop, om hem naar het hek te geleiden. Daar gaf hij haar ten afscheid een kus; dat mocht hij van haar. Ook spraken zij af, dat zij verloofden zouden zijn. Want zij deden, wat zij wilden.

139 Zij maakten samen vaak uitgangstochten; op de fiets.

niet in de brik, daar de melkboer, bij wien brik en paard gestald stonden, het span, sinds hij van het ongeval gehoord had, niet meer wou verhuren. Zij bezochten vaak op heete namiddag-uren het strand, en verfrischten zich aan een zeebad, en koesterden zich daarna aan een zonnebad.

Eens zat een jongen nevens hen in een zandkuil, met een geel overhemd aan, en een korte broek, die om zijn middel werd samengehouden door een leeren riem met grooten stalen gesp. Zijn hoofd was bloot, en zijn knieën waren het ook.

Deze jongen was ontevreden met de maatschappij. Toen een gezelschap deftige heeren en dames in zwierige badmantels voorbijwandelden, sprak hij tot Nico Meijer: „Opscheppers!”

Nico en Suus keken naar den jongen, en zagen, dat hij zoowat negentien jaar was.

„Asjeblief,” zei het jongemensch, en gaf, terwijl hij opstond, om den zandkuil te verlaten, Nico een gedrukt biljet in de hand.

„Wat staat erop?” vroeg Suus, toen de maatschappelijk ontevredene weggeslenterd was. Maar haar vriend hield het papier plagerig achter zich. Toen stoeiden zij er samen om, en schaterden onder het stoeien. Ik weet niet, of Suus het al dan niet nog vermeesterd heeft; maar er stond een uitnoodiging aan den ontvanger op tot bijwoning van een protest-vergadering. Daar ging Nico te bepaalder tijd heen. Er werd veel betoogd. De jongen uit den zandkuil was er ook. Die zei tot Nico, toen zij elkaar herkenden, dat zoo'n vergadering elke

HERVORMERS

maand werd gehouden. En Nico en de jongen uit den kuil werden kameraden.

Voortaan verdeelde hij zijn omgang tusschen zijn kameraad en zijn verloofde. Dat bood hem veel afwisseling. Want zijn kameraad was zeer onvoldaan met de samenleving, en zijn verloofde was er bijster voldaan mee. Hij kankerde met den een, en minnekoosde met de andere. En hij zeide, dat zijn verkeer met zijn kameraad zijn meisje niet raakte, en dat zijn verkeer met zijn meisje zijn kameraad niet aanging. Dat standpunt was onpartijdig en lofwaardig.

Als de verloofden samen uit waren, beleefden zij veel. Zooals toen zij nevens elkaar langs de zandvlakte peddelden, die zich aan den rand der stad uitstreckte, en 's Zondagsmorgens beschikbaar was, althans gebezigd werd, voor openlucht-samenkomsten van allerlei gezindten. Daar oreerden onderscheiden redenaars temidden van onderscheiden kleinere of grootere hoordergroepen. Het meeste wonden zich, al redevoerende, op een heilsoldaat en elders een juffrouw.

Het jonge paar steeg een oogenblik af tot luisteren. Doch niet bij den heilsoldaat, maar bij de juffrouw. Deze was buitensporig mager, en er gloeiden, terwijl zij sprak, vurige plekken op haar spitse koonen.

De juffrouw bleek veel hekel te hebben aan de koningin en aan de ministers van het land. Ook aan haar meeste medeburgers, tegen wie zij de overige ter verdelging opriep, om het bezit terug te nemen, dat aan allen samen toebehoorde, en door het voorgeslacht

gestolen was ten bate van zichzelf en zijn nakomelingschap. Door wraak en moord op het heerschende rooversgeslacht zou, naar zij krijschte, het nieuwe rijk worden gesticht van geluk voor degenen, die nu verdrukt en vertrapt waren.

Thans kwam een politieman, en nam de juffrouw mee. Zij vocht tegen hem, maar hij nam haar toch mee.

Daarop gooide een jongeling met ingevallen bleeke wangen den diender een steen achterna. Toen kwam een andere politieman, en nam den jongeling met de ingevallen bleeke wangen ook mee.

Vervolgens kwamen er nog meer politielieden, en begonnen met hun sabels de resteerende menschen op de vlucht te jagen.

Suusje Semmel besteeg fluks haar fiets, en ijde, door haar vriend gevolgd, van daar; want zij was zeer bevreesd.

Maar toen zij in veilige ruimte waren gekomen, gaf Nico talrijke leelijke benamingen aan de juffrouw en aan hen, die met haar van een zelfde gevoelen mochten zijn. En Suus zeide, dat zij de taal der juffrouw haast niet had kunnen aanhooren.

Vervolgens gebruikten zij een kop koffie onder de luifel van een buiten-herbergje. De koffie was goed. Ach, ach, wat hield Suus veel van Nico Meijer! Dat is niet te begrijpen.

Dien dag na het middagmaal zeide haar vader tot haar, dat hij haar op zijn ochtendwandeling toevallig onder de luifel van het herbergje had zien zitten met den jonkman.

HERVORMERS

„Dat was Nico Meijer,“ antwoordde zij op zijn medeeling. „Wij hebben ons geëngageerd.“

Toen wist hij het dus.

Voorheen werd zulks tusschen ouders en kinderen doorgaans iets uitvoeriger behandeld, maar thans veelal zoo.

Wat geeft het, hoe wij dat vinden? Het doet er niets toe. Nico herinnerde zich niet, of hij zelfs in het geheel de gesloten verbintenis aan zijn vader en zijn moeder kenbaar gemaakt had. Want hij sprak hen nooit, en schreef hun zeer sporadisch alleenlijk, daar zij menschen uit een winkeltje heel in Franeker waren.

Ook werd, buiten zijn dienstwerk bij den boekhandelaar, op zijn tijd en zijn geest, behalve door de beantwoording naar vermogen der aanhankelijkheden van zijn vriendinnetje, bij toeneming beslag gelegd door het volgen van zijn maandelijksche protest-vergaderingen en het broeden op de problemen, die daar in het midden van de overwegingen der kameraden werden neergelegd.

Maar met zijn Suus sprak hij haast nooit over die dingen, doch schier alleen over zulks, dat haar trillerig zilverlachje aan den gang bracht, daar hij wist, dat al het andere slechts haar luchtigen spot voor den dag riep.

Op een avond echter, toen zij samen limonade gazeuse gebruikten in een publiek balzaaltje, dat zij weleens meer bezochten, was hij toch genoopt, met haar te handelen van deze dingen, die meer en meer plaats in hem hadden veroverd.

Want onder de middelen ter doelbevordering, die in de maandelijksche protest-vergaderingen werden be- raamd, was ook het houden van protest-optochten op den openbaren weg, zulks tweemaal jaarlijks, name- lijk in het late najaar en in het vroege voorjaar. Bij die beide gelegenheden zorgden de kameraden er dus voor, om iets te protesteeren te hebben langs de straten. Ditmaal luidde de last, dat ter opluistering wie een vrouw had, zijn vrouw, en wie een verloofde bezat, zijn verloofde in den wegstoet zou meevoeren aan zijn zijde.

Dus Nico deelde het een en ander aan Suus mede onder de limonade: dat van den optocht en dat van de rol, die haar daarin toegedacht was. Toen lachte Suus onstuimig en oneerbiedig over het denkbeeld. Uit haar lachbenauwing wist zij nog de vraag, of Nico gek was geworden, te voorschijn te wringen, en later ook nog den raad, dat hij de juffrouw van die openlucht- meeting van onlangs maar mee zou zien te krijgen in dien ommeegang.

Toen Nico van die juffrouw hoorde, maakte hij een ge- baar vol minachting. „Nu, zij hoort toch ook tot je kameraden, met wie samen je de wereld wilt om- keeren!” zoo beantwoordde het lachsnoetje dat gebaar.

Nu voegde Nico Meijer al de kennis, die hij op de maandelijksche protest-vergaderingen bijeengegaard had, tezaam in een betoog aan het oppervlakkige kind, dat de juffrouw van toen en zij, die haar aan- hingen, niet de mede-kameraden, maar juist de

HERVORMERS

boosste vijanden van zijn en der zijnen streven waren. Doch zij luisterde daar niet naar, want het kon haar niet schelen.

Niettemin redekavelde hij onvervaard door: „Zie je, Suus, wij willen de wereld wel omkeeren, maar door eerst de meerderheid de noodzakelijkheid daarvan met ons te laten zien; dan gaat de wereld vanzelf ondersteboven. Maar dat wijf en haar bende zouden het willen, al waren zij met nog zoo weinigen; wanneer zij hun kans maar krijgen, en dan ook door geweld, zelfs door moord en doodslag.”

„Ajakkes, jô, moord en doodslag! Betaal de limonade maar; dan gaan wij verder,” sprak Suus.

Den derden dag daarna had op den laten namiddag de protest-optocht plaats. Die had een half uur nodig, om een toeschouwer te passeeren. Wat het dezen keer ook weer was, waartegen de optocht een protest te berde bracht, weet geen van ons meer, ook niet de gene onzer, die het destijds wellicht geweten heeft. Maar ieder herinnert zich, hoe lang hij was.

Van den kop af gezien, slingerde hij zich tot onafschouwbare verte langs de stadsgracht. Als ge aan den overkant der gracht, dan waar de stoet voortkroop, stondt, zaagt ge eindeloos de fakkels in het smerige water weerschijnen. Er werden veel vlaggen meegedragen; deze waren rood van kleur. En muziekcorpsen in den optocht bliezen, deels zuiver, deels valsch, liederwijzen.

Er liepen veel vrouwen en meisjes in den stoet mede; deze deden grootendeels buitensporig. Dat kwam door

haar ongewoonte aan deelneming in zulke straatplechtigheden. Maar de mannen, van wie sommige petten, ook sommige hoeden droegen, waren in den regel van stemmiger gedrag.

Ik zag ook Suus Semmel in den optocht, die te eener zijde werd geflankeerd door haar verloofde, te anderer door den jongen uit den kuil. Nico en de jongen zongen met ronde monden opstandige zangen, evenals velen in den stoet deden.

Maar Suus wandelde met neergeslagen oogen voort. Want zij ging haar kruisgang, en was een martelares. Zij was zoo bang, dat eene of andere bekende haar te midden van deze menschen opmerken mocht. Daarom had zij haar regenmantel over haar spinraggen zomercostuumpje heen aangetrokken; haar regenmantel was grauw. En haar gemoedsgesteldheid was zwart. Want nu deed zij iets tegen haar zin, en zij had nog nooit iets dan haar zin gedaan. Maar zij deed thans Nico's zin, omdat hij haar onmisbaar geworden was. Daar zij hem anders, naar zijn bedreiging, voor goed had moeten missen, liep zij hier, en schaamde er zich ten doode voor. Zij dacht af en toe, dat zij Nico wel zou kunnen wurgen, omdat zij hem niet missen kon. Zij zeide op heel den ommevang niets, geen goeds, zelfs ook geen kwaads. Maar zij ging ijlings naar huis, toen zij kon. En vervolgens zwoer zij bij zichzelf, dat dit zoowel voor den laatsten keer als voor den eersten was geweest. Ook heeft zij nooit weer wat anders dan haar zin gedaan.

Daardoor kwam het, dat zij, toen later haar vriend 146

HERVORMERS

haar gezelschap opeischte voor een nieuwe straatbetooging met de kameraden, weigerde en zich hierbij hield. En daardoor weer kwam het, dat zij hem, dien zij niet meer missen kon, desniettemin kwijtraakte.

Zulks heeft een zenuwcrisis bij haar teweeggebracht; dat begrijpt haast ieder wel. In dien zielstoestand werd zij indachtig, hoe de magere juffrouw van de openlucht-samenkomst indertijd onder meer had gekrijst, dat het levenslot van de meesten was als een beursche vrucht, die niet anders mocht waard heeten dan onder den voet plat getrapt en tot niet gewreven te worden. Toen voelde zij zich tot de magere juffrouw aangetrokken, om van haar lippen nog meer vertroosting in haar lot te vernemen. Zij maakte zich op, om de juffrouw te zoeken.

Zij vond haar terug op haar spreekplaats van vroeger. Want zij was, nadat de politieman haar meegenomen had, met een kleine vermaning weer losgelaten, daar wij het recht hebben van vrije meening en van vrij spreken.

Aangezien de politie dientengevolge dezen keer de redenaarster ten einde toe liet geworden, had zij gelegenheid, ten besluite alle slachtoffers van goddelijke en van menschelijke onrechtvaardigheid te noodigen naar het adres, waar haar lotgenooten sinds jaar en dag samenhokten. Daar begaf zich van nu af ook zeer menigvuldig de door het noodlot zwaarlijk gekneusde Suus Semmel heen, en vond er het heul, zoo niet der balseming, dan toch der billijking van haar levenssmart. Bovendien werd zij in het doorlopende levens-

en geestesverkeer met de magere juffrouw geleidelijk zoo één met deze van ziels- en zenuwengesteldheid, dat zij haar ten laatste in haar hysterische reden tot het volk menigmaal verving, en dan overtrof. Dit schiep de vertwijfeling des harten in een maand of wat uit de gracieuse en luchthartige Suus.

Haar vader ergerde zich van dag tot dag over haar wegens het schandaal, dat haar nieuwe levenswijs gaf, doch deed dit zwijgend, dewijl hij zich diep door-drong van zijn gemis zoowel aan de macht als aan het recht, om er zich in te mengen, wat eigenlijk een gemis aan den moed zoowel als aan den lust daartoe was. Doch hij wrokte in zichzelf.

Inmiddels werd Nico Meijer meer en meer innerlijk gewaar, dat de mensch bij protesteeren niet kan leven. Onder die gewaarwording werd hij den maand-bijeenkomsten der ontevredenen allengs ontrouwer, en vervreemde meer en meer van den jongen uit den zandkuil en de andere kameraden. Toen gedacht hij aan de verstreken uren met de lach-grage Suus.

Daarover mijmerend, kwam hij aan den vooravond van zekeren zomerdag werktuigelijk langs het tuintje vóór haar woning aan de stadsgrens gewandeld. Tegelijk verliet de heer Semmel zijn domein, het tuin-hekje achter zich dichtklappend. Hij zag, dat de voor-bijganger de jonkman was, die indertijd met zijn dochter onder de luifel van het herbergje zat. Want zijn geheugen was niet slecht.

Hij vroeg aan Nico, hem staande houdend, of deze zijn dochter zocht. Toen deze op die vraag des vaders ge-

HERVORMERS

antwoord had van niet en daarna van toch eigenlijk wel, nam de heer Semmel den jongenman bij een van diens jasknoopen, en vertelde hem heel het schandaal, waarin Suus was vervallen. Dat vond haar voormalige verloofde toen ook een schandaal, maar kon er, naar hij terecht zei, niets aan doen.

Nu liet de heer Semmel den knoop los, om zijn weg te vervolgen. Ik geloof, dat hij naar de stad ging, om met zijn vrienden bier te drinken aan hun stamtafel.

Terwijl hij den jeugdigen Nico bij den jasknoop hield, had hij dezen niet verteld, waar zijn dochter op dat oogenblik was, want dat wist hij niet. Zij zat echter in de cel. Want daar had zeker rechter haar voor den duur van twee dagen in doen opnemen terzake van opruiing.

Daar kwam in dien tijd de magere juffrouw haar bezoeken; zij spraken van den geluksstaat, dien zij, met andere gelijkgezinden, aan het stichten waren. Onverhoeds vroeg Suus aan de juffrouw, of tot het heil van dien geluksstaat ook zou behooren, dat een meisje een jongeling, dien zij niet missen kon, maar die haar door het lot ontroofd was, ten huwelijk zou kunnen vragen, evenzoo goed als in de huidige bedeeeling alleen een jongeling het een meisje kon.

Toen lachte de juffrouw haar valschaardig en hoonend uit.

Maar onder dien spotlach stierf Suus' hart. Daarop was de aanstaande geluksstaat haar onverschillig geworden. Maar zij ging uit de cel weer naar het huis haars vaders. Doch zij zeide niet: „Vader, ik heb ge-

H. J. HEIJNES

zondigd". Want zij zei niets. Daarom zei haar vader ook niets.

Na tijdsverloop hoorde zij, dat Nico Meijer was getrouwd met het eenige kind van den boekhandelaar, die zijn heer was.

Ook vernam zij, dat het een redelijk gelukkig huwelijk was. Maar wat had zij daaraan?

J. K. VAN EERBEEK

DE STROOSCHIPPERS¹⁾

Er waren eens twee schippers, die liepen al de wereld af om een vrachjen. Er lagen die maand meer schippers in de Wolleweversgraft, die de scheepsbevrachters afgeusden om een vrachjen, versta dat wel. Maar we houden ons aan deze twee.

Ze waren samen met hun schuit op de werf geweest, en ze waren er vandaan gekomen als van een dokter: platzak.

En nu hadden ze dan tegen elkander gezegd: We moeten zien, dat we een vrachjen krijgen. En ze hadden alle bevrachters afgeloopen, naar D. waren ze nog geloopt, maar ze hadden nergens een voet aan wal gekregen.

Nu hield vroeger dagen iedere bevrachter een café. En overal moest zoo'n arme schipper wat verteren. Hoe minder kans er voor hem was, wat te verdienen, hoe meer hij moest uitgeven. En 's avonds kwam hij aan boord, hij had geen vracht gevonden, en had toch een vracht in. Zoo ging dat toe.

Als die menschen nu hun paar centen verteerden, zei de man van achter de buffetkast: Er is wat voor je op komst. Kom morgen aan de dag eens weer. — Ja, zoo deden die menschen.

Zoo was het dan de vierde dag, dat ze zoo doelloos rondliepen, en die dag hadden ze vier kansen. Het was negen uur toen ze op stap gingen. Ze gingen bij

een bevrachter binnen, en om den man goed gestemd te maken, namen ze twee verteringen. Toen ze hun glazen hadden leeggedronken, vertelde hun die man, dat ze te vroeg waren. Misschien konden ze om twaalf uur weer daar terugkomen?

En bij de anderen gingen ze met hetzelfde liedje weg. Bij den een waren ze te vroeg en bij den ander te laat. Of het aan de stok of aan de viool haperde, toen ze 's avonds moe naar boord trokken, zaten ze nog even zoo goed zonder vracht als toen ze op stap gingen. En de centjes waren op, de bazen hielden niet van poffen.

De volgende dag overlegden ze samen: ze wilden niet weer zoo.

— Maar wat moet' we dan? vroeg de een. Eibert heette die. Eibert Eiberts.

En toen Abel Taling:

— Wat we doen? We trekken ons zeiltjen op, en varen 't kanaal in.

Zoo deden ze dan voor dag en dauw de kleedjes van 't zeil af, ze maakten het fokhaakjen los, en zetten het zeiltjen in de kat. En toen was het wachten op den melkboer en den bakker, want ze konden vanzelf zonder proviand het veld niet in. Maar dat wachten begon de mannen te vervelen, en ze begonnen tegen de vrouwlui te roepen, of die nooit klaar waren. Want de schippersmensen zijn tegen hun vrouwen kort aangebonden.

Maar ze kwamen toch eindelijk ree, en daar zeilden ze met hun zuidwestenwind de Wetering op.

DE STROOSCHIPPERS

Ze voeren voorbij het zwembad, daar was het nog stil, omdat het voor de stadsmenschen nog te vroeg in de dag was. En toen kwamen ze aan 't Soester-vonder, en daar liepen in die dagen de meisjes het water in, die voor hun kind geen vader hadden. Het zwarte gat heette die kuil daar, die daar bij die Soesterbrug lag.

En toen kwamen ze aan de nieuwe spoorbrug.

— Het zou wonder wezen, as die open stond, klaagde Abel. — Gooit et nokjen maar neer, Eibert. Laa'n we maar zien, dat we ons schip met de kop op de palen krijgen. Want we zijn hier nog niet vandaan.

En dat waren ze ook nog niet. Er stond een man op de dijk, dat was de bruggeman. — Kun je d'r ons niet doorlaten, bruggeman?

Maar dat ging niet.

— Er loopen zooveel extra treinen, je kunt hier nog wel twee uur liggen.

— Dat dacht ik al, zei Abel. Jullie hebt ons het brood afgenomen met je spoor, maar is het jullie nog niet genoeg?

Zoo lagen ze daar twee uur en keken met begeerige oogen naar de vrachten kolen, oer en strooi, die ze zelf zoo bittergraag hadden gehad. Hun vrouw kookte aardappels met potnat.

Intusschen zuidelijkte de wind, zoodat ze 't rak van de spoorbrug naar sluis I niet meer konden zeilen. Het gunstige morgenuur was verstreken.

Ze martelden dan de brug door, met de boom voor de borst werkten ze er zich door, groen en blauw was

het hun voor de oogen, toen hun schepen tegen de lage wal sloegen. Daarna probeerden ze het overnieuw met de zeilen, maar toen ze er de nok weer bij hadden staan, gleed hun de kop weer aan de onderwal.

— Als we niet met 't lijntje aan de wal gaan, liggen we vanavond nog alhier, riep toen Abel Taling naar Eibert.

En ze brachten de lijn naar de opperwal. De beide vrouwen gingen in de lijn, ze zetten het zeel voor de borst, en de twee mannen vielen op de boomen aan. Zoo zijn die menschen dat rak boven gekomen. Zoo kwamen ze bij sluis I. Aldaar schutten ze samen op.

En toen ze nu samen die Boltersluis door waren, wakkerden et koeltjen op, en daar zeilden ze plezierig samen de Wetering langs. Ja, en de schippers zijn 'n dankbaar volk: ze gingen zitten op het helmhout, en het duurde niet lang of ze begonnen te zingen, dat het zoo klonk. Aan den oever van den vliet, dat was het schippersliedjen.

Maar toen ze bij de Klunerbrug kwamen, kwam hun 'n wonder oorlogsschip in de weg.... Het was 'n schip zooals er die dagen alleen op de Gulle voeren..... 'n somp. Het vaartuigje had 'n kop zoo scherp as 'n snavel; daar voer men mee de Gulle op, recht tegen de stroom in.

Die man, die op die schuit woonde, was 'n zand-venter. Hij hoorde thuis onder A.; een eindje buiten 't stadje was 'n hoogte, waar hij et zand afgraafde. Een

DE STROOSCHIPPERS

gedeelte van de Holterdijk daar had ie het zand afgebracht; daar had ie 'n diepe kuil waar ie z'n witzand in had. Daar in A. ging ie met 'n kruiwagen met zand bij de menschen langs.

Louwrens heette die man. Hij had de vrouw bij hem aan boord; het was vierde soort volk, half schipper en half stadsmenschen waren het. Als Louwrens de Zigeuner met z'n karretje bij de weg was, placht de vrouw op de plecht te zitten met de beenen op 't boeisel en dan deed ze niets dan zingen van: O, mien kleine Enneman. En die kleine Enneman dat was niet het kind dat ze de borst gaf, want dat heette Sidone. Maar die kleine Enneman dat was ze zelf. Hendrikje heette ze, maar men noemde haar dan Enneman. En anders zong ze nooit als dat liedjen. Alsof ze zich steeds verbazen moest, dat ze daar op de wereld en op het schip van Louwrens zat. Of ze daar steeds over moest nadenken.

Maar, daar stond dan die Louwrens in de bollestal, dat was de stuurplek van 't schip, en riep Abel Taling aan. Hij klaagde, dat ie z'n brood niet langer verdienen kon met het zandvaren, en nu wou ie graag met z'n schuit „'t veld" in. Maar omdat ie zelf onkundig was op 't water, had ie graag, dat de schipper hem meenam.

Taling keek em aan, zocals men een neger bekijkt. Hij keek naar 't sompezeil, dat was zoo'n soortig fokzeiltjen; het was heel bij de gaten. En de jaaglijn, die op de plecht lag, was van sinaasappelkistentouw, daar zaten honderd knopen in.

- Ja, zei Louwrens, ik eb 'n zeil en 'n liende.
- Och, zee Abel, — zoo'n simtouwten . . . .
- Wat zou et, zei Louwrens, dat er 'n knoop in zit.
- Et oudt niet, en as je 'n schip in tegen komen, wil et touw niet zinken.
- Je moes me toch et plezier doen, schipper, bedelde de zandventer. — En dat touw . . . . as et knappen wil, laat et knappen, der kan nog 'n knoop bij . . . . Ik kan voor m'n uis'ouden et brood niet meer verdienen in 't zand.

Nu het was dan goed, zei de schipper. Maar Eibert Eiberts haalde de schouders op over het raar tumult, dat ze zich aan de hals hadden gehaald.

De volgende dag hadden ze 't in de wind, en ze moesten jagen. Abel maakte accoord met 'n paar scheepsjagers, die hen voor niet te veel geld naar „De leste stuver“ zouden brengen.

Zoo ging et dan voort tot de Gulle, die bochtig en glad as 'n aal door 't land sleifert. Abel had Louwrens vóór laten jagen, want die kon harder met z'n schuitjen dan de schippers, die 'n praam voeren.

Men kon zien, wat voor revolutie-volk die zandleurders waren, want ze zetten hun koffie in dezelfde ijzeren pot, waar ze hun eten in kookten. Ze hadden maar twee kommen aan boord, waar ze uit dronken, en 's nachts sliepen ze op 'n paar planken, op 'n klapkooi zoogezegd.

En zoo ging et voort. Maar hoe dichter ze bij de Gulle kwamen, hoe ongeduriger Abel werd, want in die dagen was de Gulle nog niet recht gemaakt en als et

DE STROOSCHIPPERS

'n dag geregend had, kwam de stroom op je schuit rollen, dat et de donder geleek.

Daarom schreeuwde Abel den zandkoopman toe: Pas op, jongen, dat je de kop op de stroom 'oudt straks. Maar toen ze aan Sluis Vier kwamen, lagen daar al twee schippers te wachten. D'r zal wel 'n bonk stroom staan, dat die twee 'r niet over durven, vermoedde Abel.

En ja, ze liggen in 't schut en meteen komen die beide schippers er al aan loopen. Lodewiek heette de eene; dat was 'n goeie schipper, maar die wierd schichtig gemaakt door de angst van z'n vrouw. Die begon al te kermen als ze nog in 't veld was.

— Abel, zei Lodewiek, — we liggen ier al 'n uurtjen, wat dunkt je. Zou we d'r over kunnen?

— Man, antwoordde Abel Taling, (die kende die Lodewiek wel; en z'n vrouw ook). — Man, ik heb van de Gulle nog geen druppel ezien. Ik wil eerst de stroom eens aanzien.

Toen ging ie aan de wal, en liep naar de kop van de rivier, naar de rij houten naalden, die daar in de stroom stonden, zware dennen palen, daar goesde de stroom om toe, dat et donderde.

En toen ie terugkwam, liep ie met de lippen stijf toe en hij liep beraden en vaardig de berm van de weg over.

— Laat mij er maar vooreerst over jagen, zei d-ie toen ie terug was. As jij vooruit willen is 't me ook goed. Maar as ik vooruit ga, wacht dan tot ik om de bocht ben. Als ik er ben zal ik twee blazen op de hoorn

doen, en kom niet eerder want er staat 'n vliegende stroom.

Even later stond ie al aan 't helmhout; hij had et „ponkjen“, waar hij z'n geld in bewaarde, in de tasch en de boot had ie pal op de bolter gezet.

— Nou vooruit maar jonge, zei ie vreemd-rustig tegen den jager. En hoewel ie dat maar zoo vlakweg zei, of misschien wel daardoor, begreep de jagersman, dat hij alles uit z'n paard moest halen, wat het dier geven kon.

Abel stond aan 't helmhout of hij er 'n stuk van was. Want voor hij in de stroom kwam, moest hij zorgen, dat hij stuurgang had; er zat klem in de handen, die het roer hielden. Och hij was niet 'n groot man, die Abel Taling. Maar hij was verantwoord met wat hij als schipper ondernam, hij sloop daar met de vodden dicht om 't lijf op de Gulle aan. Net een kat. En precies datzelfde had hij steeds over zich, waar hij ging of stond. Hij was steeds bedacht op alles. Er was geen touw, geen plank aan het schip, die hij niet op een of andere wijze in 't oog had. En net zoo was het als hij stond te praten: er was geen zwakke plek in hem zelf of in den ander die hij niet op een of andere wijze in het oog hield onder het spreken. Als er ooit ergens een ongeluk gebeurd was, zou hij er voor klaar geweest zijn, hij was er steeds op bedacht geweest.

Wie hem daar aan het roer zag staan, begreep, op wat wijze die kleine driftige schipper zich die zegen verwierf. In zijn bedrijf dus.

Zoo ging dat dan met die praam op de Gulle aan. Niet 158

DE STROOSCHIPPERS

ver van die plek spooog die z'n spog tegen de dikke beschoeiing van de stouwe op, dat 't het ruischen van de zee gelijk leek.

En nu is die boot van Abel dan voor de kop van de rivier. Het oog van die kleine man die daar onder het oog van de hemel zijn have voor het gevaar langs stuurt, glijdt de kop van het schip langs het water over. Nu doet het paard de laatste stap . . . .

Naar de kop van het schip kijkt Abel; hij heeft z'n boeganker klaar, en op de plecht liggen 'n paar boomen, die kan hij grijpen als de stroom straks sterker is dan hij zelf.

Nu is hij voor de kop van de Gulle . . . . hij heeft er een goede gang in; maar nu pakt hem de stroom; die wil hem niet weer loslaten. De grauwe vloer, die de dunne planken van het schip draagt, glijdt en schuift . . . . over het kruis van het paard woedt de zweep . . . . Het roer houdt Abel; de knokkels maken witte bulten in z'n handen . . . . maar de stroom zuigt en trekt . . . . hij duwt het roer op . . . . maar op eens glipt de drang van het helmhout weg; de golven glijden op zij uit . . . . het roer is een dood ding in Abels handen. Nu helpt het niet meer, dat de jager het paard slaat. De praam drijft grillig als de golven zelf met de stroom mee . . . . en de schipper, die zijn vastigheid verloren heeft, glijdt onderuit en spartelt onder het helmhout . . . . Hij is met het hoofd op de bolters te land gekomen. En de aak is met de kop op de wal geloopt.

159 Daar buitelt Jouk, de jongen van Abel, zinneloos van

angst, voor van het schip af. En als Abel bij-komt, als hem de sterren van voor de oogen zijn weggetrokken, speelt hem de stroom om de last, en het water gudst de klap van het achter-veronder binnen.

Wat ze hem toen van de wal niet toeschreeuwden! . . . . Maar Abel kroop op handen en voeten bij het gangboord langs naar de plecht. Loopen kon hij niet, hij had een doffe plek in het hoofd, en hij kon de knieën niet van het dek krijgen. Toen hij met zijn hoofd boven het veronderluik was, kon hij zich niet recht meer te binnen brengen, wat hij daar nu eigenlijk had willen doen. Hij keek zonder te begrijpen het zwarte gat in en dat al dat water daar was, kwam hem zoo vreemd voor. Hij hield zich met de ellebogen nog zoowat overeind, maar zijn hoofd zakte al dichter op het water aan. Hij had het graag heelendal laten zakken.

Maar een oogenblik later drong het tot hem door, dat het niet goed was, dat al dat water daar was op zijn schip, en zijn handen, onwillig, alsof ze verkleumd waren, tastten naar het luik, waar hij nu eigenzinnig aan te trekken begon. Het hout schoof moeilijk, en hij moest daar goed over prakkizeeren; hij voelde zich verongelijkt, omdat alles die morgen tegen hem was. En waarom stonden daar al die menschen op de wal te kijken en te roepen, die hadden toch wel wat beters te doen. Maar hij kreeg het luik toch dicht. Zie je, prevelde hij, dat 'ad ik toch wel eweten, dat ik me door zoo'n loeke niet hoefde laten gezeggen.

Van de wal riepen ze, hij moest overboord springen,

DE STROOSCHIPPERS

want elk oogenblik kon de stroom het schip omkeeren . . . . Maar hij schudde van neen, want het begon weer helder te worden in zijn hoofd, en hij wist al beter, wat hem te doen stond. Hij strompelde naar het achtereind. Dat ging hem niet gemakkelijk af, en als hij niet zulk een koppige kleine schipper was geweest, zou hij de roef ook niet bereikt hebben. Maar hij kwam toch, waar hij wezen wilde, en daar wierp hij de boom in het water. Toen zette hij zich die voor de borst. Hij deed alles precies als in een droom. Het was, of een inwendig oordeel stuur over hem had, of dat hem als een slaapwandelaar bij de hand had. Men riep hem toe van de wal; veel, niet genoeg. Hij hoorde het roepen wel, maar wat het beduidde, begreep hij niet recht. Hij duwde de boom tegen de schouder, want hij moest het achtereind van het schip vrij maken. Ho, daar schoot hem de boom onderuit. In de blauwe modder stak het ondereind van die boom. Nu ging hij het weer probeeren. Maar, niet hier, hier stond die domme boom in een trekpat. Neen, hij moest niet voorover het water in schieten. Dat zou zoo'n vaarboom willen probeeren, dat hij een schipper het water in bracht. Ja, hier had ie nou vastigheid. Hier had de boom vastigheid. En nu ging hij het schip los duwen . . . .

Hij was er zich eigenlijk niet van bewust, dat het schip zwaar slagzij maakte. Hij wrocht maar domweg voort, om het schip vrij te krijgen. En dat gelukte hem werkelijk; het schommelde een keer of wat; het werkte zich los van de wal; toen was het de stroom

zelf, die het geheel vrij maakte, en daar roeide het met al trager schommelen op de rivier. De golfslag dreef het langs de wal. Daar waren tien handen klaar om het schip vast te leggen. Verder dacht niemand van hen, die daar op de wal stonden, na over het verwonderlijke instinct, dat den schipper behouden had. En Taling zelf? Hij tastte een keer aan zijn achterhoofd, en toen hij daar geen bloed voelde, ging hij z'n pomp klaarmaken, om het water, dat hij ingekregen had, weer kwijt te raken. Daarna spraken ze af, dat ze niet voor de volgende dag een nieuwe poging zouden wagen, om de Gulle-monding voorbij te komen.

Toen ze die morgen de hoofden boven de luiken staken, lag het waterdek hoog, maar de onrust was uit de rivier weg, en egaal vlood het water naar zee. Het was nu de beurt van Lodewieks vrouw, om aan wal te gaan, zooals dat gisteren de vrouw van Abel Taling had gedaan. En zonder tegenslag kwam hij voorbij de leelijke plek. Daarop volgden de anderen, en het laatst van allen was dan Louwrens aan de beurt met z'n sompjen.

Ze vroegen Louwrens' vrouw, van boord te gaan, maar ze weigerde. Ze dacht er niet over, haar man in de steek te laten. En vroolijk, met gezang en luidkeels roepen, zooals dat bij dat soort volk gewoonlijk is, ging het op de Gulle aan.

De schippers maakten klarigheid om voort te jagen, toen ze op eens een vervaarlijk geschreeuw hoorden, het lawaai van de zandventers ketste tusschen de

DE STROOSCHIPPERS

hooge rivieroeveren voort, als een steen over het water.
Wat was er gebeurd?

Louwrens was tot voor de gevaarlijke plek gejaagd, maar in plaats dat hij de kop op de stroom gehouden had, had hij met de gang van het water mee gestuurd en daar ging et nu met z'n schuit op de stouwe aan. En hadden ze zooveen nog gezang en moed voor tien anderen gehad, nu kermden ze luide hun angst uit.

— O Heer, wees ons genadig, riep Hendrikje. O Heer, wees ons genadig. De flarden van dat bidden keven daar onder de dichte hemel. Goor en bleek als een spook, zoo stond ze daar op de luiken, die vrouw van Louwrens. Zonder schaamte en zonder terughouden legde ze het verborgene van haar hart bloot voor die menschen daar. Ze moesten er om lachen, die schippers; het was ook zulk wonderlijk revolutievolk, die zandvensters. Alleen die jongen, die bij Abel Taling aan boord was, stond perplex, met open mond, te luisteren naar dat felle bidden van die vrouw. Zulk een vreemd, aan de nood ontstegen aanroep was dat ook. Lang daarna hoorde hij die stem nog.

En Louwrens? Hij schoof onrustig heen en weer in de bollestal (dat was zooveel als de stuurstoel van het schip).

— Gooi je anker toch uut, Louwrens, riep hem Abel Taling toe.

Maar Louwrens stond te dansen van angst.

— Louwrens, gooit je anker uut, drong Abel nog eens. Want hij wist, hoe stijf die menschen op de luiken van hun schip stonden, als het schippers waren, zouden

ze er al lang afgesprongen zijn, want ze waren niet verder dan honderd meter van de stuwdam af, die gromde gelijk een wild beest, dat zijn voeder wacht. — Abel, kermde Louwrens terug — ik heb gien anker. Even was het stil. Toen beet de stem van Abel door het rumoer:

— Gooit dan je etenspot uit, Louwtjen.

En daar repten zich die Louwrens en zijn vrouw op de ijzeren pot af. Oogen als knikkers hadden ze. En struikelend over hun eigen haast, met elestieken vingers, foegelden ze het kettingeind om het hengsel van de etenspan.

Toen plofte het ding in de stroom. Een offer geleet het. Ja dat was een raar water, die Gulle, die door onze streek liep. Zulke dingen konden nergens anders gebeuren.

Met verdraaide oogen keken ze op het touw, en tegelijk op de stuw. Zou ze houden, de pot? Een poos lag de vreemde ankerketting slok, alsof ze zweefde. En toen, een heel lange poos leek dat, stond ze schuin het water in, en langzamer schoof de somp op het water voort. Maar eindelijk pakte ze het zand. En . . . . M . . mm zei de schuit. Et hout kreunde als een levend dier; de somp sloeg de kop een keer of wat heenendweer; ze rukte zich nog eens weer vrij, schoot een meter of wat weer voort met de stroom mee, ... toen lag ze stil op de rivier, de kop driest en eigenzinnig in de golven. Toen lag de wilde vogel stil.

Ja, daar lagen ze stil, de Zigeuners; het scheepjen slingerde kalm heenendweer als een riet langs de

DE STROOSCHIPPERS

wal en de beide menschjes aan boord van het scheepje stonden achter asem toe te zien. De ramp had hen leeggepompt, al de zenuwen hadden ze opgeschreeuwd, als het ware; het liefste waren ze te slapen gaan liggen.

Maar de schipper Abel vond, dat ging zoo niet langer. — Schipper, zeg maar, wat moet gebeuren, zei, geägi-teerd al weer, de zandkoopman.

— Louwrens, zei Abel, — ik zal 'n stekbolte op m'n liende maken. Je bent de heele morgen eigenwies eweest, en et was beter eweest, as we mekaar van ons leven nooit gezien hadden . . . .

— Schipper, viel Louwrens hem in de spraak, — ik zal naar je luisteren as 'n kind. Wat moet ik doen.

— Wat je doen za'k je zeggen, antwoordde de schipper. — Ik maak 'n stekbolte in m'n liende; de beide jagers komen voor mijn aak, en aalt de pot op a'k et je zeg.

Toen bracht ie Louwrens de lijn met de sloep aan boord, en toen de jagers aangespannen stonden, riep de schipper:

— Voorruit nou maar jongens, gelijk aanpakken, en helder op.

En de jagers maakten et anker los, en . . . .

— 'Aal op je pot, donderde Abels stem over de rivier. En Louwrens rukte aan de ketting, alsof er zijn leven van ahang en dat was dan ook werkelijk het geval. Maar ja, zulke vreemde menschen waren nu die venters, toen hij zoo ver was, begon de vrouw te kermejoelen. — O, Louwrens, lot ons toch niet verongeluk-

ken. — En, — Louwtjen, lot ons toch 'ier blijven, wie bint 'ier nog veilig. Brengt God toch niet in verzoeking. Maar Louwrens haalde de pot op, en begon zich kwaad te maken op zijn vrouw. Ja zoo was dat nu met dat volk. Ze hadden geen enkel groot euvel, maar goed en kwaad zaten los bij hen in 't vat. En toen Enneman begon te gillen, maakte Louwrens zich zoo driftig, dat hij haar geslagen had, als de schippers en de jagers niet in de buurt geweest waren.

— Ieje, riep ie uit, helder en critisch en scherp van oordeel onder de pressie van de nood. — Ie bint al m'n dagen m'n ongeluk al 'eweest.

Maar de somp was los, en Abel Taling had 't roer, en met gezwinde vaart ging et nu voort naar et fabriek op aan.

Et fabriek, dat was de sukerfabriek. De rapallie-boel, die ze daar in et Dalemerveld hebben neergezet midden tusschen de dennebosschen en de heidevelden. Zoo armoedig; net 'n schuur.

De schippers legden daar aan, dronken 'n bak koffie, maar buurtten die avond niet te lang, want als de wind mooi was, dan wilden ze vroeg uit de veeren, die volgende morgen.

En voor de dauw van de luiken getrokken was, stonden ze zich te wasschen in de aker, waarmee ze zich wat water uit het kanaal hadden geschept. Onder de bedrijvigheid van het zeilklaar maken, was het hun ontgaan, dat de luiken van de somp gesloten bleven.

DE STROOSCHIPPERS

Ze moesten daar nog eens weer apart naar toe, om den griebus-man wakker te maken. Maar dat was zoo gemakkelijk niet. Jouk, die jongen van Abel Taling, had het luik zoowat in tweeën gestampt, voor Louwrens antwoordde. En nogal eens weer moest hij er heen, om Louwrens te gaan porren, en hij moest het luik openschuiven, voor het slaapbevangen hoofd van den zandkooper verscheen. De emotie van de vorige dag had hem een slaap aangebracht, zoo diep als een narcose.

— Waarom heb ie me niet eerder 'eroepen, knorde hij.

— Ja, wij 'ebben de schuld, gnuifden de schippers. Maar ze gooiden de touwtjes los, onderwijl, ze haalden de zeiltjes op, en waren al druk in de weer, om onder de leite van 't fabriek vandaan te komen. En Louwrens kon niet beter doen, dan het zware weer op zijn vrouw te verhalen. Slaapkop, mopperde hij, terwijl hij onhandig over zijn schip scharrelde, waarom maak je een mensch niet eerder wakker.

Hij was onder die bedrijven een eind achter geraakt, en hij was juist tegen et fabriek over, toen de anderen de bocht om voeren. De baas van et fabriek deed net op dat oogenblik zijn deur open. Die wenkte hem.

— Waar moet je naar toe, schipper?

Ja, dat wist die zandkooper ook niet al te precies.

— Waar we naar toe gaan, rekte hij. — Waar we wat verdienen kunnen, daar gaan we naar toe.

— Je kan 'n lading strooi laden.

167 Louwtjen gauw et schip aan de wal.

— Strooi, zei Louwrens, en waar moest dat dan naar toe?

— Naar 't cartonfabriek aan de Zandberg.

— En hoe 'k strooi is dat dan, vroeg hij nog. Maar hij was al op weg naar zijn kameraden. — We zijn hier met ons drieën, legde hij uit. Ik ga 't er met de anderen over hebben.

Het duurde niet lang, of hij kwam met de schippers terug. Ze hadden geen van drieën ooit stroo in gehad. Abel Taling moest 't woord doen tegen die baas. Hij keek van den een op den ander.

— Hoe 'k strooi is et, vroeg hij, om tijd te winnen. — Bosch- of pakstrooi.

— Pakstrooi maar met touw gebonden. En zeg maar is, wat je voor vracht moeten hebben.

Wat voor vracht we moeten hebben, mopperde hij stil. Heb ik ooit stroo gevaren? En hardop:

— Stroo, hoe wordt dat aangenomen, per duizend pond, of per pak, of per last.

— Per last, zei de baas.

— Wat geeft et, vroeg Abel voorzichtig. We weten niet, hoeveel last we laden.

— Ga maar eens kijken, antwoordde de baas. — Daar staat et strooi, dan kun je zien, wat voor pakken et zijn.

Ze wandelden dan naar die opper, en bekeken et ding van onder tot boven, of ze er verstand van hadden. Daar overlegden ze samen.

— We vragen acht gulden voor 't last, opperde Abel. Als 't te veel is, hooren we 't wel.

DE STROOSCHIPPERS

— Je ken wel zooveel vragen, dat ie ons geen woord wil geven, overwoog Eibert. Abel vond, dat ze altijd nog onderuit konden. Daar kwam de baas aan, en Abel vroeg zijn acht gulden.

— Voor dat geld krijg je geen pak in, gaf die man te verstaan.

— Zeg jij 't dan maar, baas. Voor zes gulden dan. Zes gulden is niet te veel, dunkt me.

— Nu, zei de baas kort-besloten, — ik zal naar meneer gaan, maar ik weet, dat je 't niet krijgt. Maar wachten jullie maar, ik zal je voortdadelijk roepen.

Even later wierd er op 't raam getikt; op 't raam van 't kantoor wier getikt. De Gele die tikte. Meneer de Geel, de directeur van 't sukerfabriek, die tikte.

De Gele kon niet anders praten dan met groote knopen; die moest ieder afvloeken.

Daar kwamen dan die drie watergeuzen et „ketoor” binnen; de zorg om 't vrachjen kierde door de spleten van hun oogjes. Net schooljongens in de klas; kleintjes en eenkennig in de groote kamer, die 't kantoor was; maar toch, achter et bacien hemd van hun schutterige beleefdheid tegen den meneer, koppig en vast, en bewust van hun recht. Zoo stonden ze daar.

— Wat dacht je bij dit en bij dat, dat 't ons hier aan 't kanaal in 't hoofd geslagen was? Acht gulden de last voor 'n vrachjen, dat je zoo naast de deur kan afzetten? 'N halve dag vaar je d'r over.

— As meneer et in die tijd doen kan, dan kan ie meer as ik, zei Abel nederig.

169 — Zoo, ja, nu ik kan ook meer. Maar als je bij hier en

ginter niet maakt, dat je van 't kantoor af komt, zal ik er je door m'n menschen laten uitgooien.

Nu, daar ging hun vrachtje, dachten de geuzen. De groote woorden van de Gele duwden hen achteruit, op de deur op aan.

Ze dropen van reverentie, de geuzen. Meneer moest et dan maar zeggen. Ze waren immers ook turfschippers, ze hadden van hun leven geen strooi in gehad. Ze wisten niet eens, hoe dat werd aangenomen.

Maar Abel bedacht onder et spreken tegen die meneer, dat ie et voor een riksdraaier niet deed. Voor dat geld kon die meneer et strooi zelf wegbrengen. En wat dat vloeken betref, (dit zei hij hardop), of meneer soms niet wist, hoe 't ie met 'n mensch moest omgaan. Ze waren niet bij em op ketoor gekomen, om zich de huid te laten volschelden door 'n onmensch. Ja, dat was er een, die Abel bij ons vandaan. Dat was er een, die zich klein kon maken, tot er niets meer van hem te zien was; en een oogenblik later stond ie zoo stug rechtop als de mast van z'n schip. Die meneer werd ook anders.

— Jongens, begon ie, — we moesten dan maar accoord maken. Voor drie gulden et last konden ze gaan laden.

Enfin, de vracht werd dan bij hoog en bij laag aangenomen voor vier gulden et last.

Geen vijf minuten later hadden de schippers de luiken losgegooid, en dat was opladen; paarden en karren reden af en aan naar 't kanaal. En Louwrens was niet weinig grootsch, omdat men door zijn toedoen

DE STROOSCHIPPERS

de vracht had gekregen. Hij was het eerst bij de opper en stond er op, dat men die van kant af zou inschepen.

Tegen de avond hadden ze de last in; de beide schippers laadden acht last, en Louwrens naar rato. Ze waren alle drie zoo overladen, dat ze lagen te roeien in 't kanaal.

Maar onder 't laden had Abel al eens bedenkelijk toegekeken. De mijt was aan hun kant niet goed gedekt geweest; ze was ingewaterd, en het stroo was half vergaan. Louwrens zat te hoog in de boom, om z'n vergissing toe te geven; maar Abel stapte opnieuw naar de Gele.

— Hij kwam is over de konnesementen praten.

— Konnesementen, zegt de Gele, — ik weet van geen konnesementen wat af. As je de halve vracht, die je op voorhand hebt gebeurd, niet aanstaat . . .

— Nee, dat had meneer uitstekend best met hun gemaakt. Dat had meneer sicuur volgens et oude schippersrecht met hun gemaakt. Maar nu wou de suzantie, dat er een paar dingetjes in de papieren beschreven werden.

— Meneer beschreef niks. Dat had ie van z'n leven nog niet gedaan.

— Ja, dan moest ie er meneer toch met permissie op attent maken, dat meneer dat toch volgens de wet verplicht was. Het was wel alleen voor de vorm, maar hij stond er toch op, dat er in de konnesementen sommige dingen beschreven werden, onder anderen, dat ze recht op liggeld hadden, als de heeren

van 't cartonfabriek de lading is mochten afkeuren. Nu, het kostte hem tien minuten praten, maar toen hij wegging, had ie toch de papieren in orde.

Hij had Louwrens zijn gang laten gaan, toen die het slechte stroo was gaan inladen. Dat kwam hem nog niet zoo dom voor, toen hij daar met die goeie papieren in z'n zak liep. Als et stroo daar aan de Zandberg eens afgekeurd werd, en ze mochten daar met hun liggeldjen eens blijven liggen . . . . Een mensch wist toch nooit, waar z'n geluk zat. Maar vooreerst hadden ze hun twee en dertig gulden vracht.

Ze gingen dan op weg met hun stroo, en peuterden zoetjes met hun drieën voort, om onder de bosch vandaan te komen. Ze raakten bij Grietemeu door de brug, en hadden toen 'n tijdlang 'n goed rak, maar ze konden et daar toch op de duur niet klaar varen, en vielen tegen de lage wal.

— La 'we hier maar blijven liggen, tot 't stil wordt, vond Eibert. — Misschien komen er nog eens 'n paar jagers langs, die ons voor niet te veel geld mee naar de Calvajenberg kunnen nemen.

En werkelijk, een uur later komt daar malle Eppe Nijboer aan, zingend. Malle Eppe met Lammert de Fuik van Sluis Zes. Twee eerste zangers. Die lachten dat daar die strooschippers lagen — die konden ze in ballast mee terugnemen. Ze wieren 't accoord eens, en de jagers namen ze 's avends mee naar de Kooi. Dat kostte hun ieder 'n daalder. (De Kooi, dat is zoo'n plek, die wordt de Kooi genoemd; daar is nooit geen wind.)

DE STROOSCHIPPERS

Toen ze dan de Kooi goed en wel door waren, en de brug van de Menisten in 't gezicht kregen, toen begon Taling onrustig te worden.

— Ik geloof nooit, dat ik door die klapbrug kom.

— Kom, kom. Met 'n goed gangetje schiet je d'r door, vond Louwrens, die nog in een roes was.

Abel liet zich dan ompraten. Maar hij wist, dat et niet ging. Hij wist altijd of hij voorbij kon of niet. Maar hij liet zich gezeggen.

— Nou, allee, zei Eppe tegen z'n paard. En hij haalde z'n zweep er over.

Zoo ging et op de Menistenbrug af. Maar de kop zat er goed half in, daar zat de schuit vast.

Daar lagen ze, de schippers. Ze konden niet voor of achteruit. Het viel hun niet mee, het stroo-varen. En ze hadden al gedacht, dat ze het geld van de vracht in hun zak hadden. Abel kon zich niet in-houden. Hij beet Louwrens toe: — Heb je nou je zin? Maar toen bedacht hij, dat ze aan een linksche slag van Louwrens hun vracht te danken hadden; en door zijn be-
doen hadden ze het slechte stroo in gekregen.... Daar had ie zich eerst kwaad om gemaakt; en hoe verwachtte hij nu geen wonderen juist van dat ver-
spochte stroo?.... Dat keurden ze vast daar aan den Zandberg niet goed. Er gingen dagen, soms weken over heen, voor die verschillen beschreven en be-
wreven waren. Aan zijn vrouws broer waren eens drie maanden liggeld uitbetaald. Het was een stuk ongeluk, die sompe-man. Maar hij kon hun geluk wel eens meebrengen. Het was hun geluk geweest, dat

Louwrens zich aan 't suikerfabriek verslapen had. Misschien was het ergens goed voor, dat ze hier, weer voornamelijk door Louwrens' toedoen, opgehouden werden.

Het idee begon zich vast te zetten bij hem, dat die zandkoopers hun meegegeven waren. Zulk een bijgeloovige man was dat nu, die Abel Taling. Hij begon acht te geven op die Louwrens.

Maar nu moesten ze al hun krachten inspannen, om het schip weer vrij te krijgen. Toen ze zich drie uur lang hadden afgemarteld, waren hun tien, twintig pakken van de voorlast het water in geraakt. En even voor het schip vrij kwam, schoot hun de halve voorlast het kanaal in. De waterspiegel lag vol stroo, en ze moesten in de booten, om de pakken op te visschen. Maar door het water waren die zoo zwaar geworden, dat de stakkers ze niet aan boord konden krijgen.

Toen riep Abel, die zag, dat ze niet vorderden: — La' drieven, jongens, wie ze hebben wil, kan ze oppakken. De schepen waren voortgedreven onder de hand; ze lagen dwars op het kanaal; met de boot moesten ze er naar toe. Maar toen waren ze dan ook weer in open water, en met een licht hart riepen ze: — Vooruit maar weer, jagertjes!

Zoo kwamen ze dan met alle moeite en last in Sluis Zes. Daar kwamen ze des avonds aan, en mensch en dier werd daar gevoed. Ze maakten echter geen accoord weer met de jagers; ze konden niet meer missen van hun vracht. De bruggen hielden hen ook te lang op.

DE STROOSCHIPPERS

Overigens hadden ze een rustig, vrij kanaal, van Sluis Zes naar Galvajenberg; ze gingen vroeg weg daar.

Maar telkens, als ze door een brug moesten, deden ze de pakken weg, en zetten de draad op de lier. En dat was dan weer draaien, draaien en martelen. Beulswerk was het, wat die menschen verrichten moesten, om hun vracht te verdienen; ze waren des avonds zoo moe, dat ze de slaap niet konden vatten. Het was laat in de avond, toen ze Calvajenberg binnenvoeren. Ze konden zich die dag niet meer melden. Het was na zonsondergang. Rustig en ernstig voeren ze de haven van het stadje binnen. Geen enkel van de ingeslapen huizen achter de geschoren linden zag het hun aan, wat ze achter de rug hadden. Daar lagen ze nu met twintig, vijf en twintig andere schippers. Ze waren onbeschrijflijk grootsch op hun vracht; het was ook zoo lang geleden, dat ze wat in gehad hadden.

De volgende morgen werden hun papieren afgeteekend. Vier dagen moesten ze wachten, voor ze aan de beurt waren. Het was prachtig zomerweer, en het duurde niet lang, of ze zaten met hun drieën met een visch-hengeltjen in de kop. En 's avonds zaten ze onder de linden die langs de kaai stonden. En Louwrens en zijn vrouw aten daar hun potjen. Dat was in die dagen zooveel bijzonders niet.

Maar Abel Taling scharrelde toch nu en dan om de schepen, die hun met lossen voor waren. En hij zag, dat er meer waren, die hetzelfde slechte stroo in had-

den. Dus van dat liggeld zou zooveel niet komen. Maar er was een ding, dat hem kriegel maakte. Toen de eersten afgeladen waren, kregen ze van den fabrieksbaas een vracht carton in.

En toen, het was de tweede dag, kwam er een man aan de kaai, dat was een soort vervener, die had voor een paar menschen een vrachjen bagger. Dat konden ze laden voor eigen rekening. Maar zij schoten over. Dat was niet zoo prettig, en Abeltje keek nu en dan met een bedenkelijk gezicht naar den zandschipper. Kwam hun goed of kwaad van die kant toe? Daar komt op de vijfde dag de baas van 't fabriek driftig op hen toe geloopt.

— Haal je schepen voor . . . . lossen!

Zoo waren ze dus eindelijk aan de beurt. Nu er nergens meer een vracht te krijgen was, tobde Abel. Als hij niet zulk een verstandige kleine schipper geweest was, zou hij zich tegen den zandventer niet langer zoo in acht genomen hebben. Maar zelfs nu, nu het toch al uitgemaakt was, dat Louwrens hun door zijn talmen veel schade aangebracht had, liep hij toch soms om den man heen, alsof hij het een of ander van hem verwachtte. Want wat was hun voorland? Vracht was daar in die streek niet te krijgen; en als ze naar huis voeren, konden ze het gewonnen geld weer aan brug- en sluisgeld uitgeven.

Ze haalden hun schepen voor de steiger, en de eerste pakken stroo werden er afgehaald. De drukte op het plankier nam een aanvang. Er was heel wat gaande daar aan die fabriek. Ze hadden een groote order

DE STROOSCHIPPERS

daar en het leek of ze al het stroo van de wereld daar gebruiken konden.

Bij dat lossen liepen de schippers op en neer als reizigers, die hun eigen bagage niet aanraken. De vrouw van Louwrens zat op de plecht met de beenen op 't boeisel en zong het wonderlijke liedje van haar eigen leven. O mien arme Enneman. En hoe vaker ze die simpele woorden zong, hoe dieper ze er zich op scheen te bezinnen. Verder dan die doffe verwondering over haar lot kwam ze niet.

Maar terwijl ze zoo met lossen bezig zijn, komt er een man het kantoor van het fabriek uit. Een heer. Een bestuurder van die papierfabriek; die was in al die dagen nog niet aan de kaai geweest. Hij liep zoo eens bij die pakken stroo langs, hij wou zoo weer weggaan, want hij moest ergens anders heen. Maar opeens begon hij scherper toe te kijken, hij begon het stroo uit elkaar te trekken, en het duurde niet lang, of hij was aan boord van de schepen, en riep den baas.

Toen die fabrieksbaas er bij kwam, liep Abel op geen tien passen achter hem. Wat hij daar te maken had, wist hij zelf niet. Maar een mensch moet toch ergens zijn.

— Zie je niet, dat dat stroo niet deugt, vroeg die mijnheer aan den baas.

Het duurde een tel of wat voor die baas antwoord gaf. Abel scharrelde aan de luiken. Die moest daar zijn. Die kon er dus om zoo te zeggen niets aan doen, dat hij die vraag hoorde. En hij kon er ook niet voor,

dat hij iet of wat nieuwsgierig werd naar het antwoord. Waarom, wist hij zelf niet, maar het kwam hem niet verkeerd voor, als die beide menschen van 't fabriek het niet eens waren over dat stroo.

— Maar het stroo is goed, vond de baas, die al veel meer van datzelfde stroo had goedgekeurd.

Die twee kregen daar verschil van meening over. Abel was bezig met de luiken van zijn schip.

— Maar je ziet toch, dat het vergaan is? Stop, riep de bestuurder tegen de menschen, die met de lier bezig waren.

— Schipper, haal je schuit voor de steiger vandaan. Ik keur het stroo af.

De vracht afgekeurd. Dat gaf een opschudding aan de haven. De bewoners van de huizen achter de linden kwamen tevoorschijn, of ze gewaarschuwd waren, bekeken het stroo, het schip en den schipper, en bespraken het geval. En Abel deed, wat hem gezegd was, evenals zijn kameraads. Ze verhaalden hun schepen zoo voorzichtig, of ze de kostbaarste vracht van de wereld in hadden. En dat deden ze onder de oogen van het heele stadje. Met van die voorzichtige haaltjes schoven ze hun boompje door het water. On-doorgrondelijke gezichten. En zoo secuur werden de sloopjes vastgelegd aan de onderwal. Net of schip en tuig glas geworden waren.

En toen ze daar mee klaar waren, gingen ze met hun drieën naar de bestuurders op het kantoor. Ze liepen niet naast, maar achter elkaar, en ze kenden geen mensch, de heele weg over. Ja, dat waren er drie, die

DE STROOSCHIPPERS

strooschippers. Voor ze het kantoor binnen gingen, pikten ze elkaar de pluizen van de jas.

Ze stonden op de mat, voor de deur, als booswichten, waar geen bewijs tegen is.

— Het speet hun, dat het stroo niet deugde. Ze hadden het aan 't sukerfabriek al tegen den baas gezegd. Maar ze hadden ook al geen verstand van stroo.

— Neen, zei die heer; het stroo was totaal onbruikbaar voor hem.

— Ja, dat was een onaangename zaak, oordeelden de schippers. Maar of mijnheer hun kon zeggen, hoe het nu met hen moest.

— Ja, of ze geen papieren hadden meegekregen, waar dat in beschreven stond.

— Ja, we hebben papieren.

— Nu, dat staat daar allemaal in.

— Ja, dat wisten ze wel, maar ze waren er toch niet voluit mee op de hoogte. Maar ze hadden die brieven wel bij zich. Of mijnheer hen niet wat wegwijs kon maken, hoe ze daar mee aan moesten.

— Nou, laat die papieren maar is kijken.

Het papier met de groote zwarte vlekken ritselde in de smalle handen van den fabrikant. Hij zette 'n brilletjen op zijn neus, bekeek die lettertjes zoo eens, en zei eindelijk:

— Jullie hebben recht op liggeld. Twintig cent de ton.

— Zoozoo, zeiden de schippers. Zoozoo, zei Abel. En hij rekende voor de zooveelste maal uit, dat hij vijftig

ton mat en dat die per dag tien gulden opbrengen gingen.

— Mijnheer wilde wel zorgen, dat dat in orde kwam met dat liggeld. Ze moesten maar rustig naar boord gaan, dan kwam die zaak wel terecht.

Daar moesten ze mijnheer dan hartelijk voor bedanken. En ze rekenden in die zaak op mijnheer.

En zoo gingen ze de deur uit, en op de kaai toe. En ze keken elkaar aan, maar ze dorsten zoo midden op straat niet tegen elkander lachen.

Drie weken lagen ze aldaar. Ze legden hun hengeltjen in; en ze gingen ook Duitschland in (dat daar niet ver af lag) en dronken daar een glaasje bier. Drie weken lang. Toen werd het stroo gelost en beurden die schippers hun centjes. Wie zou hun die niet gunnen?

Toen ze onder in het schip kwamen, leek de schuit een ratteval. Ze moesten touwtjes om de pijpen van hun broek binden.

P. J. RISSEEUW

KORT OPONTHOUD

I.

Vóór de winter komt, buiten de overgebleven patiënten van het herstellingsoord de nazomer uit. Die is buitengewoon mooi, dit jaar. De hei bloeit nog volop. Van Dijk heeft zich op deze dagen verheugd, want Jos, zijn oude kuurgenoote, die hier alle seizoenen heeft meegemaakt, heeft hem er van verteld.

Hij is nog op een leeftijd, dat het najaar hem een brandende weemoed schenkt.

— Zal er ooit een tijd komen, denkt hij, — dat ik de seizoenen zal ondergaan als toeschouwer alleen?

Jos lacht er een beetje om, als hij er voorzichtig op zinspeelt.

— Ik heb soms 't gevoel, dat je maar éven ouder bent dan ik, zegt hij, — maar nu begin ik toch te gelooven, dat je een oude juffrouw wordt.

Hij heeft gauw spijt van deze woorden, want Jos is alles voor hem, wat een tien jaar oudere vrouw voor een jongen die van huis is, wezen kan.

Jos is nu zoover met hem, dat hij Edith en Lucie heeft doorzien. Dat gevaar is geweken, maar er kan vandaag een nieuw patiëntje komen, en tien tegen een, dat het weer mis gaat. Want deze jonge geloofsgenoot van haar heeft, ondanks zijn flinke dosis principes, een licht ontvlambaar hart.

181 — Kom dames, nog een poosje kuren, waarschuwt de

directrice. De heeren zijn al opgestaan. In de lighal worden de dagbladen gelezen.

Het gaat niet goed in Duitschland. Het gaat niet goed met de Joden.

Cohen kucht. Soms zegt hij hardop: „stumpers“. De anderen kennen dat kuchen van hem. Ze dwingen hem in de richting van de boycot. Het geeft wat afleiding ook.

Hij heeft nog een aardige transactie loopen in Düsseldorf. Een partij zeep. Telkens wacht hij op betere berichten.

— Het wordt misschien overdreven, paait hij zich.

Bovendien heeft hij zoo zijn eigen meening over het Hitler-regime. Als hij de krant heeft gelezen, spitst hij de vingers tegen elkaar en zegt:

— Ik geef hem geen jaar . . . . Als alle Joden van de heele wereld . . . .

Bos lacht. Hij kent het volk van Cohen.

— Ik moet eerst nog zien, dat je die order annuleert, zegt hij.

— Die partij stalen bezems? plaagt Van Dijk.

— Hou jij je mond . . . . Ik weet heusch wel, dat Kuyper geen vriend van ons was, zegt de Israëliet.

Van Iersel, innerlijk verontrust door de overrompelende berichten, poogt zichzelf een compromis aan te praten. Hij heeft het, sinds hij hier is, altijd nog voor de rooden opgenomen. Die capituleeren nu, over de grens. De corruptie-berichten ondermijnen ook deze zwakke cel.

Sinds er iets is uitgelekt, dat het bestuur hem met de 182

KORT OPONTHOUD

betaling zeer ter wille is, voelt hij zich minder safe dan Bos, die, dwars tegen de feiten in, blijft doorpraten. — Allemaal zwendel, die politiek . . . , probeert hij een opnieuw partij-kiezen te ontzeilen.

— Van gelijkschakeling gesproken . . . hoont Bos. Hij voelt zich nog sterk. Hij is georganiseerd en er wordt voor hem betaald.

Overigens is het niet goed voor de jonge calvinist Van Dijk, zich elke dag te moeten ergeren aan het gepraat van Bos en Van Iersel. Zij hebben er slag van de nog goed lijkende dingen in het leven van alle kanten te beduimelen.

Dan richt hij zich op, in zijn kuurstoel, onmachtig om deze vuile bron te stoppen.

— Jullie . . . hijgt hij moeilijk, — Jullie . . . wat hebben jullie gepresteerd? Het kleine beetje tevredenheid, dat de menschen nog hadden, hebben jullie ze ook nog ontstolen . . . Jullie hebben de kanker gezáaid . . . dat is jullie arbeid aan het volk geweest. Let op, dat jullie je tijd gehad hebben . . .

Nog voor hij geheel is teruggezakt in zijn stoel, staat, waarschuwend, de directrice voor hem.

Als Van Dijk zwijgt, blijken ook de anderen nog solidair genoeg, om de schijn van vrede te bewaren.

Die middag, onder het rustuur, komt de nieuwe patiënt. De directrice is alleen aan de laan en houdt Duc, de herder, in bedwang.

Ze weet weinig van de jonge vrouw, die over eenige minuten uit de bus zal stappen. Soms heeft ze neiging, bij de eerste ontmoeting, haar diagnose te stellen, doch ze is voorzichtiger geworden sinds ze zich een paar keer vergist heeft.

Dan klapt het portier open en volgt, na de bagage, een jong meisje in een looden jas.

Even is er een peilen van elkanders oogen. Dan loopen ze zacht pratend de laan op. Janus loopt vóór met de kruiwagen, waarop een bescheiden rieten mandje ligt.

Na de laatste, vermoeiende rit met de autobus, overvalt Lien Ott de stilte. Ze zucht hoorbaar. Staat hier het leven stil?

— Ik hoop, dat het een kort oponthoud zal zijn, zegt ze, in een plotselinge beklemming. Zij heeft eigenlijk geen tijd te verliezen.

— Ja, glimlacht zuster Gésine, die haar gedachten heeft geraden, — sommige menschen verstaan de kunst, om een oponthoud nog goed te benutten.

Ze denkt aan Jos, aan de anderen ook, voor wie het verblijf hier geen verloren tijd is geweest.

Lien Ott ziet haar vragend aan.

De directrice plukt een grasje en plant dat tusschen haar hoektanden. Ze loopt tergend langzaam, vindt de ander.

— Even stilstaan op de weg kan geen kwaad voor hardloopers. Het kan goed zijn, zich opnieuw te oriënteeren . . . .

— Misschien wel . . . . zegt Lien. Zij heeft het doel van 184

KORT OPONTHOUD

haar leven vast in het oog en voelt vooralsnog weinig voor omzien.

Tijdens het thee-uurtje volgt de tweede nieuwe patiënt. Er is geen reden om van de goede gewoonte af te wijken, gezamenlijk aan het begin van de laan de bus af te wachten. Ook Lien Ott gaat mee. Ze loopt naast Van Dijk, wiens jongensbravoer haar, meer dan ze zelf wil erkennen, verzoent met deze nieuwe omgeving.

Een nieuwe patiënt is voor Van Dijk de grootste attractie.

„Levenshonger,” zegt de directrice tegen Jos, met een knipoogje.

Er stapt een man met verschrikte oogen uit de bus. Zijn zwager brengt hem hier, doch moet met de eerstvolgende gelegenheid terug. Als de directrice hem even alleen heeft, vertelt hij een en ander over de patiënt.

— Hij kan niet slapen, ziet u. — Verder is er eigenlijk niets. Iedereen is even goed voor hem. Zijn vrouw loopt 'em, bij wijze van spreken, achterna . . . . Eefje, zijn dochtertje, een schat van een kind. Op kantoor ook, 't salaris gaat door. Toch is hij niet goed. Je zou zegge . . . ! Alles heeft de man. Een kwaad ding, de zenuwen!

Dit is de diagnose van de zwager, die een goede burgerman is.

— Ja, zegt de directrice.

185 Soms is het, alsof ze heel ernstig comédie speelt.

— We zullen hem wel opknappen, hoor, zegt zij moedgevend.

Aan tafel zitten ze bij 't avondeten naast de directrice, ieder aan een kant, op de plaats der nieuwelingen, mejuffrouw Lien Ott en de heer Darius. De stemming is geanimeerd.

Ieder zegt wat, om de bij tusschenpoozen invallende stilte weer stuk te praten. De schotels gaan rond en er wordt, als altijd, gelachen om de porties.

II.

Op kamer tien ligt Jan Darius.

Het bed kraakt hinderlijk. Onzin, dat vroege in bed stappen. Hij ligt, met de handen onder 't hoofd, en meet de hoogte der muren. Het moet niet gemakkelijk zijn, hier muggen te vangen, denkt hij.

Stil is het hier. Als er een deur open gaat, hoort hij zwak stemmengeluid en radio-muziek.

Na tien uur, als de lichten uitgaan, schuift hij wakende de lange nacht in. Ergens is het geluid van een leeg-loopend bad.

Hij probeert ernstig langs dit geluid in slaap te komen, doch dan houdt het plotseling op — het dichtdraaien van de kraan geeft een vervelend schok-geluid.

Een half uur later herhaalt zich het geluid, dat zich op een of andere wijze zoo sterk voortplant, dat Darius het als een lijfelijke kwelling ondergaat.

Bij iedere beweging kraakt zijn bed. Hij wil op de nachtblus drukken, doch beheerscht zich. Zijn horloge

KORT OPONTHOUD

wijst twee uur. Dan stapt hij uit bed en legt de matras op de grond.

Elke nacht herhaalt zich het piekeren over zijn werk. Hij zit op kantoor — de jalouzieën zijn neergelaten, doch door de mat-glazen lantaarn boven hem brandt de zon op zijn hoofd met een doffe hitte. Hij is in de middagploeg. Langs de bali passeert een oude kennis, die hem groet. Hij houdt zich groot en staat op, om het stalen loket wat op te schuiven.

— Zit je nu hier? vraagt de kennis.

— Zoals je ziet, glimlacht hij en veegt zich met zijn zakdoek het natte voorhoofd droog.

De ander kijkt naar de boekhoudmachines en moet luid praten om zich verstaanbaar te maken.

— Het nieuwe systeem, legt Darius uit.

Als de kennis verder loopt, moet het hem opvallen, dat er zooveel jonge krachten aan de machines zitten, die het oude leven niet gekend hebben en met de machine zijn grootgebracht, als het kind met de auto-step.

Darius zit in een kwade ploeg, deze week.

Hij werkt samen met een jong meisje, dat verleden jaar van de H.B.S. is gekomen.

Ze is mager en heeft dunne vingers. Haar stem is heesch en door haar dunne blouse donkert een groote moedervlek op haar rug. Het is een goed kind, doch ze is hem altijd een halve sheet voor.

De andere ploeg, die dezelfde post van de copieën boekt, bestaat uit een oudere collega Feekes en ook zoo'n jong ding. Feekes is altijd een vlugge werker

geweest. Toch bleven ze vroeger wel gelijk, met afsluiten en zoo. Als ze samen werkten, vóór de mechanisatie, golden ze beiden als vóór-werkers, wier aantal posten per dag als norm gold voor de allervlugsten. Feekes redt zich, nu hij voor de machine zit, met z'n groote bek. Hij laat zich niet ophouden. En hij heeft altijd interesse gehad voor machines. Zoo komt het, dat Darius telkens smadelijk bij hem achter blijft.

Darius zit voor het breede toetsenbord. Wanneer hij de stroom heeft ingeschakeld, komt het over hem: het gevoel een gedrevene te zijn.

Dan beginnen zijn handen klam te worden en glijden zijn vingers op de verkeerde toetsen.

Soms gaat het goed: hij tikt secuur, zich tot kalmte dwingend. Hij suggereert zich, tegen deze jonge, kwieke menschen op te kunnen. Hij waagt zelfs een grap en neurt een wijsje van de radio.

Dan dwalen zijn gedachten af — er valt een olie-vlekje op zijn grijze pantalon. Hij kijkt er hulpeloos naar en voorziet moeilijkheden. Alida is erg op vlekken en zoo.

Willems, die de post sorteert, brengt hem een nieuwe stapel. Er is vandaag veel post.

Dan ziet hij, dat juffrouw Blaauw al zoover is.

Hij slaat per abuis debet aan en moet dan de post afboeken. Hij wil nog een grapje maken — hoe Jet dat toch klaarspeelt om die cijfers tegelijk aan te slaan, — doch op dat moment voelt hij de chef achter zich staan, met het horloge in de hand.

Dieper buigt hij zich over het werk en bemerkt dan, dat de sheet vol is.

Onhandig manoeuvreert hij met de lange vellen. Het carbon laat vlekken na op zijn vochtige handen.

Hij tast naar zijn zakdoek en slaat met zijn elleboog een groote doos paperclips tegen de grond.

Dan lacht hij hard en nerveus.

Andere machines gonzen om hem heen. Boven zijn hoofd trilt een oude radiator, die de bedorven lucht in beweging houdt.

— 't Látste, roept Willems, en schuift het restant post onder het pak, dat nog op zijn tafeltje ligt.

De chef blijft zwijgend toezien — roept dan een jongen, om de paperclips op te rapen. Darius voelt zich tot in de nek kleuren.

Volgend jaar is hij hier twintig jaar. Hij heeft veel moeten overwerken, doch de oude tijd lijkt hem een verloren paradijs.

— Het is niet verstandig, om een man van veertig jaar nog aan de machine te zetten met een jongen van twintig als partner, denkt hij honderdmaal.

Die vlugge handgrepen — die routine krijg je niet meer. Is hij nog boekhouder? Hij weet beter. Dit werk kan ook door een jongen gedaan worden. Nog wel beter en vlugger ook. Hij heeft hier altijd met genoeg gewerkt. God weet, dat hij hart voor zijn werk had.

Sinds de mechanisatie valt het hem op, de geur, als hij 's morgens de achterdeur binnentreedt. Heeft hij het vroeger nooit geroken? Zijn neusvleugels bewegen. Als hij deze lucht inademt, klemt er iets in zijn

KORT OPONTHOUD

borst. De vrees, dat hij er niet tegen op zal kunnen, dat hij op een of andere wijze smadelijk zal moeten capituleeren. De jongeren zijn wel zoo eerlijk, het hem te laten merken, dat hij in hun span niet mee kan.

Hij komt thuis op ongewone uren.

Vaak is hij 's morgens vrij en loopt zijn vrouw in de weg. Zij klaagt, dat haar dag-verdeeling in de war komt. Dan ziet hij haar aan met te groote oogen, die probeeren te begripen, dat het lastig voor haar is.

Om twaalf uur warm eten, dat niet smaakt na het late ontbijt. Dan moedig opnieuw beginnen. De eerste run, de tweede, met een korte pauze voor een boterham. Soms lukt het hem, bij te blijven en komt hij thuis als een kind, dat jarig is. Meestal haalt hij in de pauze zijn achterstand in en brengt hij de helft van zijn brood mee terug. Dat geeft oneenigheid met Alida. Zij zegt, dat ieder mensch behoorlijk tijd toekomt voor het eten van zijn boterham. Hij knikt.

De volgende avonden gooit hij het weg.

— Hoe maken de anderen het wel? vraagt zijn vrouw, als hij moe in zijn stoel zit en de courant hem niet interesseert. Hij geeft haar geen antwoord. Heeft hij zich ooit zóó eenzaam gevoeld?

In deze dagen denkt hij veel aan zijn moeder.

Als het daglicht van zijn kleine kamer bezit neemt, is zijn eerste nacht in het herstellingsoord achter de rug. Hij legt de matras in het ledikant en gaat zich scheren.

Boven in de serre, waar de ramen wijd open staan, ligt Lien Ott, met een zwakke borst.

Zij is nu zes en twintig jaar en sinds een half jaar ziek. Zij is typiste, en verloofd met een kantoorbediende, die ruim een jaar werkloos is.

Soms gaat zij er iets van begrijpen, dat het leven ons anders dwingt, dan wij willen.

Nu is er de eerste dagen een kleine spanning in de beide lighallen. Doch als Jan Darius zich nauwelijks blijkt te interesseeren voor de politiek, voelen de anderen dat als een teleurstelling. Hij heeft een grijs geruite pet op, en sjouwt onvermoeid zijn block-note mee.

— Meneer Darius heeft het maar druk — zegt Van Dijk, in de hoop, dat de nieuweling achteraf een schrijver of journalist zal blijken. Doch dat is niet het geval. Darius schrijft slechts aan zijn vrouw. Hij doet het omslachtig, en probeert haar een zeer duidelijk beeld te geven van zijn nieuwe omgeving.

Eigenlijk heeft hij er weinig tijd voor, doch zijn vrouw kan ook niet weten, dat het leven in een herstelloord zulk een druk leven is.

De eerste dagen kijkt Jan Darius nog herhaaldelijk op zijn horloge. Zelfs onder 't eten blijft vaak zijn vork rusten — zit hij thuis aan tafel — zijn vrouw kijkt afkeurend naar een spat op het schoone linnen.

Wanneer hij praat, is het over zijn vrouw, over Eefje, en over zijn kantoor. Zijn handen beven.

— Stakker, denkt Jos.

KORT OPONTHOUD

Vreemd is deze eerste Zaterdagavond.

— Eefje loopt nu in haar schoone pyama het huis door, denkt hij.

De volgende morgen is er een briefje van haar bijgesloten. Hij lacht zich tranen, alleen al om het groote handschrift. Nooit heeft hij Eef zóó gezien als nu.

Hij voelt zich vader van dit kind, dat hem een brief schrijft.

Dan naderen zij het huis, waar een kleine groep luistert naar de radio-Zondagmorgenwijding. Een stem in de luidspreker spreekt over het weerzien hiernaafs.

— „Hoe het zal zijn, geliefden — wij weten het niet. De helft is ons niet aangezegd, doch wij zullen elkander kennen, zegt de Schrift.”

Darius kijkt naar de luidspreker en vouwt langzaam de brief van Eefje dicht. Hij denkt aan zijn geloovige moeder en aan het einde van zijn gedegeneerde vader.

Later op de morgen staan Jos en Van Dijk te praten. Het is zoo hun gewoonte geworden, Zondagsmorgens. Dan maken zij de balans op van de week. Darius voegt zich bij hen.

— Vinden jullie dat niet gek, zegt hij, — ik ben Protestant, maar ik heb toch sterk het gevoel, dat ik voor iemand, die mij heel lief was, en al lang dood is, moet bidden. Ik kan het eenvoudig niet laten, bekent hij, zonder meer.

Van Dijk wil er op ingaan: hij heeft eens een inleiding gehouden over deze dingen, doch als hij Jos aanziet,

begint hij te stotteren. Hij voelt zich plotseling klein worden tegenover de nood van deze man, wiens leven een hem onbekende achtergrond heeft, doch waarvan de schaduw duidelijk merkbaar is.

Iemand heeft een plaat opgezet. Een psalm.

Darius loopt langs een omweg naar de platenkast om een ander nummer te zoeken. Als de ander hem vóór is, en de plaat omlegt, kijkt hij hulpeloos rond.

Dan verdwijnt hij in de richting van de moestuin, waar Van Iersel hem in een huilbui vindt.

— Ben je be . . . . Hij slikt een stopwoord in, als hij ziet, dat de ander zich schaamt.

— Dat is geen werk voor een man, kom mee, zegt hij. Hij weet het niet, doch geeft bij voorbaat de schuld aan de andere sexe. Van Iersel wentelt al het leed af op de vrouw. Hij praat over vrouwen als een noodzakelijk kwaad.

Lien Ott is nu ingeburgerd. Zij is hier om beter te worden. Wie haar ziet eten, gaat begrijpen, dat het haar ernst is. Jos moet soms het hoofd afwenden.

— Het is nog geen tijd, als je zes en twintig bent, om er uit te stappen, zegt ze.

Wat moet Jos hierop antwoorden?

Ze heeft veel verloren, maar ze gelooft nog in de raad Gods. Haar vader is ook werkloos. Hoogstens een maand, dat ze nog kan blijven hier. Zijn brieven, — ze beteekenen meer dan tien preeken.

— Het is dan toch mogelijk, denkt ze vaak, — bij verlies van alles, het geloof te behouden.

KORT OPONTHOUD

Jos heeft een deel van zijn geest. Moeder, noch de anderen, vermogen iets tegen dat vertrouwen.

Zooals zij hier haar dagen doorkomt — heimelijk benijden ze haar. Ze heeft toch ook haar zwarte dagen — als het onvervulde verlangen naar een man en een kind haar grauw maakt van ellende. Ze weet haar lot. Toezien en meeleven met de vreugden van de ontevredenen, die hebben.

Op de kamer van de directrice breekt altijd, na zulk een periode, de spanning in een zacht, diep snikken. Dan keert zij terug in de gemeenschap der anderen en liggen over haar gezicht de sporen van schaamte. Het gebeurt na zulk een terugkeer, dat Lien Ott zich plotseling uitspreekt tot Jos.

— Toch denk ik soms, zegt ze, dat jij, nog beter dan wij allemaal, tegen de misère bestand bent.

Jos kan er niet gemakkelijk over praten vandaag. 's Avonds brengt ze Lien een Johannes-evangelie.

— Probeer er eens in te lezen? vraagt ze eenvoudig.

Edith gaat vertrekken.

Zij beweert, niet veel beter te zijn dan toen ze hier kwam, vier maanden geleden.

— Je moest je schamen, zegt Jos.

— Bewaar me voor jouw slaven-moraal, zegt Edith vinnig. Maar ze heeft er al spijt van.

— Ik zal je toch nog missen, tante Jos, bekent ze, — je had diacones moeten worden.

Jos glimlacht vaag. Ze heeft Edith altijd doorzien. Ze moet het van ander gezelschap hebben dan dat van

haar en de directrice. Ze weet ook, wie haar verblijf hier heeft bekostigd.

— Zeg, Edith, zou je me niet kunnen beloven, een ander kantoor te zoeken?

Edith schudt hardnekkig neen.

— Jammer.

— Laat mij het eenige, wat ik heb.

— Het heeft jou.

Ze haalt de schouders op.

— Mij 't zelfde.

III.

Het is al winter geworden, als Martha Dijkman voor de tweede maal dit huis binnengaat.

Tien jaar geleden, in haar bruidstijd, als overwerkt kantoormeisje — nu ze weer komt: een overspannen jonge vrouw. Als 's avonds de directrice op de rand van haar bed zit, kan ze nog niet spreken.

Ze voelt de kinderarmpjes nog om haar hals. Ze is nog thuis.

Wanneer de kinderen zich van haar hebben losgemaakt, ziet ze in de vestibule Nico, naast haar moeder. Hij zal niets te kort komen. De kinderen ook niet. Het zal alles heel goed gaan, thuis. Haar mondhoeken trillen.

— En nu maar fijn slapen, zegt de directrice.

Dan ligt ze alleen.

Alle patiënten liggen nu alleen.

Over de Brabantsche hei komt een Novemberstorm 196

KORT OPONTHOUD

opzetten. De ramen schudden. Het huis zit vol vreemde geluiden. Naast de kamer van Martha ligt Jos.

Als de directrice bij haar binnenkomt, rijst ze juist op van haar avondgebed. Er is iets in het gezicht van Jos, dat de directrice ontroert. Ze ziet er, in haar lang nachthemd, uit als een jong meisje. Het lamplicht valt over het loshangend haar — over het blosje, dat haar kwaal verradt.

Dan doet de directrice iets, dat ze nog nimmer gedaan heeft. Ze stopt Jos toe.

Dat zij uit eigen middelen Jos in staat stelt, nog een maand te blijven, dat is goed van haar — maar dat toestoppen ontroert Jos méér dan al het andere vandaag.

— Zuster Gésine — je bent een schat, zegt ze moeilijk en met afgewende oogen.

Ze zoekt vergeefs naar haar gewone plaagtoon.

— Nou moet je niet sentimenteel worden, zegt zuster Gésine. Het is maar goed, dat ze spoedig het licht uitknijpt.

Op haar kamer zit ze nog een poos. Ze is het huis door geweest. Duc, de herder, heeft slaap en zoekt zijn mand. Hoeveel egoïsme zit er in dat vasthouden van Jos? Straks zal ze tòch gaan en blijft zij achter.

Er zullen andere, uit 't evenwicht geslagen, menschen aankomen. Heel haar leven zal zij zich moeten interesseeren voor zenuwpatiënten en half-zieken. Wat de crisis oplevert aan wrakhout, spoelt hier aan. Niet iedere patiënt geeft je wat; wie hier aanklopt is ingesteld op ontvangen.

Ze denkt aan Martha Dijkman. Eén, die zich leeg gegeven heeft, tien jaar. Is hier nog wat te redden? Een christelijk huwelijk.

Jawel.

De volgende morgen komt, tijdens de koffie, de dokter. Hij zet zich en maakt een grapje. Martha kijkt schuw naar hem. Het is een andere dan tien jaar geleden. Ze voelt een weeë pijn — het bekende gevoel vóór het onderzoek. Zoover ze haar leven kan overzien, zijn er de momenten van levensvrees. Haar latere, krampachtige wil tot leven, heeft zij nauwelijks voelen overgaan in het geleefd-worden, waarvan zij hier komt uitrusten.

Het dokterskamertje is klein. Er is, sinds de Röntgeninstallatie er bij kwam, een klein gedeelte afgesloten met een hardblauw gordijn. De directrice heeft zich op de rand van deze moderne bedstede gewerkt. Ze schouwt toe en luistert naar het gepraat van de hooggeleerde heer. Ze heeft het met hem getroffen — de vorige zag alleen de kwaal. Deze dokter ziet ook de mensch.

— Deze kleine kamer, denkt Martha, als ze er binnentreedt. Hoeveel menschen hebben zich hier met schaamte ontdaan van het schamele beetje cultuur en naakt tegenover de waarheid gestaan. Deze kleine kamer, waarin lieve leugens het kwaad hebben willen maskeeren. —

Deze kleine kamer.

Martha voelt zich in dat moment één met allen, die de

KORT OPONTHOUD

nood en de verslagenheid kennen van een zwak lichaam. Ze voelt zich één met allen, die hier arm en ellendig, het bovenlijf hebben ontbloot voor het zoekende kloppen van het houten hamertje.

De directrice bijt op een grasje en ziet toe.

Zuchten. Langzaam — in — uit — in — uit. Het hamertje klopt. Rechts. Dat gaat. Ze weet, waar het gevaar dreigt.

Links boven. Hij klopt er nog eens. Nog eens. Dan weer rechts. Het verschil is hoorbaar.

Als ze zich heeft aangekleed, kijkt hij in haar oogen. Ze ziet hem moe aan.

— Hoe oud zijn uw jongens?

— Acht — vijf — drie en twee, zegt ze, en ziet hun portretjes verspringen.

De dokter rekt niet langer, want de ontroering overmant haar.

— Ik ben nu vier en dertig jaar, zegt Martha tegen Jos, als ze, een paar weken later, de laan op en neer wandelen.

De duiven vechten in de overvolle til. Wie een plaats heeft, verdedigt die, zonder mankeeren. Hoe gaat het, als er teveel op één plek zitten. Jos zit er soms mee, met deze vraag. Wat wil Martha Dijkman van haar? Ze zijn beiden even oud. — Een moeder van vier kinderen, denkt ze. — En ook de man is er nog, natuurlijk.

— Dus je was vier en twintig, toen je hier voor 't eerst was?

199 — Ik was toen overwerkt op kantoor en door de

drukte van 't trouwen. De eerste jaren ging het goed — ik schreef ook nog wel eens wat — toen kwamen de kinderen en ik had er geen behoefte meer aan. Ik begon er weer naar te verlangen, toen alles me boven 't hoofd groeide . . . . De laatste jaren heb ik dóórgejacht. Het meeste kwam op mij meer, zie je.

Ze zwijgt. Het is haar, of het leven hier stilstaat.

Jos voelt, dat Martha niet alles kan vertellen. En ondanks dat andere, verzwegene, ziet Jos haar eigen beeld fel naast dat van Martha afsteken: een die te weinig en een die te veel ontving. Hoe staat Martha er geestelijk voor? Of stompt de overdaad ook het geloofsleven af? Martha voelt intuïtief, dat Jos hierover piekert.

— Dat het leven van een christen zoo door en door miserabel kan zijn, zegt ze.

— Misschien had ik niet moeten trouwen. Als ze dit zegt, rijzen de gestalten der kinderen voor haar op. Ze weet beter.

Soms staat ze op het punt, over Nico te beginnen.

Ze beziet Jos terzijde, met een schuwe en verstolen blik. Misschien heeft zij nog tien jaar. Misschien langer. Ze herinnert zich, hoe deze jonge vrouw, die geen vrucht zal dragen, gekeken heeft naar de foto's van de jongens.

Ze komen zwijgend bij het bordes aan en keeren niet weer.

's Avonds zit Martha voor het kleine tafeltje op haar kamer om een brief te schrijven aan Nico.

KORT OPONTHOUD

Ze herinnert zich scherp de brieven, die ze hier, als zijn verloofde, tien jaar geleden in deze zelfde kamer schreef. Toen ze hem nog, ondanks alles, idealiseerde. — Het grootste bedrog, dat een mensch in het leven kan plegen, pleegt hij aan zichzelf, denkt ze bitter. Herhaaldelijk droomt ze van hem. Wat ze nooit gedurfd heeft, gebeurt dan: Ze maakt een scène. Ze zet alles op het spel om hem één keer te zeggen, wat ze van hem denkt.

Hoe komt het, dat Nico immer de schijn heeft bewaard van de zorgzame, verstandige man? Het blocknote ligt blank voor haar. Ze kan er niet toe komen, het eerste woord te schrijven.

— Ik herinner me, dat je goed voor me was, vooral na mijn eerste verblijf hier. Je besepte er iets van, dat ik een eigen leven had te leven — dat ik niet alleen een lichaam, maar ook geest had. Dat bovendien mijn geest sterker was dan mijn lichaam, had je al onderhouden. Ik had het eerste jaar gelegenheid, mijn lectuur bij te houden.

Reeds toen ons eerste kind kwam, gleeed je behaaglijkheid terug in de sfeer van je egoïstisch vrijgezellenleven. Je nam er nog een paar rubrieken bij in je krantjes en er was geen reden te bedanken voor het lidmaatschap van de kerkeraad. Toen ik een jaar daarna weer een kind droeg: knikte je goedkeurend. „Je zult het schrijven wel vergeten,” lachte je.

Ik lachte ook, want het moederschap heeft mij meer gegeven dan al het andere. Begrijp je — i k l a c h t e o o k. Maar dat we zoo weinig naar elkander toe-

groeiden deze jaren, dat is hard. Als wij de kinderen niet hadden, zou het dragen van jouw naam mij hinderen. Jij, met je goed voorziene leestafel. Als ik de krantjes inkijk, waar je je geest mee voedt, dan ril ik soms. Ze zijn mij te koud, te officieel en te muf ook. Ze staan me te ver van het leven af, zie je.

Als ik je eens een enkele keer probeerde te interesseeren voor een goed boek, nam je het „in groote sprongen“ door. Ik geloof, dat je je niet erg safe voelde als je in een spiegel moest kijken, die een ander je voorhield. Je zag liever het beeld, dat je jezelf geschapen had, het beeld, dat je krantjes van je hebben opgehangen: een steunpilaar van de kerk, staat en maatschappij.

Je kleine vlugschriften hebben een goede pers, Nico. Je interpunctie is benauwend correct. Er mankeert weinig aan je werk.

Hoogstens wat menselijkheid, wat hartelijkheid, wat levensbegrip.

Ik vraag me af, waarom ik vrees voor je heb. Waarom ik het niet kan hebben als jouw oogen op kleine onregelmatigheden in ons huis blijven rusten. Het kan zijn, dat ik in deze strakke dagen de kleine dingen te groot zie — maar bedenk, dat jouw constante eetlust, jouw nooit te verzuimen half-uurtje rust na het eten, jouw ongestoorde avonden op je kamer, er al te goed afkomen naast mijn constante vermoeidheid, mijn rusteloze dagtaak, mijn ellendige, halfslapelooze nachten, mijn innerlijke nood, omdat het mij alles te zwaar geworden is.

KORT OPONTHOUD

Ik weet het: je salaris is gekort. Je vindt, dat we in onze stand niet meer hulp kunnen nemen dan we van het begin af gehad hebben. Eén keer heb je mij gezegd: — je stond met de deurknop in je hand, gereed om naar een vergadering te gaan — dat ik niet had moeten trouwen. Misschien is dat mijn grootste schuld. Misschien moeten alleen sterke mensen trouwen. Ik zeg, misschien, want ergens in mijn herinnering is er een ander beeld — hoe het zou kunnen zijn: maar dan zie ik jou — Nico Dijkman, niet als een man, die zoo naar buiten blinkt. Ik zie je je wat meer met de kinderen bemoeien. Ik zie je tegenover mij, die je toch, willens en wetens aan je verbonden hebt als een niet zoo sterke vrouw — zoo nu en dan bereid tot een offer.

Als ze zóóver is met haar monoloog, rilt ze. En stuurt die avond alleen maar een ansicht aan de kinderen.

Er zijn avonden in December, waarin deze menschen zich bijna gelukkig voelen.

's Morgens het wandelen in de luwte van het bosch — de vroege schemer bij het theedrinken — dan handwerken de dames en de heeren spelen hun spelletje schaak. En ook de avonden zijn goed. Er is volop keuze uit goede gramaphoonplaten en dan is de radio er ook nog. Wie, die hier gehavend aankwam, en zich het bloed voelt vernieuwen, verlangt terug naar het leven?

De vingers, waarmee Darius voorzichtig de geïllustreerde bladen omslaat, beven nog.

Zijn vrouw is nu geweest. Een korte, bleeke vrouw, die hem heeft bekeken als een te lang uitgeleend boek. Het pak, dat hij twee maanden gedragen heeft, is onder haar oogen één groote vlek geworden. Hij is er nu zelf vies van. Aan tafel heeft hij méér dan eenmaal gemorst. Wie zou geen medelijden hebben met deze man, die zich zooveel moeite geeft de houding van zijn vrouw te vergoelijken.

De directrice stond vlak naast hem, deze dagen. En Jos keek hem soms bemoedigend aan. Ja, zij hielp hem nog het meest, toen zij een gesprek met zijn vrouw begon over Eefje.

Nu is mevrouw Darius weer naar huis.

Het bezoek beteekent opnieuw oponthoud voor haar man. De dokter zegt tegen de directrice, dat het hem veertien dagen heeft teruggezet.

Tusschen Sint-Nicolaas en Kerstmis, gaat Jos naar huis.

Zij gaat naar haar vader terug, die een kleine betrekking op een der crisiskantoren heeft gekregen. Honderd gulden in de maand.

De winter is lang — en zuster Gésine is niet tevreden als er zooveel kamers leegkomen.

Toch wordt het al moeilijker in deze tijd — wie na een ernstige ziekte zijn betrekking heeft behouden, durft niet van na-kuren spreken tegenwoordig.

KORT OPONTHOUD

De avond, vóór Jos vertrekt, komt Martha op haar kamer.

— Jij gaat naar huis, zegt ze.

Jos knikt.

— Wil je de groeten van me gaan doen? vraagt Martha.

— Dat is goed, zegt Jos verheugd. Want zij is brandend nieuwsgierig naar Martha's kinderen.

— Ik zal je man zeggen, dat je vóór Nieuwjaar nog thuis komt, pleit ze.

— Misschien wel.

Naar de kinderen verlangt ze al hevig. — Ze is nog niet zoover, dat ze naar haar man verlangt.

Toch bidt ze er al om.

Het is heel vreemd, als Jos er niet meer is; vooral Van Dijk loopt er een beetje zielig bij, totdat Martha zich over hem ontfermt.

Van Dijk heeft over het geval Martha nagedacht. Hij is tot de conclusie gekomen, dat ze verwaarloosd is. Nu haar gezicht weer voller is geworden en ze zienderoogen opknapt, gaat zijn medelijden in vereering over. Hij is er achter gekomen, dat ze vroeger geschreven heeft. Hij kent het blad wel, waarin haar bijdragen voorkwamen.

Martha heeft er schik in. Ze mag hem wel. Soms praten ze samen over de andere patiënten — ze doen zoo'n beetje aan psychologie. Ze ziet in hem haar eigen beeld — zij heeft even gretig naar levenservaringen geluisterd als hij, op zijn leeftijd. En toch

— wat kan je een ander weinig bijbrengen. Het leven zelf vormt een mensch. De teleurstellingen . . . .

Hij verwacht van een christen nog alles.

Ze corrigeert hem dan. — Niet van een christen, zegt ze, — van Christùs.

Dan zwijgen ze, want Van Dijk, die iets van haar ellende heeft gezien toen ze hier kwam, durft niet te raken aan haar strijd. Vooral niet, nu hij iets gaat vermoeden van haar overgave.

Met Lien Ott ligt hij overhoop. Heel zijn opvoeding komt in verzet tegen deze brutale levensdorst. Toch piekert hij er over, want Lien Ott gaat zienderoogen vooruit. En Jos, met haar berusting, kan geen eten zien.

— We spreken elkaar over tien jaar nader, zegt Lien soms, geholpen door Bos en Van Iersel, — je hebt nog niets van het leven gezien. Je moet ons wat van die uitgestreken broeders vertellen.

Van Dijk denkt aan zijn ouders en weet beter.

IV.

Martha heeft haar man in het onzekere gelaten. Nu de dokter geen bezwaar heeft, dat zij naar huis gaat, pakt zij, tot verbazing van de directrice, plotseling haar koffers.

Het is stormachtig weer. Nog twee dagen, dan is het Kerstmis. Er is geen macht, die haar weerhoudt. Zelfs als zij denkt aan het oogenblik, dat zij tegenover Nico zal staan — ziet zij hem omgeven door de kinderen. De kinderen! Natuurlijk.

KORT OPONTHOUD

Zuster Gésine verzet zich tevergeefs. Geen telegram, niets. Ze wil onafhankelijk aankomen.

Ze voelt zich geen patiënt meer.

De treinreis is een droom. Het is Zaterdagmiddag en het is druk op de perrons. — Met Kerstmis naar huis — denkt ze aldoor. Nog nooit heeft ze zoo smartelijk en heerlijk tegelijk dat gevoel gehad. Korte gebeden bidt ze.

Dordrecht — Rotterdam. Dan: Den Haag.

Met een schok herkent ze aan het station Nico. Hij staat daar, minder zelfverzekerd als hij zou willen, doch herstelt zich vrij spoedig als hij haar koffers overneemt. Dan kust hij haar.

— Heeft de directrice het verklapt? vraagt ze.

Hij knikt. — Ze was het minstens verplicht, vergoelijkt hij.

Dan zitten ze in de taxi, onwennig en vertrouwd tegelijk. Het verwondert haar, dat hij geen der kinderen heeft meegebracht. Heeft hij naar haar verlangd?

Als zij hem schuw van terzijde aankijkt ziet ze, dat hij zorg gehad heeft.

V.

Kerstmorgen.

De directrice is vroeg opgestaan. Het is nog donker. Om acht uur staat ze in de corridor en zet de eerste plaat op. De weinige, overgebleven patiënten zetten de deur van hun kamer open. Van Dijk ligt stil te luisteren en vecht tegen opkomende tranen.

207 De dokter heeft hem niet laten gaan — het gaat heel

langzaam met hem. — Waarom gebeurt dat met mij, denkt hij vaak. In deze dagen ontvalt hem alle formalisme. Lucas twee kent hij van buiten tot het twintigste vers. Elk vers zinkt in zijn hart. Gróóte blijdschap. Jawel — hij voelt er iets van, deze Kerstmorgen. — Hoe komt het, denkt hij, dat ik zoo bevoorrecht ben. Hij haalt de brief van zijn moeder van onder zijn hoofdkussen.

Ergens op een kleine *étage*-woning speelt een man de kerstpsalm op zijn oud huisorgel.

Jos wordt er wakker van. — Vader, denkt ze ontroerd. Als ze beneden komt, staat de kachel rood en ziet ze hem in de glanzende oogen.

— Je wordt grijs, vaders, zegt ze en strijkt hem even over het hoofd.

Dan ontbijten ze.

— Geef ons heden ons dagelijksch brood, bidt hij.

Ergens wordt zachtjes op de slaapkamerdeur getikt. Ze komen binnen, volgens leeftijd: Niek, Ella, Joke en de kleine Bertje. Daarachter komt de vader, met thee. Niek draagt een bakje roode tulpen.

— Voor u, moeder, van ons allemaal, zegt hij.

Martha beheerscht zich en houdt zijn jongenshand stevig vast. Dan zeggen ze om beurten hun tekst op.

— Vredevorst — zegt een kinderstem. — Wonderlijk, Raad, Sterke Vader — —

Als ze zich even later kleedt, hoort ze de kinderen zingen.

KORT OPONTHOUD

— Het moet toch kunnen, om in Uw naam opnieuw te beginnen, om in Uw naam elkander opnieuw te aanvaarden, denkt ze.

Ze bet zorgvuldig haar oogen, die telkens opnieuw branden. Nico helpt met het ontbijt. Ze zegt er niets van — hij doet het handig, en heeft het meer gedaan, vermoedt ze.

Oudejaar.

's Morgens stapt Jan Darius het kantoor binnen. Zijn keel wordt dichtgeknepen, als hij voor het bureau van zijn chef staat. Die leest rustig zijn brief uit, kijkt dan op en geeft hem een hand.

Wat later zegt hij:

— We hadden zoo gedacht, Darius, dat je voorloopig naar een wat rustiger afdeeling kunt gaan. Aan de machine moest je maar niet meer komen.

— Heel graag, zegt Darius en tegelijk als hij dat zegt, dankt hij God.

Hij loopt door en maakt hier en daar een practje.

Op zijn plaats zit een jongere kracht. Hij loopt er op een behoorlijke afstand langs.

— Hoe heb ik zoo kunnen wanhopen, denkt hij en voelt zich bijna sterk in deze begeerde vernedering.

Een klok slaat twaalf uur. Een man en een vrouw omarmen elkaar.

— Gelukkig jaar, zegt ze.

— Veel geluk, prevelt hij.

209 Dan loopen ze langs de bedden der kinderen. Martha

sust Bertje, die onrustig is van het schieten op straat, opnieuw in slaap.

Ergens ver, in het Brabantsche land, zet de directrice de radio af en gaat naar bed. De patiënten gaan naar hun kamers. Van Iersel schuift ongezien de kamer van Bos binnen. Bij het licht van een zaklantaarn spelen zij hun spelletje kaart, waarbij ze elkaar tracteeren op slechte brandewijn uit het kroegje bij Puts Mulleke.

Bos zegt iets over thuis — olieballen en punch. Van Iersel is vaak afwezig — zal hij er nog ooit weer tusschenkomen?

Van Dijk heeft het licht nog aan.

Heel de avond heeft hij zich thuis geweten. De klank van het oude harmonium — de feestelijk gedekte tafel en, aan het einde, Vaders stem, die de oudejaarsavondpsalm leest.

Hij denkt aan zijn kuurgenooten, waaraan hij het meest verloren heeft: Jos en Martha Dijkman.

Jos heeft hem een kort hartelijk briefje geschreven. In een p. s.: „Ken je het avondgebed achter in je psalmboekje? Het is prachtig. We zoeken het wel vaak te ver.“ Zoo is Jos. Zooals ze het zou zeggen, schrijft ze het hem.

Van Dijk bladert in het oude psalmboekje, dat hij van school meekreeg. Hij zoekt bij de „eenige gezangen“, maar vindt het niet. Waarom ben ik hier zoo slecht in thuis, denkt hij beschaamd.

KORT OPONTHOUD

Het is nu stil geworden in het huis op de heide. Van Dijk leest het avondgebed. „Geef ook rust en troost aan alle kranken, bedroefden en aangevochten harten, door onze Heere Jezus Christus.”

Zuster Gesine staat in de nacht voor haar kleine bureautje en bladert in het herinneringsboekje.

Ze glimlacht, als ze de dankbetuigingen herleest van vertrokken patiënten.

Het bekende roode boekje: Sommigen zetten alleen hun handtekening. De meesten schrijven er een paar woorden bij.

Ondanks de retoriek voelt ze toch de warmte.

Zoo glijden de jaren. Zal ze hier, op deze eenzame post, oud worden?

Ze weet zich op een avond als deze verbonden met velen. Het is, alsof ze in vele kamers tegelijk kan zien.

Darius, Jos, Martha, Edith — Lien Ott.

Als ze het boekje doorbladert, vertiendubbelen de namen.

Haar horloge wijst één uur.

Ze scheurt, voor ze het licht uitknipt, haar kalendertje af. — 1 Januari.

— Ga rustig voort, gij staat in de eeuwigheid.

G. WAANDERS

MIJN BELIJDEN

Zoo ik niet had geloofd, dat in dit moeilijk leven
De Heer mij weg en woning had bereid,
En dat mijn naam staat in Zijn boek geschreven
Voor hooger heerlijkheid;

Zoo ik niet had geloofd, dat Hij mijn tijden regelt,
En zonder Zijnen wil geen haar valt van mijn hoofd,
Zoo ik niet altijd weer Zijn liefde vond bezegeld,
Zoo ik niet had geloofd, zoo ik niet had geloofd!

— Maar nu moet ook mijn lied uw donker pad
verzellen,
Verstomden in het leed, verstormden in den strijd:
Daar is een bron van kracht met onuitputb're wellen,
Daar is nog zaligheid!

Een leven in den dool maakt afgemat en moede.
— Verlangt gij niet naar rust, verlangt gij niet
naar huis?
— Dit is de zEEK're weg: een heuvel, een bebloede
Christus aan het kruis.

Hier houdt de kennis op en gaat geleerdheid onder;
De wijze loopt voorbij, de denker schudt het hoofd . . . .
— Daar is geen and're weg: Gods liefde werkt
Welzalgig die gelooft. het wonder; 212

MIJN BELIJDEN

Welzalg die gelooft. Welzalg reeds het zwakke,
Het wank'le kleingeloof, dat Hij te planten kwam,
Ook als Zijn wijze raad een storm zendt in de takken
Tot sterking van den stam.

Welzalg die gelooft, die teert op Gods genade,
(’t Gezaaide tarwegraan komt eerst wel nietig uit,
Maar klimt van kracht tot kracht, tot koest're
zon zijn zade
Doet rijpen in de vreugd van ruischend oogstgeluid).

Tot op dien grooten dag, bij strijd en nederlagen,
Of in omgloried licht, met opgeheven hoofd:
„Door U, door U alleen, om ’t eeuwig welbehagen, —
Zoo ik niet had geloofd, zoo ik niet had geloofd!”

— Zoo ik niet had geloofd, dat in dit moeilijk leven
De Heer mij weg en woning had bereid,
En dat mijn naam staat in Zijn boek geschreven
Voor hooger heerlijkheid!

Zoo ik niet had geloofd! — Richt, Heer, naar dat
belijden
De neiging van mijn hart, de wending van mijn gang;
Zoo worde eens dat lied uit overoude tijden
Mijn zwanenzang.

AGNI
VAN DER TORRE

MEISJES- STUDENTEN

Leonie schoof haar stoel weg van het bureau en leunde achterover, kijkend door het venster waarachter rood en blauw reclamelichten stonden in een zwarte lucht.

Langs het donker van de kerk en het oud convent, kwam de Leye naar de Michelsbrug gegleden, zwart en stil; maar waar het licht der lampen langs de leuningen op het water viel, schrokken de golfjes wakker en staken speelsch hun kopjes op, om zich in dien witten schijn te wasschen, tot ze zelve klaar en glinsterend lijk gebroken lichtjes waren.

De stad was stil, het huis was stil en de eenzaamheid van haar kamer deed haar verlangend zien naar de foto's op het bureau. Gezichten van thuis: Vader, de broers en tante Levine; hun huis in den zomer en het oude grachtje, waar zoovele vrienden woonden.

O, als ze haar nu terugvroegen, zooals ze vaak bijna dwingend deden in de vacantiedagen, dan zou ze misschien gaan, weg uit deze doode stilte, naar wat thuis met vele beloften lokte.

Ze glimlachte spottend met zichzelf, wel wetend, dat ze toch weer terugverlangen zou, zooals ze altijd de dingen begeerde, die ze niet bezat; dingen, aan wier verren schijn ze zich bedroog en die dichtbij niet waren, wat ze zoo zeker had verwacht.

MEISJES-STUDENTEN

Voor het werk was haar aandacht dood nu en ze bleef kijken naar het klooster, waar hier en daar in duistere nis een lampje bloeide, lijk een vreemde bloem.

Het dichtbij Belfort begon zijn urenspeel te spelen boven de stad.

Leonie stond op. Ze wilde naar buiten, loopen langs het water, waar de lichtjes in wiegden en over de oude pleinen, waarboven de klokken zongen.

Zoo had ze vaak de avonden dood geloopt, het eerste jaar, toen ze een eenzaam schachtinneke ¹⁾ was. Nu wist ze van de straten den weg naar de club.

Ze zette haar flat op, waar een nieuwe ster glinsterde naast het verdoft verguldsel van het faculteitsinsigne en twee gedeukte sterren op den fluweelen band. Het gaslicht trok ze uit en liep dan, haar mantel nog los en zoekend in haar zakken, of ze haar sleutel wel mee had, de donkere gang op.

In een zijkamer zong een oud harmonica melancho-
liek een liedekje. Het was het spel waarin de Pool zijn uren verdroomde en ze glimlachte toegeefflijk, als ze dacht aan den donkeren havenjongen, met zijn kleine, stille oogen in het plat gezicht.

Bij de deur liet ze snel het zaklantaarntje lichten in de brievenbus. Er lag niets en onverschillig trok ze de deur achter zich dicht.

Rechtuit liep ze naar de brug en opgewekt door het schoone weer en de lucht, die vol met lichtjes was, ging ze met stevigen stap de hoogte af naar de

Korenmarkt en dan de feestelijk drukke en lichte Veldstraat in naar het studentenhuis.

„Is Yvonneke d'r niet?“ vroeg ze aan Simone, die met een paar derdejaars juristen te biljarten stond.

„Ze is in de blauwe kamer,“ wees Simone met de queue naar boven.

„Is Yvonne in het studentinnenkot?“ Ze keek verwonderd. „Blokt ze daar?“

Simone trok haar wenkbrauwen hoog op. „'k Kan 't nie zeggen. Maar van Yvonne kunt ge immers alles verwachten, zelfs blokken!“

Leonie liep de trap op en vond boven een meiske, klein en tener als een kind, met het hoofdje over een getypten cursus gebogen.

„Wat doet ge nu hier alleene, in zoo ne kot?“ vroeg ze.

Snel hief zich het donker meisjeskopje, met de felle, zwarte oogen.

„Wat wilt ge?“ zei ze vinnig, binst ze met een kort gebaar het gladde haar naar achter schudde.

„Menschen zien,“ antwoordde Leonie vlot en eerlijk, voelend dat er iets was met Yvonne, de onberekenbare en dat het moest uitgesproken, terwille van hen beiden.

Yvannes oogen spreidden open, zachter opeens en haar smalle lippen bewogen in een nauw merkbare trilling.

„'t Is dat, wat ik zelve ook zoo geerne wil,“ zei ze opeens hartstochtelijk. „En ik wil, dat ze ook ne keer naar mij zien. Maar 'k en kost nie peizen, da gij, ne

MEISJES-STUDENTEN

derdejaars al en die zoo onafhankelijk lijkt . . . .” haperde ze.

Leonie bekende niets, maar keek zwijgend, met een zachten glimlach over het vragend opgeheven meisjeshoofd heen.

„Nee, gij laat het niet merken, maar ik . . . . Weet ge, wat er in de studentengazet staat, onder de excellente cronieke?” Ze hield gespannen op, haar smalle wangen werden warm overbloosd.

„Wat is er mee onzen Uil?” vroeg Leonie onwetend. „G’ en hebt het dus nog nie gelezen? Er staat in, dat ik, mee Gomaar en nog anderen . . . . Het moet een grap bedieden, maar ‘t is wreed, Leonie, dat ze mij zoo bezien. ‘k En hebbe het nie geweten, vermits ik het nooit zoo heb bedoeld. Ik lache toch tegen ieder, zelfs tegen de steenen wachters op het Belfort. Kunt gij het hun niet ne keer zeggen, Leonie? Nee, ‘k en wil dat toch nie. Ik zal ze dood negeeren, allemaal!” eindigde ze heftig en ze stampte met haar voet op den vloer; maar de tranen sprongen opeens in haar oogen en drupten van haar wimpers op haar kleine, saamgeknepen handen.

„Braaf zoo, Uilejonk,” prees Leonie, doende alsof ze de tranen niet zag. „Pak uw papierkens op, dan gaan we seffens menschen zien.”

Ze kwamen beneden, Yvonne achteraan, fier haar gezichtje tot strakke onverschilligheid dwingend.

Maar als ze Reguul Verheyen in de garderobe zag en zijn vroolijken groet hoorde, trok ze Leonie aan haar mouw en zei geïnteresseerd: „Daar is den

Reguul. Ziet ge wel, hoe schoone de nieuwe klak hem staat?"

„Och," schokschouderde Leonie stug en ze glimlachte, niet toegeeflijk nu, maar met spot, als ze Yvonne's kleine hand in een blijen groet omhoog zag gaan naar den grooten Reguul. Ze wist zelf niet, dat dit bitter lachje een verweer was tegen nauw bewust gevoelde krenking, bij Reguuls vriendelijke aandacht voor zoo'n vlinderkind.

In de eetzaal vonden ze een paar philologen.

De dikke Aline zat dwars op een stoel en sprak overtuigend tegen Luidgardis, die, lijk altoos laat, langzaam haar souper naar binnen werkte en zoo nu en dan, met een toegeeflijk knikje, Aline schijnbaar gelijk gaf.

„Yvonne, waart gij content mee die beschouwink over het toeval, dees middag bij Logica?" vroeg Aline levendig, binst ze twee stoelen dichterbij trok.

„Neenk, 't was om lachen." vond Yvonne.

„Wij hebben daar verleden jaar ook over gesproken," zei Luidgardis, terwijl ze een hard broodje kraakte. „'t Was toch schoone," peinsde ze en ze bleef stil zitten, het brood opgeheven in haar hand.

„Wat is schoone, het toeval, of meent ge dien pistolet?" lachte Yvonne.

„Ik peize op de Logica," antwoordde ze onverstoort.

Als Luidgard met soupeeren gedaan had, gingen ze tezamen koffiedrinken.

Leonie leefde op, haar oogen zagen vergenoegd van 218

MEISJES-STUDENTEN

groep tot groep en ze luisterde met blijde aandacht naar de woorden, die weerklonken, als wilde ze alles van dit sterke leven zien en kennen, om straks de herinnering gaaf te bergen in haar hart, als een gedachterspel voor stille uren.

Nee, ze wilde niet meer terug naar het triestig dorp in West-Vlaanderen; ze mocht dit alles meedragen naar haar kamer en het rond zich weten, als ze van haar studie in de stilte opzag.

En ze kon weer gemoedelijk lachen om Yvonne, die de studenten dood negeerde, door in comisch strakke stilzwijgendheid, haar sigaret te blijven rooken aan een tafel, tusschen een groep luidruchtige juristen.

Als ze terug met Luidgardis het smal en duister St. Jansvest uitliep, kwam Reguul rap achter hen aan.

„'k Zij vroeg dees avond,” zei hij. „Mag ik mee langs uwen kot? 'k Zie ze zoo geerne, de Leye bij avond, binst de lichtekens van de Kaai d'r in staan.”

„'k En ga zoo ver nie mee; ik moete subiet aan mijn werk,” zei Luidgard, als ze bij haar huis gekomen waren.

Ze bleven samen en gingen langzaam voort, den donkeren Kouter over naar de stille Leye.

En ze wist niet van waar die vreugde in haar was, zoo blank en stil, binst ze luisterde naar zijn stem, die zoo schoon van simpele dingen sprak. Dingen, die ze altijd als waardeloos was langs gegaan en die nu, omgeven door den glans van zijn levensliefde, tot weelde werden in de avondwereld.

AGNI VAN DER TORRE

Haastig zocht ze haar weg in het donker naar haar kamer.

Ze sloeg het gordijn terzijde en keek door het venster de kade op. Roerloos stond ze in het schemerdonker, haar oogen in liefdevolle aandacht open naar wie daar met fier geheven hoofd alleene langs het water ging, luisterend naar zijn stap, die vast en rhytmisch klonk op 't hard bazalt. En ze toefde nog, toen hij reeds verdwenen was in de schaduw, onder den boog van de brug en daar alleen nog bleef het zachte donker van den nacht en de lichtekens, die in het water wiegden.

Tot ze zich omwendde en na de lamp aangestoken te hebben, haar collegeboeken voor den nieuwen dag bijeenzocht.

Ze bladerde er in, staande bij de kleine tafel onder het suizend gaslicht.

„'t Is zoo schoone,“ had Luidgardis gezegd.

Ja, reeds langs de oppervlakte was het goed, het leven met zijn lach en licht gebaar, wijl het soms in dit blij bewegen het geluk uit de diepte naar boven droeg en den schijn van een geheim gehouden zielevreugde liet glanzen over simpele woorden.

Maar als ze zich naar haar boeken boog, was ze zich niet bewust, dat diezelfde vreugde haar opnieuw tot het werk had bereid gemaakt.

Ze las nog, als de middernachtklokken hun lied over de oude stad hadden heengezongen. En aldoor was er over haar oogen, over haar gamsche wezen, een zacht lichten, dat ze als een zegenende goedheid

MEISJES-STUDENTEN

onderging en dat was lijk de afglans van een lang verwacht, stil naderend geluk.

— — — — —
De zwarte nacht had als een wonder de witte sneeuw gebracht en als Leonie in den vroeger morgen ontwaakte door de klokken van de heilige mis, stond aan de overzijde de oude kerk in ernstige schoonheid opgerezen boven het water.

De vele koepels van het koor, in breeden kring rond het binnenst altaar gegroepeerd, stonden gansch besneeuwd en waren als witgekapte nonnen, in devote aandacht roereloos gewend naar wat gebeuren ging bij het zachtrood licht, dat door de vensters in den vroegen schemer drong.

Leonie knielde voor het raam, haar handen op de vensterbank geopend naar den overvloed van Gods hemel.

„Gij geeft mij dezen dag, Heer,“ zei ze stil en simpel. Het waren weinig woorden, maar God hoorde er in den dank over Zijn vrijwillige gave en ook de vrees voor de verantwoordelijkheid, die deze bracht. En in de stilte, waarin ze wachtend gebogen bleef, zegende Hij haar met een vernieuwd vertrouwen.

De dag brak open boven de wereld en als de stad uit den schemer wakker werd, was ze schoon, lijk een sprookje.

De oude gesteenten, zwart en grijs, de zonderlinge huisgezichten en de breede schepen in de Leye, alles was bestuifeld en beplekt en luchtig gemutst en gemanteld door versche, wollig-dikke sneeuw.

AGNI VAN DER TORRE

De meeuwen, als uit de sneeuw geschapen, zoo blinkend wit, scheerden langs het klooster; maar boven het water rap hun vlerken vouwend, lieten ze hun lichte lijfjes luchtig wiegen op de golfjes.

Binst Leonie haar mantel aantrok, dacht ze over de dagverdeeling na. Eerst twee uur ethica, dan Romaansche letterkunde en daarna naar het seminarie. Het zou dan ondertusschen wel tijd zijn, om naar het studentenhuus te gaan.

Hoe laat zou Reguul er kunnen zijn? Ge wist nooit zeker welk uur hij kwam dineeren, want hij bleef vaak lang in het laboratorium werken en vandaag had hij ook sectie.

Ze legde nog rap wat boeken bijeen op het bureau en raapte een foto op, die door haar bedoening was gevallen. Ze knikte tegen het familiegroepje, alsof ze allen een goemorgen wenschte, maar het verlangen naar hen van den voorbijen avond was weg, nu het leven zelf haar eenzaamheid opnieuw had gevuld.

Benee vond ze een brief van thuis en hem blij wegstekend in haar tasch, stapte ze de straat op.

Op het binnenplein van de oude universiteit was het al vroeg een heen en weer loopen naar de verschillende auditoriums.

Voor het philologisch seminarie stonden studenten bijeengegroept. De nieuwe Vlaamsche petten overheerschten door aantal en felle kleur de donkere kalotten der Franskiljons en de zwart fluweelen flatten van de Liberalen.

MEISJES-STUDENTEN

Yvonne kwam rap het dikbesneeuwde plantsoen over.

„'t Is spijtig, dat ge nu eerst gekomen zijt,” zei ze. „Het vierken is sjuust gebluscht. Een Franskiljon heeft gister Gomaar zijnen klak mee naar huis gedragen en ze begonnen daar seffens om vechten, binst ze de poort doorkwamen.”

Luidgard kwam ook bij hen.

„'t En was nog geen vechten,” glimlachte ze.

„'t En is misschien geen waar, wat da 'k zegge?”

Yvonne wilde verontwaardigd worden, maar meteen ontdekte ze Reguul in zijn witte jas voor een raam van het laboratorium en ze zwaaide lustig met haar flat, toen ze zijn arm in een groet omhoog zag gaan.

Er ging een viertal medicijnen voorbij; een hield het hoofd gebogen naar een kleine camera, een ander zocht met zijn oogen de vensters van het laboratorium langs en beduidde aan de jongens, die in de lichte nissen hun microscopen stelden, dat ze benee moesten komen.

Even later kwamen Reguul en de dunne Paul Cordier het plein op.

„Ze zijn lijk mijn meeuwen van de Leye,” dacht Leonie glimlachend, toen ze hen zag opgesteld op de stoep van het seminarie, met hun witte jasslippen als vleugels gespreid in een dwaas gebaar van hun handen.

„Ze zullen later plesante docteurs zijn,” knikte Aline.

„Denkt u ne keer dien zotten Paul bij ne zieke! Als de proffen ook daarop peizen, krijgt hij seffens ne buis.”

„Kom d'r neffen,“ wenkte Reguul aan de meisjes.
„Rap, want ze gaan ons subiet trekken.“

Ze kwamen en stelden zich tusschen de jongens.
Maar als er anderen met sneeuwkogels op de groep
begonnen te schieten, vluchtten ze naar het
auditorium.

— — — — —
In het seminarie, waar zon- en sneeuwlicht, dat door
hooge vensters viel, een blijde klaarheid gaf, stond
Luidgard voor een veeldeelige encyclopaedie en
zocht aandachtig de letters op de leeren ruggen
langs.

Achter haar zat Leonie, met de ellebogen op de tafel
gesteund, haar kin in de schelp van haar handen.

Met strakke oogen tusschen onbewogen wimpers,
zag ze neer op den brief, die op de vouwen omgekan-
teld, voor haar op de tafel lag. Vol kleine letters was
het witte blad; alle ruimte was benut om een moeilijk
pleidooi te winnen.

Luidgard wrong een boek uit de rij en bracht het naar
de tafel.

Het deed Leonie opzien en binst ze den brief open-
spreidde, zei ze: „Luidgard, ge moete dit ne keer lezen.
Ja, alles; 't en is geen geheim. Ge zult zien, dat de brief
zijnen zegel waard was.“

Leonie gebaarde luchtig; maar een verdrongen bitter-
heid beet de zinnen in korte stukken.

Luidgard boog zich neer naar het fijne schrift en ter-
wijl ze aandachtig de regels langs ging, begon in
haar oogen zacht en licht een verlangen te leven, als

MEISJES-STUDENTEN

zagen ze naar iets, dat schoon en goed was om te bezitten.

„Ja,” zei ze slechts, toen ze den brief neerlegde.

Zoo moet ook mijn antwoord zijn, niet uit noodzaak, maar geerne bereid, wist Leonie.

Het antwoord aan tante Levine, die haar als plaatsvervangster vroeg in het ouderlijk huis, nu zij met een vriendin haar rust zocht in een pensionaat. Aan Vader, die in zijn eenzame dagen wat vreugd van haar verwachtte en aan de broers, die bij hun komst aan het einde van de week, een gezellig thuis behoefden.

Maar ze kende ook de doode stilte van het dorp en Vaders trieste eenzelligheid en ze wist hoe rap de broers den weg naar hun gezellen zochten.

„Wat zoudt gij kiezen, Luidgard?”

„k En hebbe geen thuis. Maar als ik zoo geheel mocht leven voor ne familie, ne huis en ne kring van menschen, die daar rond hoort . . .” Luidgard maakte een wijd armgebaar en haar donkere oogen bloeiden open, zacht als viooltjes.

„Dan zoudt ge gaan,” wist Leonie. „En gij, die van ons allen de Logica en de Ethica het schoonste vindt en het best begrijpelijk!”

„k En wete niet, of dat zoo is,” zei Luidgard bescheiden. „Maar zekerder dan op ne examen zulde in het leven kunnen betogen, dat ge iets van die vele woorden hebt gevat. We staan te verre buiten de daagsche wereld. Sommigen lezen nauwelijks regelmatig de gazette en gij teert ne week op ne brief van

uw thuis. En nu is daar, in den tijd dat ge voor uzelf werkte, ne plaats tusschen de menschen bewaard. Ge moogt were keeren en de herinnering aan wat ge hier hadt, draagt ge er mee. Misschien wete ge nu nog nie hoe veel ge in dees jaren verzameld hebt. Maar ginds zulde stillekens in uw gedachten schouwen en dan eerst zien, hoe rijk ge wel zijt."

„k En wete het nie," zei Leonie willoos. „Binst ik het eene doe, zal het andere mij beter lijken. Maar ik hebbe toch altoos gepeisd, dat dit leven hier het beste bij mij hoorde."

„Wij en kwamen hier nie om voor ne beroep te werken. D'r was iets anders dat ons drong, ne verlangen, dat we op al onze wegen zullen meedragen. Bij Yvonne zal het in ne huwelijk zwijgen en bij Aline in ne beroep misschien, als zij gelooven durven, daarin hun doel bereikt te hebben. Maar anderen zullen het verlangen meedragen, als hun vracht en hun vaandel tegelijk, tot zij in de eeuwigheid were keeren. Wellicht zal het de drang dáárheen zijn; als we daarop peizen, kan het ons niet neerdrukken.

't Is daarmee misschien, dat ik stille word, als ik voor ons Heere kniel. Ik wete wel, dat gij Protestant zijt en toch, daar en is er gene onder de studentinnen, die het beter vatten zult, dan gij."

Leonie futselde aan den brief. De bitterheid was in haar ziel gezonken en een weemoedige ernst groeide tot in haar stille oogen.

„Wat zal ik je missen, Luidgard," zei ze, alsof haar besluit reeds lang genomen was en seffens

MEISJES-STUDENTEN

het zwaartepunt naar het afscheid was verlegd. Yvonne en Aline kwamen langs en tikten tegen de ruiten.

„We gaan dineeren,” zei Luidgard. „k Zal in den nanoen mijn aantekeningen wel maken,” en ze borg het boek weer op zijn plaats.

Ze gingen met vieren den cour over en binst Leonie de sneeuw voor haar voeten op deed stuiven, vertelde ze vlot, dat ze naar huis terugging, wat Yvonne onmogelijk van uitvoering vond, vanwege de wachtende stilte in een dorp, na stad en studentenlawijt en waarop Aline haar opstandig de verloochening van haar studie verweet.

Maar Luidgard, die alle bespiegeling liet varen, hielp practisch: „G' en zult hier toch ook nie ringaaneen blijven. En Leonie is hier al het derde jaar.”

Ze kwamen in het studentenhuis, waar Reguul en Paul reeds aan tafel zaten.

En onder het vroolijk praten, zat Leonie stillekens op haar telloor te zien, binst ze peisde hoeveel ze straks verlaten moest, wat naast de studie, het leven hier schoon en goed had gemaakt.

Ze bedacht, hoe snel Yvonne en Aline en de anderen zich zonder haar weer één gave groep zouden voelen en hoe ook Reguul haar vergeten zou . . . .

Er was toch ook niets tusschen hen. Slechts haar eigen verlangen en haar droomen, waarvan hij niet weten kon.

En hier bleef Yvonne, met haar blijе beweeglijkheid en Aline, met haar overtuigende woorden en

AGNI VAN DER TORRE

vroolijke oogen en Luidgardis, met haar stem als muziek.

Veel, veel meer konden ze hem geven, dan zij, die lijk een stille, grijze musch, droomde van het lokkend kleed en verlangde naar het onbereikbaar land van den paradijsvogel.

— — — — —
De eerste dagen na haar thuiskomst hadden Leonies dorp met klare zon omgeven.

De huizekens, die hun leven boven het grachtje sleten en op sombere dagen stil en gesloten naar het gebeuren binnen hun muren waren gekeerd, stonden met al hun bonte kleuren wakker naar de winterzon en leken oude vrouwkens op uitgaansdag: proper en met monkelende gezichten.

Ze steunden op begroende wallekens of leefden veilig achter een kleinen hof; maar die veel durf hadden, rezen recht uit het water, van waaruit hun spiegelbeelden aandachtig tot hen opzagen, trachtend hun werkelijkheid gelijk te worden.

„'t Was toch schoone, dit alles,“ peinsde Leonie en ze deed geerne een commissie in het dorp, om die oude wegelkens langs te gaan.

En als de menschen buiten de deuren traden en in woorden gul aan haar hun leven toonden, groeide er een blijte tevredenheid in haar ziel en een liefde, die haar oogen zacht en klaar deed opengaan naar alle leven en haar woorden bewoog met een schoon menschelijk begrijpen van leed en geluk.

Maar toen kwamen de doode uren, waarin het werk

MEISJES-STUDENTEN

was gedaan en over de wintervelden geen enkel gerucht van het leven reikte.

Dan klaagde Vader over zijn vroegen ouderdom en zijn vele kwalen, of hij sliep in zijn stoel, binst zij zat opgesloten in de stilte, met boeken, waarin de gedachten te groot leken voor dit kleine leven. Het deed haar wegvluchten in een droom, ver van de werkelijkheid, waar ze de trieste dingen, maar ook de kleine vreugden vergat, die in haar omgeving te vinden waren.

En als het avond was, liep ze naar buiten en zocht over de velden, de lichtboog van de verre stad tegen de donkere lucht.

Daar was de Leye, die de logge schepen en de ranke meeuwen droeg en de lichtekens van het klooster deed deinen in haar diepte. Daar zongen de klokken bij vroegmis en vesper en speelde het Belfort de tijden voorbij. Daar maakten veel colleges het gedachtenleven wijd en rijk en wist ge waar ge in vrije uren vroolijkheid kon vinden.

Daar liep wellicht nu iemand langs het water. . . . zijn eenzame stap klonk vast en rhythmisch op het bazalt en zijn oogen, die de wereld zoo lief hadden, zagen verblijd de lichtekens langs. Op vele schoone dingen zou hij peizen, maar haar zou hij zeker lang vergeten zijn . . . .

Op een avond stond ze stil op den weg, zich afvragend waarheen en hoe verre ze ging, seffens bedenkend, hoe ze ook in de stad, die nu lokte, zoovele avonden doelloos rondgedwaald had. Toen was Reguul toch

AGNI VAN DER TORRE

dichtbij en rumoerde het leven rond haar in de straten. Waaron deed het schoone van de wereld en de liefde van een menschenziel steeds in ontroering wachten, als op de onthulling van nog hooger geheim?

Ze keerde op den weg weerom en binst haar oogen stil de eerste sterren zochten, rezen in haar gedachten Luidgards woorden: Vermits dit alles . . . . God niet is. Och, ze wist het immers. Hoe klein was haar liefde, dat zij dit telkens vergat en hoe groot was Gods liefde, dat Hij haar altoos weer riep.

God, die in den grooten Kerstnacht den Hemel boven het menschenverlangen had opengedaan; Wiens stem riep boven de wolken en de zielen begeerig luisteren deed.

In het donker van den avond stond ze stil en zei zacht: „Heer, ik wachtte op U, en ik hebbe het nie geweten.” De schaamte stond deemoedig in haar woorden gebogen; maar de vreugde om het weervinden van dees diepen vrede in God, groeide hoog en sterk in haar ziel en deed haar voeten in blijde bereidheid gaan naar het huis, dat op de eenzame vlakte wachtte.

Ze vond de kamers donker en kil weerom en Vader slapende bij den doovenden haard.

Even zochten haar oogen door het venster den verren hemel, maar dan trok ze rap de gordijnen dicht.

Terwijl ze de tafel dekte en vroolijk de vorkets tegen de telloors tinkelen liet, zong ze, opdat Vader gansch wakker zou zijn, als het avondeten gereed was.

En als ze met den dienbak naar de keuken ging, zag ze in de gang terzij, waar de foto van de oude vrien-

MEISJES-STUDENTEN

den voor het seminarie was en haar tevreden oogen groetten hen met zachte vriendelijkheid.

In den nieuwen dag sloeg de koude wind den regen op de naakte landen.

Leonie keek door het venster den hof in. Op een berkentak, dichtbij, schudde een musch zijn natte pluimkes uit en dook dan weer koud en triest ineen.

Alle dingen lagen donker en kil en het zonlicht leek gestorven, maar in haar jonge oogen was rustig en sterk het vertrouwen gebleven.

De facteur deed het tuinhekje slaan en Leonie haastte zich naar de deur.

't Was een brief van Luidgardis.

Blij hield ze hem in haar handen en ze werd zich glimlachend bewust, dat ze bij elk bericht uit de oude stad, seffens op Reguul moest peizen.

Ze las den brief bij het venster, haar hoofd gebogen boven het witte blad, zoodat haar zacht blond haar tot op haar kleine handen viel.

En onder het lezen rees de verwondering in haar ziel en deed haar opzien in een vraag, die nergens antwoord vond.

„Luidgardis?“ zei ze stil en opnieuw boog ze zich naar de woorden, die vertelden, dat Luidgard naar een klooster ging.

„'k En zal d'r nie alleene mediteeren. 'k Wil er werken ook, lijk gij in uw huis en Reguul in het hospitaal.

'k En hebbe geen thuis; 'k en zij ook geen docteur, maar 'k hebbe het werken geleerd van ulder leven

en 'k hebbe gepeisd, hoe goê dat moet zijn, bij het lichteke van ons Heer."

Ze vroeg haar Vader nog ne keer naar de stad te mogen gaan.

Als ze zijn toestemming gekregen had, schreef ze Luidgardis van haar komst en wyl ze van het adres niet zeker was, zond ze den brief naar het studentenhuis toe.

Ze had nog geen antwoord weerom, toen ze uit het dorp vertrok.

Maar als ze ginds de statie binnenreed, stond ze toch zoekend voor het portierraam naar Luidgard uit te kijken. Doch op het perron was geen bekend gezicht, noch zelfs een flat te zien.

Er donkerde teleurstelling in haar oogen. Waren ze haar allen nu reeds vergeten?

Maar toen was daar seffens vlak bij, zijn gezicht, stralend onder het losgolvend haar en den rooden klak zwaaiend in zijn hand, Reguul, die haar halen kwam.

„Reguul!"

De verwondering spreidde haar oogen wijd open.

„Ja meiske, daar kost ge nie op peizen, da die trage Reguul naar de statie afkomen zou. Luidgardis was naar huis, als uwe brief kwam en vermits wij u geerne nog ne keer hier zagen, hielden we ons stille."

Ze liepen de statie uit.

„We gaan toch nie den heeldereren avond naar de club? Waar zoudt ge nog heen willen?" vroeg hij.

„'k Gink zoo geerne nog ne keere langs m'n

MEISJES-STUDENTEN

Leye, daar, waar vroeger mijn kot was."

Ze volgden eerst den drukken Steenweg en traden dan over de brug naar de stilte van het water.

„Luidgardis gink hier ook zoo geerne langs, maar Yvonneke had meer goesting naar de straten," zei ze.

„Ja, die Luidgardis," knikte hij. „'t Is ne goe kind, da wete ge subiet als ge haar hoort en ziet. Daar zijn menschen, neffen wie ge nie lank hoeft te leven, om ze te kennen en . . . . geerne te zien . . . ."

Ze hield haar hoofd gebogen, zoodat de schaduw de ontroering in haar oogen dekte.

Het was zoo, lijk hij het zei. Zij kenden elkaar ook maar van weinige uren en toch wist ze . . . . en wist ook hij misschien . . . .

In die vraag hief ze onbewust het hoofd op en zag seffens, binst hij in aandachtige liefde naar haar heenboog, zijn oogen, die het wonderheerlijk antwoord gaven.

„Leonie, het is zoo lank al ne droom, ne verlangen, dat nie meer stille wil zijn. Mag ik d'r nu van spreken, Leonike?"

Hij hield haar handen saam omvat en terwijl het verlangen zich uitsprak en de droom zijn vleugels openvouwde, om de blije werkelijkheid tegemoet te gaan, waren rond hen de witte lampkens, die in het water wiegden en wat meeuwen op een late vlucht en lijk een wijding over dit alles, uit de oude kerk aan de overzij, de schijning van het altaarlicht.

Als ze dien avond het studentenhuis inkwamen, hand in hand en met het geluk van hun hart stralend op

hun wezen, was daar Paul, die hen het eerste zag en kressend aan de vrienden kloeg: „k Zij zot, als we dees avond ons Reguul niet verloren hebben.”

„Ik zij d'r geheel,” zei Reguul onschuldig. „En ik brenge Leonie zelfs mee.”

„Is het dat we den Lohengrin moeten spelen?” vroeg Gomaar en hij liep seffens op de piano toe.

„Den Lohengrin?” Juristen sprongen verontwaardigd op en rosten Gomaar, tot hij zot, lijk een Uilenspiegel, met zijn pikkelen omhoog wegrolde.

„G' en zult nie mee ons corps verloochenen, Gomaarke,” riep Paul. „Speel zegge ik, speel; maar het moet den Blauwvoet zijn.”

Uit de eetzaal kwamen, met meerdere philologen, ook Yvonne en Aline toegelopen, die eerst verwonderd stonden, maar dan opgetogen mee het tweetal vierden.

Ze stonden in een kring geschaard en met zot gebaar, comisch en tragisch, al naar het den Uilenkinderen inviel, zongen ze het lied der Vlaamsche zonen.

En als zij omkeken, stond daar achter hen de dunne Paul en in de garderobespiegel, die hij in zijn handen hief, ving hij hun vroolijke figuren.

„Der Uilen spiegel,” zei hij met een grafstem.

Maar de twee conincskinderen uit de Vlaanders, wisten de warmte van hart, die daar was achter dat luchtig beweeg en ze voelden zich trotsch, in die weerpiegelde groep, hun beelden tezaam in het midden te zien.

INHOUD

Ds. J. A. van Nie — De groote blijdschap	7
Ignatia Lubeley — In 's werelds woestenij	15
Willem de Mérode — Maria	43
„ — Engelenzang	45
„ — Simeon	47
„ — Anna	49
„ — Kerstmis	52
Greeth Gilhuis—Smitskamp — Zielen op weg	55
Reproducties van Roeland Koning	81
P. J. Risseeuw — Bij de reproducties van Roeland Koning	89
Hendrika Kuyper—van Oordt — Het gouden- regenboompje	97
Hélène Swarth — Kerstdag	120
Jan H. Eekhout — Ivo de Geus sterft	121
H. J. Heijnes — Hervormers	137
J. K. van Eerbeek — De strooschippers	151
P. J. Risseeuw — Kort oponthoud	181
G. Waanders — Mijn belijden	212
Agni van der Torre — Meisjes-studenten	214

